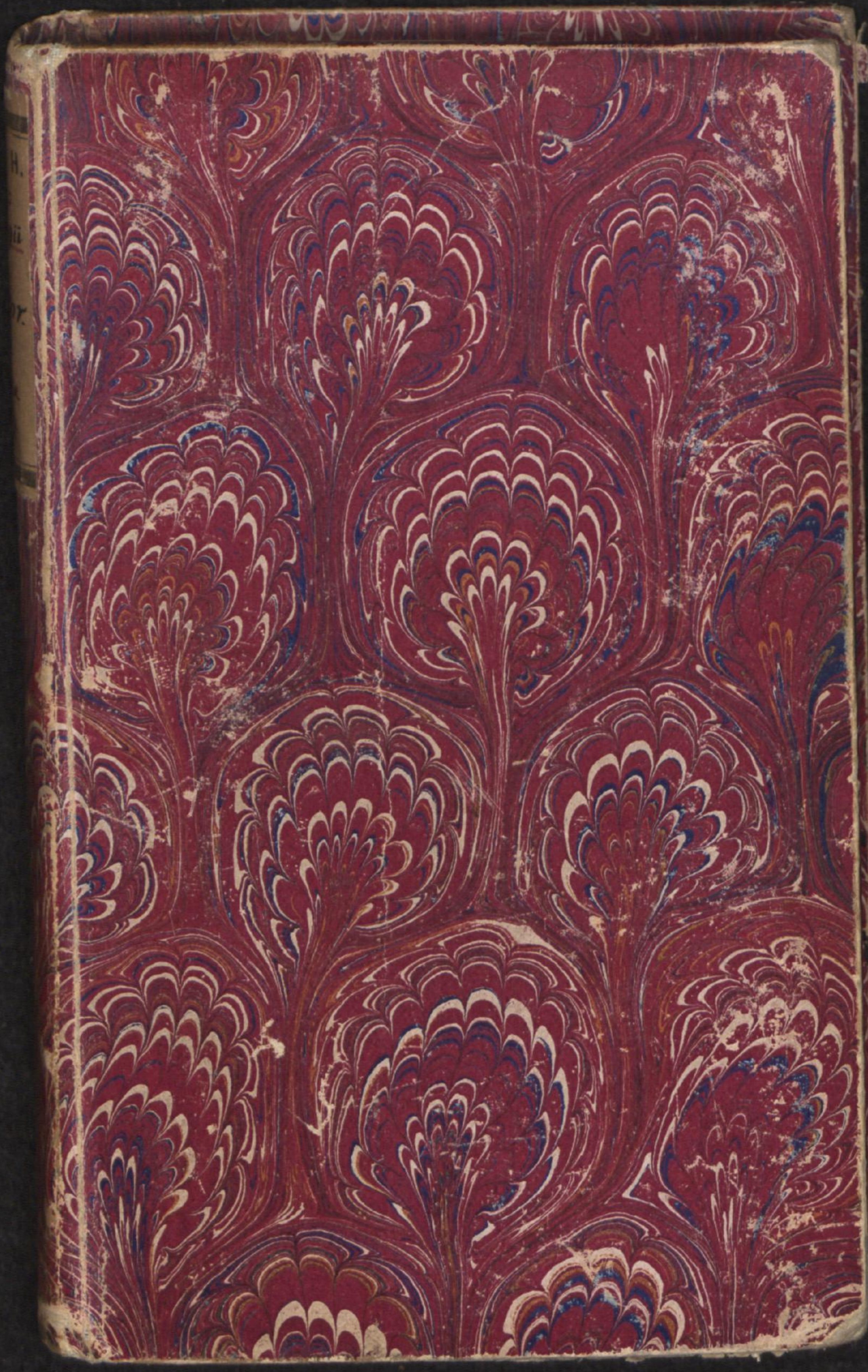
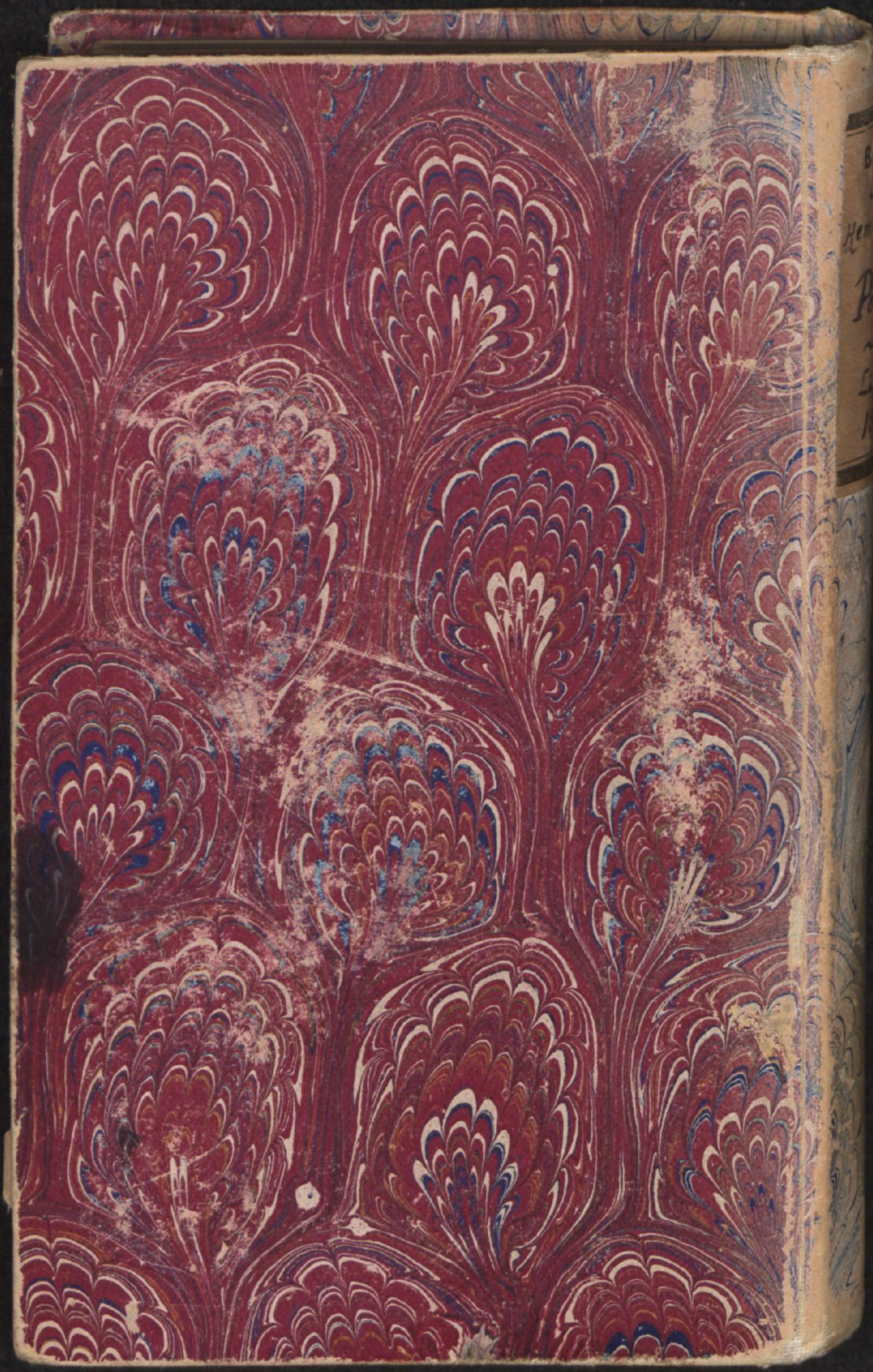

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Th. bis. 1020.
8°
LN 861
UB1 boks
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130017587170
BIBLIOTHECA
REGIA
HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

PASTOR SIVE PASTORIS OPTIMVS VIVENDI AGENDIQVE MODVS,

PER

Nicolaum Hemmingium.

Acceſſerunt huc XXXVII. propoſitiones de legitima veri cultus Dei ratione.

LIPSIAE

CVM PRIVILEGIO.

B.U.H.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

BIBLIOTHECA
REGIA
HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

REVERENDO VIRO DOCTRINA AC PIETATE PRAESTANTI, MAGISTRO TYCONI ASMVNDO, Eccleſiarum Scanicarum Epiſcopo vigilantiſſimo, ſuo fratri in Chriſto chariſſimo, gratiam & pacem precatur

Nicolaus Hemmingius.

CVM HAC PROXIMA AESTAte, *chariſſime frater, unà eſſemus, ſæpè incidimus in iuſtiſſimam laxatæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ querelam: quæ ſanè querela proculdubio nobis cum omnibus pijs eſt communis. Fieri enim non poteſt, quin pij cogitantes de veteri Eccleſiæ diſciplina perturbentur multum: præſertim cum videant noſtri ſeculi mores corruptiſſimos, procul abeſſe à grauitate ac modeſtia Eccleſiæ Apoſtolicæ, & eius quæ proximè tempora Apoſtolorum eſt ſecuta.*

Etſi autem veterem illam & laudatam diſciplinam, multi Eccleſiarum gubernatores reuocare ſtuduerunt: pauci tamen dextrè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſatis hanc prouinciam ſunt aggreſsi. Multi enim nimis viſi ſunt rigidi, plures plus iuſto remiſsi, plurimi ſuperſtitioſi. Hinc natæ ſunt Monachorum ſectæ ferè infinitæ: hinc extructæ Eremitarum Mandræ: hinc inuecta tot ἐπιτίμια καὶ ἀσκήσεις, quibus paulatim puritas doctrinæ tantum non turbata eſt, & in locum fontis limpidiſsimi, effoſſæ ſunt ciſternæ humanarum traditionum fœtentes et turbatiſsimæ. Vt autem hæ præſtigiæ magnifierent apud populum, Monachi Satanica fraude effecerunt. Nam iuſticiæ, neceſsitatis, meriti, & cultus opinione, ſuas ἀσκήσεις & hiſtrionicas fabulas palliarunt: non ſine ingenti in filium Dei contumelia, & in infinitarum animarum certiſsimum interitum. Quanquam autem noſtro hoc ſeculo iſtos errores taxarunt doctiſsimi viri, quorum veluti duces fuerunt apud omnem poſteritatem piam celebrandi, Martinus Lutherus & Philippus Melanchthon: qui duo viri etſi ſeriam purgandæ doctrinæ, & reuocandæ ſanctæ diſciplinæ vſque ad extremum ſpiritum nauarunt operam: mores

tamen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tamen hominum cum doctrina emendare non potuerunt: id quod eos conqueri ſæpius cum multis audiui.

Cum autem hæc inter nos, frater, ageretur querela, quarundam Eccleſiarum meminimus: in quibus diſciplina, mediocris ſaltem, veluti ex poſtliminio eſt reuocata: idq́ induſtria & diligentia paſtorum, qui eaſdem Eccleſias, quarum tunc meminimus, primi poſt reuocatam doctrinæ puritatem, adminiſtrarunt. Hi enim cum ſanctiſſimè vitam tranſigerent ipſi, facilius voce potuerunt alijs perſuadere, quod ipſi vita pia & ſanctis moribus expreſſerunt. Non enim eſt alia docendi ratio expeditior, quam quum regulæ congruit exemplum. Regula quid faciendum quidq́ fugiendum ſit monet: cuius cum viua pictura exemplum accedit, tenacius hæret quod docetur, & magis mouet. Hæc ergò duo, regula videlicet & exemplum, coniuncta in illis pijs paſtoribus, pium permouerunt magiſtratum, vt vnà cum paſtoribus manum adhiberet, quò coniunctis viribus diſciplinam collapſam erigerent. Vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

autem reuocata quodammodo diſciplina maneret diuturnior & conſtantior, præfecerunt ei graues & cordatos viros, qui cenſores morum eſſent, ac gubernatores reuocatæ diſciplinæ. Hanc felicitatem illis Eccleſijs gratulor, oroq; æternum Deum, vt indies magis abundent in omni cognitione & ſenſu, vt probent quæ ſunt potiora, & ſint ſinceri ἀπρόσκοποι, & pleni fructibus iuſticiæ in laudem & gloriam Dei: vtq; perpetuò ita cum regula conſentiat exemplum, ne vel regula à luce Euangelij, vel exemplum à regula aberret. Nam vbi exemplum cum regula non congruit, parum proficit docentis labor. Verè enim à poëta dictum eſt:

Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis.
Cum ſubeant animos autoribus.

Chryſoſtomus de ſuæ ætatis ſacerdotibus conqueritur his verbis: Sunt multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. Multi nomine, & pauci opere. Videte ergò quomodo ſedetis ſuper cathedram Moſi. Quia cathedra non facit ſacerdotem, ſed ſacerdos cathedram: non lo-

non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum: non omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſacerdos eſt: qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illa: qui malè ſederit, iniuriam facit cathedræ. Ideoq; malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedes, ſiquidem benè vixeris & benè docueris, omnium iudex es: ſi autem benè docueris & malè vixeris, tui ſolius condemnator es. Nam benè viuendo, & benè docendo, populum inſtruis quomodo debeat viuere: Benè autem docendo, & malè viuendo, Deum inſtruis quomodo te debeat condemnare. Hæc Chryſoſtomus.

Nocentiſſima proinde Eccleſiæ peſtis eſt malus paſtor. Malus autem eſt, & qui malè docet, maleq; viuit: & qui benè docet, ſed malè viuit: & qui malè docet, ſed benè videtur viuere. Contra autem ſolus is meretur audiri bonus paſtor, qui vt rectè docet, ita & ſanctè viuit. Is enim vtraq; manu cœleſtem Ieruſalem ædificat. Doctrina enim quid, exemplo quomodo agendũ ſit oſtendit.

 Hinc

Hinc patere exiſtimo, fundamentum diſciplinæ ouium eſſe vitam paſtoris, ad regulam non errantem expreſſam. Quamobrem nihil magis ad reuocandam ſanctam diſciplinam facere arbitror, quàm ſi miniſtri Euangelij seriò cogitent de ſeipſis primum regendis pia & ſancta diſciplina, vt doctrina & vita pulchrè conſentiant. Hoc vbi fecerint ſeriò, ſperandum eſt, vt aliquando rectius agatur in Eccleſia, & minus oriatur ſcandalorum, quibus ſupra modum rudis offenditur populus.

Vtinam omnes paſtores magnitudinem ſui muneris cogitarent: vtinam non carnalibus tantum oculis regnum Chriſti intuerentur. Quando externi hoſtes irrumpunt in alienum regnum, atq; ferro & igni omnia vaſtant, nemo non dolet: nemo non, animo generoſo præditus, arma capit, vt ſe hoſtibus patriæ opponat, eoſq; à patrio ſolo arceat: idq; ideo vt in tuto ſint corpora, & facultatulæ qualeſcunque ſaluæ maneant. Hæc animi fortitudo meritò prædicatur: hic amor paterni ſoli laude inprimis eſt dignus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

gnus. Contra autem, qui in tali neceßitate fugiunt diſcrimina, & occultant ſe, vt ſuæ tranquillitati conſulant, meritò accuſantur vt ignaui, vt timidi, vt in patriam ingrati, vt patriæ deſertores, vt aræ & foci proditores. At quando ſpirituales hoſtes, multò truculentiores carnalib. iſtis, regnum Chriſti inuadunt, quid fit? plærique paſtores, proh dolor, dormiunt: parũ memores quod excubias eos agere oporteret, & in prima acie ſtare aduerſus hoſtium inſultus. Sed, vt dixi, hæc minus curantur, quia corporalibus oculis minus cernuntur, & ab Epicuræis prorſus vt fabuloſa contemnuntur. Verum hîc ſpeculatores ciuitatis Dei, hoc eſt, Eccleſiæ paſtores decet, vt oculos ſpirituales aperiant, vt cladem Chriſtianæ Reipublicæ ſeriò animaduertant, quæ ſanè clades maior eſt quàm vt vllis verbis explicari, grauior quàm vt vllis querelis ſatis deplorari poßit. Muri ciuitatum, Dei beneficio & ſapientum gubernatorum conſilio, ſtant integri & illæſi: ſed morum munimenta & pietatis ornamenta magna ex parte cecidêre.

 Tecta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Tecta ab ignibus ſunt libera: ſed corda funeſtioribus cupiditatibus ardent. Facultates tutò poßidentur externæ: ſed animi veræ diuitiæ diripiuntur. Prædia ſalua manent: ſed præſidia cœleſtis Ieruſalem inuaduntur. Robora corporum augentur: ſed pectora minuuntur. Matronæ & virgines vim militum non patiuntur: ſed animi turpißimis voluptatum blanditijs ſuccumbunt. Non abducuntur nobiles, non ciues, non ruſtici, in triſtißimam Turcici tyranni ſeruitutem: ſed, quod eſt multò crudelius, tot dominorum tyrannide premuntur, quot vicijs laborant. Verè enim dicit Auguſtinus: Malus, etiam regnet, ſeruus eſt: non quidem vnius hominis, ſed, quod eſt multò grauius, tot dominorum quot vitiorum. Hæc mala omnem barbaricam vaſtationem facilè ſuperant: Imò ideo atrociora ſunt multò, quia non corporum, ſed animorum: non fortunarum, ſed ſalutis ſunt exitia. Quibus, quæſo, iuſtè imputabuntur hæc mala? Etſi autem hæc non ſolis paſtoribus rectè imputantur: magna ex parte tamen non pauci

illorum

illorum in culpa ſunt. Nam ſi illi exaltarent (iuxta Prophetæ conſilium, imò iuxta Dei mandatum) vt tubam, vocem ſuam contra ſcelera graſſantia, & obijcerent ſe ſpiritualibus iſtis hoſtibus, induti ſpiritualibus armis: minus vaſtationis morum eſſet in mundo, minus ſcelerum & minus petulantiæ & contumaciæ aduerſus Deum. Multi fortè ſe excuſari putant, quòd ſæpè aduerſus ſcelera in publicis concionibus declamitent: quod ſanè perinde eſt ac ſi quis ſe ſtrenuum militem gloriaretur, qui tamen in aciem contra hoſtem prodire recuſaret. Nam cum in genere tantum accuſantur ſcelera, quilibet vel nocentiſſimus os tergit, ac ſi ad ſe nihil pertineret quod dicitur. At qui in faciem probrum obijcit, vt tyrannidem, libidinem, iniuſticiam, violentiam, ebrietatem, obtrectationem, veneficia, Diabolicas artes, acceptationem perſonæ in iudicio, & alia huiuſmodi: is verè cum hoſtibus conſerit manus, regnum Satanæ fortiter inuadit, atque à caſtris regni Chriſti hoſtes pellit. Sic fecit Helias, ſic

Nathan,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Nathan, ſic Ieremias, ſic Petrus, ſic Paulus, ſic Ambroſius, ſic omnes Prophetæ, Apoſtoli, adeoq; omnes veri paſtores, hoc eſt, qui pluris fecerunt ouium ſibi commiſſarum ſalutem, quàm aut fauorem pulueris & cineris, aut fortunas, aut denique propriam vitam. Quicunq; hîc pericula fugit, ac caſtra Chriſti relinquit abiectis armis, meritò vt ignauus, vt timidus, vt in Deum Patrem ingratus, vt Eccleſiæ Chriſti deſertor, vt religionis omnis & pietatis proditor peßimus habendus eſt: cuius portio in reſurrectione erit cum Iuda proditore, qui curam marſupij maiorem quàm legationis ſibi commiſſæ habuit.

Cum autem huiuſmodi ſermones, frater chariſsime inter nos conferremus, cœpiſti à me petere, vt ex verbo Dei ὑποθήκας *quaſdam colligerem, quæ continerent ſolidam, quantum quidem id per me fieri poſſet, diſciplinam, qua pius paſtor regi, & cum fructu ſuo vberrimo, & cum auditorum ſuorum commodo, poſſet, Hoc etſi arduum & difficile mihi fore animaduerti, ideoq; id*

oneris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

oneris in tuos potius humeros impoſuiſſem: tamen quia te accuſaſti nimis impeditũ grauiſsimis viſitationibus Eccleſiarum, quæ tuæ fidei commiſſæ ſunt, tibi idem à me ſæpius efflagitanti meam operam condixi, & promiſi me conaturum, vt aliquo modo tuæ petitioni reſponderem.

En igitur Paſtorem meum in publicum emitto, eumq; fortunæ ſubijcio, vt ferat quicquid & bonis & malis viſum fuerit. Quod ſi autem aliquem fructum ex hoc noſtro Paſtore, pij perceperint paſtores, tibi acceptum ferant, qui & autor huius ſcriptionis fuiſti & ſuaſor. De Momis, quibus nihil placet niſi quod ipſi fecerint, nihil ſum ſolicitus. Rumpantur ſanè ilia Codris.

Quod reliquum eſt oro æternum Deum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt det ſuæ Eccleſiæ pios & fideles paſtores, & nos vnà coniungat vt vnum ſimus in ipſo, eum celebrantes, corde, lingua, & tota vita, quò tandem beata immortalitate donati, fruamur conſpectu ἀρχιποιμένος & mediatoris noſtri Ieſu Chriſti in omni æternitate, Amẽ.

IN-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

T

nin
vt c
lus
tuu
gui
ſan
paſ
niſ
lis,
bus
fac
ouc
qui
pri
dic
am
lam
lun
Na
vnı

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

INVOCATIO.

TE principem paſtorem, Domine Ieſu Chriſte, inuoco, qui ſolus animam tuam pro ouibus tuis dediſti, vt eas è faucibus lupi, qui eſt Diabolus, eriperes: ſolus oues tuas in ouile tuum humeris tuis portaſti: ſolus ſanguine tuo precioſo lauiſti: Spiritu tuo ſancto ſanas, & pabulo æternæ vitæ paſcis. Tibi ſupplico, vt mihi indigniſsimo ſeruo tuo adeſſe tua gratia velis, & ea ſcribenti ſuggerere ex fontibus verbi tui digneris, quæ ad piam faciant inſtructionem eorum, quibus oues tuas paſcendas commendaſti: quibuſq; nomen, quod tibi ſoli proprium eſt, communicaſti, nempe vt dicantur ouium tuarum paſtores, tuam ſolius vocem ſonantes, quam ſolam vt oues tuæ agnoſcunt: ita te ſolum norunt, & ſequuntur paſtorem. Nam in te vno omnes ſinceri paſtores vnum ſunt: quia vna eſt vox omnium,

qua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

qua tu aggregas oues tibi, quaq; paſcis in amænisſimis tuis pratis aggregatas, ac fontib. ſalutis liberaliſſime potas ac reficis. Vt igitur miniſtris tuis, quos paſtorum nomine dignaris, optimum viuendi agendiq; modum præſcribam, tu efficito: & ſimul da gratiam, vt ipſe cum illis iuxta diſciplinæ præſcribendæ normam, vitam totam peragam: donec curriculo vitæ præſentis expleto, tibi, qui Epiſcopus animarum noſtrarũ es, tradam ſpiritum quem dediſti. Tibi paſtori animarum noſtrarum, ac ſoli Deo cum Patre & Spiritu ſancto, ſit benedictio, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in ſecula ſeculorum,

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

PASTOR, SIVE PASTORIS OPTIMVS VIVENDI AGENDI-QVE MODVS.

OPTIMVM paſtoris, hoc eſt, eius qui paſcendo gregi Chriſti legitimè præfectus eſt, viuendi agendiq; modum & diſciplinam, duobus contineri capitibus arbitror: quorum vnum ad perſonam, alterum ad officium paſtoris pertinet.

In PERSONA quidem paſtoris ſpectentur tria. Priuata & ſolitaria vita, quæ ſoli Deo patet. Domus propriæ, & familiæ adminiſtratio. Et externa, quæ in oculos hominum incurrit, vita & conuerſatio.

In OFFICIO vero, legitima paſcendi ratio, cum ſuis partibus conſideretur.

Erunt itaq; quatuor noſtræ inſtitutionis partes.

PRIMA, vita paſtoris priuata & ſolitaria.

SECVNDA, domus paſtoritiæ, ac familiæ adminiſtratio.

TERTIA, conuerſatio paſtoris politica & externa.

QVARTA, officium paſtorale, ſeu legitima paſcendarum ouium Chriſti ratio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

De hiſce quatuor partibus, ad perſonam & officium paſtoris dominici gregis ſpectantibus, eo, quo à nobis propoſitæ ſunt, ordine dicturus, perſpicuas de ſingulis regulas tradam: quas ſi ſecutus fuerit paſtor, quem inſtruendum ſuſcipimus, non ſolum in hac vita fructus vberrimos percipiet, verum etiam in futura coronam immarceſsibilem, quam princeps paſtor promiſit, reportabit.

DE PRIMA PARTE, QVAE EST VITA PASTORIS PRIVATA ET SOLITARIA.

PASTOR ouium Chriſti, omnium primum ſeriô cogitet, ſe nuſquam ita occultari poſſe vllis latebris, ſiue ſolus ſit, ſiue cum alijs, quin perpetuò pateat, & conſpectui Chriſti paſtoris (pro quo legatione fungitur, cuiuſq; vices agit) & oculis Satanæ hoſtis Chriſti, & aduerſarij humani generis. Quorum ille quidem puritatem hominis amat, atque impuritatem abominatur: Hic verò contrà, vt impuritate hominis ſummè oblectatur: ita puritate eiuſdem grauiſsimè offenditur. Quemadmodum enim Chriſtus ipſa lux eſt, ideoq; luce

delecta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

delectatur : Sic Satan tenebrarum prin-
ceps,tenebras amat,ijſq; afficitur.

Proinde tu quiſquis es Chriſti paſtor, eiq; dediſti nomen,caue ne cum ipſius aduerſario, cui in baptiſmo primum, deinde officij ratione renunciaſti , colludas : exiſtimans cælari poſſe, quod intra parietes tuos agitur.Imo hoc potius ſit tuum perpetuum ſtudium , vt quæ grata ſunt ei, cui iuraſti & cuius vice fungeris, facias. Iam autem nihil quicquã gratius eſt illi , quàm puritas mentis & corporis : & contra nihil ipſum magis offendit, quàm animi ſordes. Atq; ea de cauſſa Paulus commendat ſuo paſtori Timotheo puritatem , cum inquit: Te ipſum purum exhibe,1.Timoth.5.

Etſi autem hæc puritas paſtori & ouibus communis eſſe debet : vt quæ prouenit ex virtute ſanguinis ſummi paſtoris , quo abluti ſunt vtriq; , modò verè in Chriſtum credant : Tamen paſtori vel ideo ſtudioſius eſt ſectanda,quia alijs ſuo miniſterio puritatem commendare debet. Manũ enim illam mundam eſſe oportet,quæ alienas diluere vult ſordes,ne tactu ſuo quæ mundari deberent,fœdius inquinet. Meritò ergo Apoſtolus paſtorem Epheſiorum inſtruens, ait : Attende tibi ipſi. Quo mandato oſtendit ſingularem in paſtore requiri dili-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

gentiã, vt ſe purum & immaculatũ ſeruet.

Quæ hactenus de puritate paſtoris diximus generatim, placet particulatim explicare, vt clarè pateat in quib. ſita ſit iſta, quã in paſtore noſtro requirimus, puritas.

Cum itaq; puritatem requirit Apoſtolus in paſtore ſuo, vult abſq; omni dubio, vt & animus ſit purus, & corpus caſtum, adeoq; vt totus homo vt noua creatura ſe Deo ſubijciat in vera ſanctitate.

Quantum autem ad animum attinet, in eo ſpectentur hæ partes: MENS, COGITATIO, AFFECTVS, VOLVNTAS, STVDIVM. Ita enim hæ partes natura deuinctæ ſunt, vt ab vna in aliam puritas vel impuritas promanet & deriuetur. Vt enim mente contaminata, contaminantur cogitatio, affectus, voluntas, ſtudium: ita eadem purgata, & reliqua purgari incipiunt.

Quo autem commodius diſciplina his partibus adhiberi poſsit, ſpectandum eſt, & quid has partes inquinare, & contrà quid eaſdem purgare poſsit. De principe igitur parte, quæ mens eſt, primũ dicamus.

MENS, inquit Bernhardus, bona, precioſa poſſeſsio. Sed Paulus infidelium mentem & vanam & inquinatam pronunciat. Tito enim ſcribens ait: Quorum (infidelium) mens & conſcientia inquinatæ ſunt.

Ad Epheſios longius progreditur, cum ita ait: Gentes ambulant in vanitate mentis ſuæ, excæcatæ in intelligentia, alienatæ à vita Dei, propter ignorantiam, quæ in ipſis eſt, propter duritiam cordis eorum. Hic Paulus apertè omnium hominum, qui non ſunt conuerſi ad Deum, mentē vanam eſſe affirmat. Quæ cum fons ſit, vnde cætera manant, facile iudicare eſt, ex impuro fonte impuros manare riuulos. Complectitur autem mentis vox tria. PRIMVM, intelligentiam contemplantem, in qua col locatur συντήρησις, ea ſcilicet quæ προτάσεις, hoc eſt, propoſitiones ſuppeditat. DEINDE, intelligentiam practicam, in qua collocatur conſcientia, quæ aſſumtiones promit. TERTIO, τὸ κριτήριον, quod ex propoſitionibus, & aſſumtionibus concluſiones extruit. Verum cum nunc, teſte Apoſtolo, mens ſit vana & inquinata, quales, quæſo, concluſiones erunt? nonne vanæ? nonne inquinatæ? Certè fieri non poteſt, vt ex impuro fonte limpida & pura hauriatur aqua. Quare paſtor hic videat, & quæ ſit mentis illa inquinatio hæreditaria, & vnde puritas petenda, qua mens purgari poſsit, quo ex fonte purgato, puræ de promantur aquæ.

Sanctus Maximus libro tertio de charitate,

tate, capitulo 34. quibus rebus mens hominis contaminetur, exponit his verbis: Mentis impuritas eſt in his quatuor ſita: PRIMVM, ſi in ea ſit falſa & erronea de vlla re perſuaſio. DEINDE, ſi ignoret id quod ſciri oportuit. TVM, ſi cogitationibus affectib obnoxijs langueat. POSTREMÒ, ſi peccato aſſentiatur.

Etſi autem hic autor generalius accipit mentis vocabulum, quàm nos facimus: tamẽ pulchrè quæ ſint inquinamenta eius oſtendit, nempè ignorantia recti, & perſuaſio falſi: quæ vicia cum in omnibus hominibus ſint, qui non ſunt edocti verbo Dei, Paulus hortatur conuerſos, ne conforment ſe huic mundo: ſed transfigurentur in nouitatem mentis ſuæ, & probent quæ ſit voluntas Dei bona, & placida & perfecta. Hic Paulus nouam mentem requirit, & cur id faciat oſtendit, videlicet quòd nemo poſsit ſine nouitate, id eſt, purgatione mentis probare quæ ſit voluntas Dei bona, & placida, & perfecta. Huc proinde pius paſtor contendat, vt impura ſua mente valere iuſſa, transfiguretur in nouitatem mentis.

Sed vnde fit hæc transfiguratio? ſeu quo modo ex impura mente pura fieri poterit?

Verbum Dei puriſsimus ille fons eſt, qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

qui rectè applicatus, ſordes animi abſtergit: hic mentem contemplantem illuſtrat: hic intelligentiam practicam reformat: hic τὸ κριτήριον gubernat. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, conuertens animam: Teſtimonium Domini eſt verax, ſapientiam præſtans paruulis: Mandata Domini ſunt recta, lætificant cor: Præceptum Domini purum, illuminat oculos. Et Pſal. 119. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen pedibus meis. Lectio proinde & meditatio doctrinæ cœleſtis dum fide recipitur, purgat mentem, vt & rectè intelligere, & quæ rectè intelligimus accommodare ad vſum incipiamus.

Verùm quia noſtra lectio, & noſtrum ſtudium, niſi princeps ille paſtor ſuo ſpiritu nobis legentibus aſpiret, fruſtra ſuſcipitur: ſequi debet pius paſtor Dauidis exemplum, qui oratione impetrauit, quod operatione obtinere non potuit. Ita enim Pſal. 25. ait: Vias tuas Domine oſtende mihi, & ſemitas tuas doce me, deduc me in veritate tua, & doce me, quoniam tu es Deus ſalutis meæ, te expecto tota die.

Vt ergo mens paſtoris ſit pura, tribus opus eſt: POENITENTIA, LECTIONE, & ORATIONE. POENITENTIA facit ne imputentur ſordes reliquæ. LECTIO

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

mentis nubeculis diſpellit. ORATIO impetrat digitum Dei, quo mens ad diſcendum formetur.

Hoc cum animaduerteret vetuſtas, pio conſilio ordinauit in Eccleſia lectiones Prophetarum, & Pſalmorum, & potiſsimum ea elegit, quæ & optimè docerent, & maximè homines ad precandum excitarent. Verum cum cœpit paulatim legendi & orandi ſtudium refrigeſcere, acceſsit lex pontificia de neceſsitate & opinione cultus, & coacti ſunt ſacrificuli in Papatu certum numerum Pſalmorum quotidiè recitare, mane, meridie & veſperi. Qui huic pontificio decreto ſatisfecerunt, putarunt ſe iſto opere aliquid à Deo mereri. Contrà qui hoc neglexerunt, exiſtimarunt ſe mortaliter peccare. Atq; hoc potiſsimum factum eſt, poſtquam humanis traditionibus obſtructa eſt doctrinæ puritas.

Etſi autèm rectè taxata eſt à pijs doctoribus iſta conductitia Pſalmorum decantatio, quæ partim ab impijs, partim à non intelligentibus fiebat: tamen vtile eſſet reuocare conſuetudinem & diſciplinam veteris Eccleſiæ. Habet enim multo maiorem fructum quàm vulgus cogitat. Nam non ſolum homini canendi conſuetudine ſcriptura fit familiarior, & vſu ad intelligen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

dum facilior, modo aſsit pius animus : verumetiam, fides, inuocatio, ſpes, dilectio & aliæ virtutes excitantur & confirmantur, ac ita mentes eorum, qui ſe ita abſque ſuperſtitione exercent, redduntur purgatiores.

Baſilius Magnus in ſuis Eccleſijs ordinauit, vt Pſalmi canerentur ita, vt ſibi inuicem reſponderent canentes alternis verſibus, idq; non cultus cauſa, ſed diſciplinæ gratia. Putauit enim ſanctus vir iſto pacto facilius & Pſalmos diſci poſſe, & tædium recitantium viciſsitudine leuari. Verum quia iſta pſallendi conſuetudo vbiq; ſeruari non poteſt, nolumus noſtro paſtori iſtā canendi legem imponere, conſilium tamē dabimus quod vtile fore ſperamus.

Noſtrum itaq; conſilium hoc eſto. Librum Pſalmorum quă familiariſsime omnibus pijs paſtoribus notum eſſe cupio. Hunc Baſilius ille Magnus vocat κοινὸν ταμιεῖον ἀγαθῶν διδαγμάτων, hoc eſt, commune promtuarium bonorum documentorum. Nam antiqua (vt inquit) animarum vulnera ſanat : recentia citò corrigit : quod languidum eſt & morbidum reficit : quod integrum eſt conſeruat: & affectus, qui variè animabus in vita hominū moleſti ſunt, quantum fieri poteſt, tollit, &c. Hæc cum

ſit Pſalmorum incomparabilis vtilitas, velim in eorum lectione præcipuè occupatũ eſſe pium paſtorem, idq; hoc modo.

Quindecim Pſalmi, qui graduum vocantur, ſint familiariſsimè noti, ac ita legantur à paſtore, vt ſingulis ſeptimanis ſemel finiantur. Pſal. 25. cuius initium eſt: Ad te Domine animam meã leuaui: & 51. Miſerere mei Deus: alternis vicibus ſubijciantur precationi matutinæ. Facto prandio quotidiè recitetur Pſalmus 147. qui incipit: Laudate Dominum, quoniam bonum eſt pſallere Deo noſtro. A cœna legatur Pſal. 23. Dominus paſtor meus. Precationi veſpertinæ Pſal. 130. De profundis, ſubijciatur. Diebus feſtis Pſalmus 119. Beati immaculati, ſeruiat.

Reſtant iam Pſalmi 129. quos ordine velim recitari, ita vt ſemel in menſe abſoluantur.

Porrò etſi multæ & doctæ extant Pſalmorum verſiones: tamen meo paſtori cõmendo verſionem Georgij Maioris, quia hæc & plana eſt, & ſcholia habet in marginibus addita, quæ vice iuſtorum commentariorum eſſe poſſunt. Hoc noſtrum conſilium eſto de lectione Pſalmorũ, ſequatur qui volet.

Præterea pium paſtorem aſsidua manu verſare

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

verſare oportet Epiſtolas Pauli,ad Romanos, Galatas, Epheſios, Timotheum, & Titum. Item Euangelium Iohannis, cum eiuſdem epiſtola prima. Hæc noui Teſtamenti ſcripta optarem ordine legi à pio paſtore, ita vt ad minimum vnum caput legeretur quotidiè, donec ad finem ventũ eſſet, vnde ad principium redeundum: non tamen hoc volo, vt cætera ſcripta noui Teſtaméti non legantur, ſed cupio hæc quàm maximè familiaria eſſe.

In veteri Teſtamento præ alijs lègi cupio Geneſin, Prouerbia Salomonis, Iſaiam prophetam & Danielem, idq; eo modo, vt de præcipuis noui Teſtamenti libris dictũ eſt. Reliqui libri veteris & noui Teſtamenti per ociũ legantur, ita vt ſemel finiantur intra anni aut biennij ſpacium.

Hæc legendi diſciplina non ſolum mentem purgatiorem reddit, verũetiam alios vberrimos fructus afferet ijs, qui hoc meum conſilium non contemſerint.

Hactenus de lectione ſacrorum librorum dictum eſt: Iam de commentarijs ſcriptorum Eccleſiaſticorum aliquid adijciendum videtur.

Etſi autem paſtorem antè ſuſceptum tam anguſtum officium inſtructum eſſe velim in

lim in doctrinæ corpore: tamē iudico paſtori ſemper eſſe vtile, vt integrum doctrinæ corpus ſubinde ordine euoluat. Nam illud ſatis diſci nunquam poteſt. Diligenter enim (vt rectè monet Cicero) cauendum eſt, ne incognita pro cognitis habeamus, iiſq; temerè aſſentiamus, ſed adhibeamus ad conſiderandas res, & tempus & diligentiam. Si hoc Cicero in rebus humanis, quæ rationi ſubiectæ ſunt, neceſſarium iudicauit, profectò hoc multò magis requiritur in doctrina Eccleſiæ, cuius fides rationis fines, humanæ naturæ vſum, experientiæ terminos, vt teſtatur Bernhardus, tranſgreditur.

Proponat itaq; ſibi paſtor integrum doctrinæ corpus, illudq; ſæpius euoluat: hac adhibita amuſſi, vt nihil recipiat, quod non quadrat ad Canonicam ſcripturam: nihil abſurdum iudicet, quod claro Dei verbo traditum eſt: tribuat Deo cum Abrahamo laudem veritatis, etiamſi tota rerum natura, id quod legit in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, improbare videatur.

Verum etiamſi multa multorum ſcripta extant, quæ integrū doctrinæ corpus continent: tamen meo paſtori inprimis commendatum volo Corpus doctrinæ, à ſanctiſsimo viro, Philippo Melanchthone, ſcriptum.

ptum. In eo enim nihil eſt obſcuri, nihil ambigui, nihil falſi: ſed omnia clara & certa, extructa ex ipſis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis. Huc adijciat paſtor alios commentarios ab eodem viro ſcriptos, quos legat ſtudioſè. Nam in illis plus ſolidæ pietatis & eruditionis inueniet, quàm fortè in multorum veterum, Latinorum & Græcorum ſcriptis. His ergo ſi contentus fuerit ſimplex paſtor, qualem ego inſtruo, plus proficiet, quàm ſi plurimorum ſcriptorum veterum & recentium lectione ſe fatigaret.

Nihil tamen hic detractum volo, aliorum doctiſsimorum virorum ſcriptis, quæ & magnifacio, & legenda iudico, ſed ab ijs potiſsimum, quorum & iudicium magis confirmatum eſt, & quibus tempus ob Eccleſiarum curam ſuppetit. Ego enim nunc ſimplicioribus & occupatioribus do conſilium, quod iudico ijs maximè profuturũ. Nam ea quæ aliquis ſæpius & familiarius agit, fiunt veluti domeſtica, & difficilius veniũt in obliuionem, iuxta illud Senecæ:

Dediſcit animus ſerò, quod didicit diu.

Hæc ſunt dicta de purgatione mentis, quæ fons eſt aliorum motuum & actionũ. Quæ (vt rem vniuerſam in ſummam contraham) naturæ prauitate inquinata, &

vana

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

vana effecta, renouanda eſt iuxta Pauli conſilium, & abluenda ſanguine Chriſti, atque ita perpetua pœnitentia, aſsidua lectione, & ardenti precatione inſtauranda: vt quotidiè magis magiſq; purgetur, donec in hac vita ſumus. Quamdiu enim hoc mortale corpus circumferimus, nunquam ita purgabitur mens noſtra, quin aliquid ſemper purgandum reſtet. Quare rogandus eſt purgator noſter Chriſtus, ne maculas præſentes nobis imputet, ſed vt quotidiè ſuo Spiritu, & verbo magis nos purget.

Cogitationvm principia tria facit Damaſcenus, cum ita ait: Illud ſanè præ omnibus noſſe debemus, tria cogitationum noſtrarum eſſe principia. Sunt enim aliæ cogitationes à Deo, aliæ à Diabolo, aliæ ex nobis ipſis.

A Deo quidem ſunt cogitationes ſalutares, quibus homines excitat Deus, ad ea, quæ pia & ſalutaria ſunt, agenda, iuxta mandata expreſſa.

A Diabolo ſunt pernicioſæ cogitationes, quæ ſunt via ad interitum. Cogitatio Iudæ de prodendo Domino, fuit à Diabolo. Nam ita clarè ſcribitur: Et cœna facta cum iam Diabolus miſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcarioth, vt traderet Dominum. Et iterum: Poſt buccellam introiuit in illum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Satanas. Hoc & Petrus teſtatur loquens Ananiæ: Quare (inquit) tentauit Satanas cor tuum, vt mentireris Spiritui ſancto.

Ex nobis autem oriuntur cogitationes, cum ea quæ gerimus, aut geſsimus, aut audiuimus, recordamur.

Primum ergo genus cogitationum, vtile & ſalutare eſt, medium & vltimum noxium. Nam ſicut fumus apes, ſic prauæ cogitationes, ſi illis locus datur, fugant Spiritus ſancti gratiam. Neq; enim leue exiſtimandum eſt, pernicioſis cogitationibus locum dare. Videntur quidem leuiora peccata, ſed ſi non vitantur, certum interitum afferunt. Nam ſemper maiora peccata ſuperueniunt nobis, & vim inferunt animabus noſtris, cum quæ minora videntur, non vitantur. Sæpè homicidium commiſit, qui iræ ceſsit: Sæpè adulterium perpetrauit, qui impuræ cogitationi locum fecit. Vt ergò qui minima contemnunt corporum vulnera, ſæpe mortem incurrunt: Ita qui animorum exiguas plagas deſpiciunt, in maiora labuntur crimina. Principijs ergò obſtandum eſt.

Porrò vt præſentius remedium paſtori noſtro contra inſultus malarum cogitationum dare valeamus, cauſas huiuſmodi cogitationum, & modos altius examinemus.

Bern-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Bernhardus tres facit formas cogitationum, quæ ex nobis ſunt. QVAEDAM, inquit, ſunt omnino ocioſæ, videlicet, quæ ad rem non pertinent. Has tam facilè abijcere, quàm recipere poteſt animus. Atq; hoc genus cogitationum ocioſarum, luto confert, ſed ſimplici, hoc eſt, nec inhærenti, nec fœtenti, modô moram non fecerit. ALIAE, inquit, ſunt violentæ, magis & fortius adhærentes: vt quæ ad neceſsitatem naturæ pertinent. Hoc genus confert Bernhardus luto non ſimplici, ſed limoſo & viſcoſo, non tamen fœtenti, ſi modũ naturæ non exceſſerit. QVAEDAM, inquit, cogitationes ſunt immundæ ac fœtidæ. Hoc tertiũ genus confert luto adhærenti immũdiſsimo ac fœtidiſsimo, quod genus nulla ratione admittendũ eſſe monet. Nã animam coinquinat, & ad interitum ducit.

Harum pernicioſarum cogitationum, quarum peccatum hæreditarium fons eſt, cauſas (quo remedium arte adhibeatur) particulares enumerabo varias. Aliâs enim diabolus huiuſmodi cogitationes ſuggerit (vt paulò ante attigimus.) Aliâs oriuntur à ſenſu: Aliâs à memoria: Aliâs à complexione ortum habent. Hæ quatuor cauſæ ſunt pernicioſarum cogitationum.

Verum quia vicia aliter curari non poſſunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſunt, niſi radices & cauſæ eorum extirpentur, de ſingulis generibus dicam.

Diabolus hoſtis humani generis, qui præcipue aduerſatur paſtoribus gregis dominici, aliás doctrinæ, aliás moribus inſidiatur, ac ſuggerit cogitationes pernicioſas, nunc in doctrina, nunc in moribus.

Quando itaq; doctrinæ inſidiatur, & obijcit cogitationes pugnantes cum fundamento, triplex eſt modus ſuperandi huiuſmodi cogitationes.

PRIMVM opponatur verbum, potentia & veritas Dei. Quicquid enim ſuboritur in cogitationibus noſtris contra articulos fidei, verbo Dei obruendum eſt, & ſuperandum.

DEINDE opponatur Catholicæ Eccleſiæ conſenſus, hoc eſt, ſanctorum hominum ſuffragia, & exempla.

AD HAEC, in toto conflictu aduerſus huiuſmodi cogitationes opponatur ardens & ſeria inuocatio.

Sæpe turbat animos piorum cogitatio de reſurrectione mortuorum: ſed hanc premet & ſuperabit clarum Dei verbum, q; certum decretũ Dei de excitandis mortuis proponit, cui nihil impoſsibile eſt. Poteſt enim quicquid vult: vult autẽ quicquid certò decreuit ſe facturum. Hoc ver-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bum fortius premet iſtam cogitationem, vbi acceſſerit conſenſus omnium piorum, qui inde vſque à mundi exordio, præcipuam ſuam conſolationem collocarunt in fide reſurrectionis. Huic conſenſui ancillatur inuocatio, ne Satanas vlla ſophiſtica nos à fide reſurrectionis abſtrahat. His igitur armis vtatur paſtor, aduerſus cogitationes quæ Satanam immediatè autorem habent.

Cogitationes ortæ à ſenſu, ſunt quæ ab obiectis, quæ in ſenſus incurrunt, animis imprimuntur: ſeu quæ generantur quoties res nobis offeruntur, quib. animi noſtri ad cogitandum excitantur: vt cum Dauid vidit nudã fœminam, lauantem ſe, commouetur animus, & quomodo eius amore potiatur, cogitat. Huc illud Auguſtini pertinet, qui in quodam loco dicit, mortem per quinque ſenſus, tanquam per feneſtras, ad animam noſtram ingredi. Quod quàm verum ſit, docet experientia (proh dolor) in multis. De his ergo quinque feneſtris ordine dicam, & ſimul oſtendam ex ſcripturis, quomodo pius paſtor eas occludere debeat, & adhibere ſolertem cuſtodiam, ne hoſtis per ipſas ingrediatur.

Prima feneſtra eſt viſus. Hic præ

cæteris

cæteris ſingularem habet vim. Vnde Chriſtus apud Matthæum: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. Syracides: Nequius oculo quid creatum? memento quoniam malus eſt oculus nequam. Tritum quoq; eſt prouerbium, Animum habitare in oculis. Huc illud Auguſtini: Impudicus oculus, animi impudici eſt prænuncius. Heua vidit pomũ eſſe pulchrũ aſpectu, mox cogitat de eo fruendo, & per oculos concupiſcentia in animum prorepſit. Dauid viſis nudis Berſabeæ pedibus, mox de ea comprimenda cogitat. Samſon viſu ad amandam alienigenam eſt illectus. Auguſtinus exemplo Terentiani Chereæ vſus eſt, qui incitatus pictura ſtupri Iouis, virgini vicium intulit.

Quomodo, quæſo, hæc feneſtra occludenda? Occludetur iſta feneſtra, ne mors per eam ingrediatur, varijs modis.

PRIMVM, cogitatione prohibitionis. Qui enim verè de pietate cogitat, diuinis prohibitionibus tangitur inprimis. Prouerb. 23. Ne intuearis vinũ quando flaueſcit, & cum ſplenduerit in vitreo calice color eius. Syrac. 9. Auerte oculos tuos à fœmina comta. Et Pſalm. 118. Auerte oculos tuos, ne videant vanitatem. Ambroſius: Cum videris aliena monilia, au-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

rum, argentum, & concupieris vt extorqueas, intrauit mors per feneſtram: claude ergo hanc feneſtram.

Deinde, claudetur hæc feneſtra exemplis ſanctorum. Pepigi, inquit Iob, fœdus cum oculis meis, ne alienam mulierem concupiſcerent. Moſes, Ioſeph, Daniel, & multi alij, hanc feneſtram amore caſtitatis clauſerunt. Vt igitur paſtor meus habeat ipſe caſtam coniugem cupio, ne alienarum viſu periclitetur.

Ad haec, cogitatione periculi obſtruetur hæc feneſtra. Qui enim quid mali mala concupiſcentia gignat attendit, maiori cura aduigilabit, ne incautus capiatur.

Postremò omnium maximè hîc requiritur, vt fugiamus occaſiones: & ſi quando grauius pulſauerint obiecta mentem & cogitationem, confugiendum eſt ad Deum ſeria precatione, is nō ſinet nos tentari ſupra vires noſtras.

Secvnda feneſtra eſt auditus. Per hunc enim blanditiæ, adulationes, prophanæ & turpes cantilenæ ingreſſæ, cogitationes excitant, & venena in cor tranſmittūt. Hinc propheta: Tibia & tympanū in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis. Ambroſius: Intrat etiam mors per feneſtras aurium, ſi acquieſcas loquenti.

Occlu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Occludenda eſt ergo & hæc feneſtra paſtori, adeoq; omnibus pijs, ne inde in exitium ruant. Salomon Prouerb. 1. ait: Fili, ſi inuitauerint te peccatores, ne audias. Syracides: Sepi aures tuas ſpinis, ne audias linguam nequam.

TERTIA feneſtra, eſt Odoratus.

QVARTA, Guſtus.

QVINTA, Tactus.

Ab his minus periculi eſt paſtori meo, niſi fortè à guſtu, de quo dicam, vbi agetur de eius externa cõuerſatione & ciuili.

COGITATIONES ortæ à memoria, ſunt quando ea reuocamus, quæ aliquando vel geſsimus ipſi, vel audiuimus, vel vidimus. Harum rerum memoria, primum nudam cogitationem ad mentem pertrahit: quæ poſtquam aliquandiu morã in animo fecerit, excitatur affectus: huic ſi indulſeris pauliſper, voluntatem ſecum rapit, vt iam fruſtra voluntatem imperantem retrahere coneris. Quare vbi talis cogitatio ex memoria rerum naſcitur, mox ad aliud aciem mentis conuerte, ne figat pedem.

COGITATIONES ortæ à complexione hominis, ſunt variæ. Alijs enim cogitationibus, obnoxius eſt Melancholicus, alijs Phlegmaticus, alijs Cholericus, alijs Sanguineus. Hic vt paſtor ſenſerit ſuum mor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bum, occurrat maturè, ne malum nimium ſerpat. Qui ſcit ſe Cholericum eſſe, ideoq; magis iracundum, refrenet naturam, cuius morbum nouit, & ſic de alijs.

Dixi de cogitationib. malis, & oſtendi aduerſus eas remedia, & ſumma huc redit, vt illis occurramus legendo, canendo, orando, laborando, ocium omne fugiendo. Verum cum non habeamus niſi malas cogitationes: Nam, vt Paulus inquit, 2. Cor. 3. non ſumus idonei ad cogitandum quicquam tanquam à nobis: debet paſtor totis viribus, puluerem malarum cogitationum, præcipuè oratione, excutere, & Deum ſeriò orare, vt ipſe nobis pias & ſalutares cogitationes, ſuggerat. Is enim ſolus creat cor mundum.

Iam ad Affectus veniamus, de quorum proximis cauſis hactenus eſt dictum. Quæ quia de natura humana non poſſunt ita euelli, quin quædam veſtigia relinquant: fit vt ſæpè ſuboriantur etiam in ſanctis praui affectus, atq; omnino accidit ſicuti quidã ex ſanctis patribus ait: Quemadmodum paſſerculus, pede alligatus, volare incipiens, in terram funiculo detrahitur: ſic quoque mens hominis nondũ affectib. liberata, & ad rerum cœleſtiũ meditationem volare contendens, ab affectib. ducitur, & in terram detrahitur. Affe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Affectuum ſuborientium diſciplinam tradituri, initium ſumamus à diuiſione affectuum. Sunt itaque affectuum quidam CORPORALES, qui ab ipſo corpore ſuas habent occaſiones: quidam ANIMALES, qui è rebus externis proueniunt. Primum de priori dicamus genere.

CORPORALIVM AFFECTVVM mater eſt φιλαυτία, quam definiunt eſſe immoderatum & cœcum corporis amorē, & verè eam affirmant omnium malorum matrem, cuius primæ quidem proles ſunt: crapula, auaricia, & vana gloria: quæ occaſiones ferè ex neceſsitatib. corporis ſumunt. Ex his deinde naſcitur omnium malorum ac vitiorum catalogus. φιλαυτία enim, primùm corporis curandi, & gubernandi prætextu, facit, vt homo ſenſim in voluptatis, & intemperantiæ foueā prolabatur. Hanc peſtem (φιλαυτίαν dico) oportet paſtorem inprimis quantum fieri poteſt, contundere, ne propter nimium corporis amorem conijciatur anima in gehennam. Caſtigo, inquit Paulus, corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne quo modo cum alijs prædicauerim, ipſe ſim reprobus.

Vides mi paſtor, quantum periculi cum philautia coniunctum ſit. Quare grauiter contra illā depugnandū eſt, ſobrietate, ani

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

mo præſenti contento, & vera humilitate.

Prima huius filia, quæ eſt γαςριμαργία, guloſitas ſeu crapula, corpori quidem grata eſt, ſed grauat corda. Vnde Chriſtus: Cauete ne grauētur corda veſtra crapula, & ebrietate. Et ſapiens: Vinum & ebrietas auferunt cor.

Secunda filia auaricia eſt, nòn minus pernicioſa ſuis amatoribus, quàm prima illa. Hanc Paulus vocat idololatriam, quia facit vt homo loco Dei ſuis diuitijs confidat. Quare pij paſtoris eſt cauere, ne huius deterrimæ peſtis veneno inficiatur, ac ita ſalute miſerè excidat.

Sed quodnam afferet paſtor contra iſtā peſtem remedium? Videamus finem, quo impelliturquis ad auarè cumulandas diuitias. Hic autem triplex eſt. Primvs, amor voluptatis, quæ græcè φιληδονία dicitur. Secvndvs, eſt κενοδοξία, gloriæ inanis affectatio. Tertivs, propulſatio inopiæ, quam fortè metuit.

Voluptati deditus amat diuitias, vt earum adminiculo indulgeat delicijs.

Ambitioſus, & inanis gloriæ cupidus, aurum expetit, vt eius præſidio clarus, & magnus, & honorandus habeatur.

Homo metuens futuram inopiam, cumulat per fas & nefas, vt eas conditas & celata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

celatas conſeruet, aut famem, aut ſene-
ctutem, aut morbum, aut exilium per-
timeſcens, atque in ijs plus ſpei habet repo-
ſitum, quàm in Deo omnium rerum con-
ditore, qui vel extremorum & minutiſsi-
morum animalium curam habet.

Fines habemus, quos ſibi proponit aua-
rus animus in cumulandis diuitijs, volup-
tatem, ambitionē, inopiæ propulſationē.
Hos ſi paſtor contemnere potuerit, & è
mente ſua euellere, ipſam auariciam haud
difficulter contemnet. Videamus proindè
ordine remedia aduerſus iſta mala.

Quid ergo remedij habes aduerſus vo-
luptatis plagam? Primum conferat pius
paſtor turpitudinem huius peſtis, cum di-
gnitate hominis, qui Chriſti ſanguine ab-
lutus & redemtus, iam templum Dei vi-
uentis eſt. Gentiles philoſophi dixerunt,
nullam capitaliorem peſtem, quàm volu-
ptatem, datam eſſe mortalibus. Quare &
eandem affirmant indignam eſſe homine,
ſed concedendam eſſe beſtijs. Quid iam,
quæſo, indignius eſt, quàm maculare ſto-
lam illam ſanctam, quam induiſti in bapti-
ſmate? quid fœdius, quàm Dei templum
iſto fœtore Satanæ conſpurcare? In pio
paſtore fides, charitas, patientia, mode-
ſtia, iuſticia, & cæteræ virtutes eſſe debent.

 Quid

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Quid, obſecro, in hoc virginum honeſtiſſimo cœtu, faceret turpiſsima & fœdiſsima meretrix voluptas? Verè dicit Plato, voluptatem eſcam malorũ eſſe. Sed multò verius is, qui affirmat præſentem vitam hamum eſſe Diaboli, opertum abominabili voluptate, tanquam eſca, per quam ſeducti ad profundum trahuntur inferni.

Vide mi frater, qualis in ſe ſit voluptas: vide quid cum ea coniunctum ſit: vide eius finem: vide pœnam. Ipſa turpis eſt, coniunctam habet infamiã, famem ſui habet, & tranſacta non ſatiat, finis eius eſt mala conſcientia, pœna, infernus. Hæc mi paſtor ſi perpendas, facilè hanc deterrimam peſtem deteſtaberis, modò ores, ieiunes, legas caſta, ac ocia vites, iuxta illud noſtrum diſtichon:

Ores, caſta legas, ieiunes, ocia vites,
Si ſeruare voles corpora caſta Deo.

Dixi de primo fine, cur auarus animus diuitias cumulet, & quomodo is contemni poſsit.

Sequitur ſecundus, qui eſt κενοδοξία, hoc eſt, gloriæ inanis appetitio. Hæc, quia ex diametro pugnat cum Chriſtianiſmo, deberet meritò ab omnibus pijs contemni, non ſecus atq; cœnum fœtens, imò veluti virus Diaboli perniciosiſsimũ. Non enim

poteſt

poteſt cum ſiti inanis gloriæ, ſtare Chriſtiana humilitas.

Hanc inanem gloriam Bernhardus baſiliſco comparat. Ita enim ait: De baſiliſco quid dicemus? monſtroſius cæteris, ſolo viſu hominem inficere & interficere perhibetur. Ni fallor vana gloria eſt. Videte ne (inquit) iuſticiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab ijs. Ac ſi dicat: Cauete oculos baſiliſci. Sed cui nocere dicitur baſiliſcus? Ei qui non viderit baſiliſcum: alioqui ſi prior eum videas, iam non tibi nocet (vt aiunt) magis moritur ipſe. Ita eſt fratres, non videntes necat inanis gloria, cæcos, & negligentes, qui ſe ei oſtentant. qui ſe exponunt, & non potius ipſi inſpiciunt, non attendunt, non diſcutiunt illam, non vident deniq; quàm ſit friuola, quàm ſit caduca, quàm vana, quàm inutilis. Si quis eum intueatur hoc modo, moritur baſiliſcus. Nec iam occidit eum gloria, ſed occiditur magis & occidit ei, quodammodo verſa in puluerem, imo redacta in nihilum. Hæc ſcitè & eleganter à Bernhardo ſunt dicta, quib. ſatis graphicè turpitudo inanis gloriæ deſcribitur. Huc addamus & vocẽ prophetarum. Ieremias ait: Arrogantia tua decepit te, & ſuperbia cordis tui. Cum enim (inquit Salomon)

ſuper-

ſuperbia, venit & ignominia. Et Petrus: Deus ſuperbis reſiſtit. Dominus in Euangelio: Qui ſe exaltat, humiliabitur.

Hæc & huiuſmodi alia oracula Dei, paſtorem refrenare debent, ne ſinat ſe, inanis gloriæ ſtimulis incitari. Quæ ſi viderit parum proficere, conſideret ſuas ſordes, conſideret pœnã imminentem, proponat ſibi exempla ſanctorum patrum, qui iſtam beluam confecerunt: cogitet eam eſſe nunciam Satanæ, & prænunciam mortis. Ad extremum confugiat ad ſeriam inuocationem, & meminerit illius dicti, qui ſe exaltat, humiliabitur.

Tertius finis, cur auarus animus ſibi diuitias cumulandas cenſet, eſt propulſatio futuræ inopiæ, quæ à diffidentia oritur. Hac ergo impulſus homo, ſibi in futurum proſpicere cogitat. O quàm iniquum eſt tantam corporis habere curã, abiecta omni ſalutis ſolicitudine. Diffidentiam damnat Chriſtus, & tu qui vice Chriſti fungeris, diffidentia tua excitaris, ad quærendas opes per fas & nefas? An non apertè contemnis mandatum Chriſti? an non manifeſtè promiſsionem ipſius conculcas dedibus? mandatum eſt: nolite ſoliciti eſſe, quid edatis, & quo veſtiamini. Mandatum eſt: quærite primum regnum Dei, & iuſti-

ciam

ciam eius, hoc eſt, Dei. Promiſsio eſt: Pater cœleſtis alit volucres cœli, nonne vos multò præſtatis eis? Item: Nouit Pater veſter cœleſtis, quòd indigeatis his omnibus. Promiſsio eſt: & cætera omnia adijcientur vobis. Sequatur ergo pius verbi miniſter mandatum paſtoris ſui: Ne ſitis ſoliciti de craſtino. Abijciat Ethnicam diffidentiam, ac certò ſtatuat, quòd Chriſtus non velit ſe deſerere, præſertim cum ſcriptum ſit, Non in abundantia hominis vita eius. Auarus enim plærunque inter medias opes eſurit. Solent homines auari, vitæ ſuæ præſidia in opibus collocare, adeò vt quò quiſq; ditior eſt, eò minus omnia pericula, atq; adeò ipſam mortem reformidet. Huc illa diuitum arrogantia & ſupinitas, quaſi Deum ipſum in ciſtis & horreis incluſum, habeant in poteſtate. Contra verò oſtendit Dominus Lucæ 12. vt quiſpiam ſit locupletiſsimus, adeò vt omni opũ genere redundet: tamen quod viuit, hoc minimè debere acceptum opibus ſuis, cum ipſius vitam, ne temporis quidẽ momento, poſsint vllæ bonorum copiæ conſeruare. Vnus enim Deus qui vitam dedit, eam ſcilicet quamdiu libuit, & fouere & extinguere, pro ſuo iure poteſt. Quorſum igitur quiſpiam à diuitijs pendeat, vt ij

ſolent,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſolent, qui ijs accumulandis tantopere ſunt ſoliciti. Memineris ergo ô paſtor, huius ſummi paſtoris præcepti: Videte & cauete ab auaricia. Abijce itaque diffidentiam, Chriſtum veracem eſſe ſtatue.

Atq; hi ſunt fines, cur homines ſtudeant cumulandis diuitijs, voluptas, inanis gloria, & propulſatio imminentis inopiæ. Hos qui extremè contemſerit, facilè animum ſuum ab auaritiæ ſordibus purgabit.

Sed quî fit, quod hæc tria, quæ ſcriptura abijcienda eſſe monet, adeò tamen hominum animos moueant, vt quàm paucißimi inueniantur, qui iſtis non capiantur? Caro noſtra illa amat, ijſq; mens excæcatur eò magis, quò caro minus imperio ſpiritus ſubijciatur. Excitetur proinde ſpiritus, vt magis magiſq; auctus viribus, carnis ferociam domare, & ſuo imperio ſubijcere poßit.

Hæc ſint breuiter dicta de affectibus corporalibus, de philautia, eiuſq; filiabus, à quibus omnia oriuntur mala & vicia: & de remedio aduerſus venenum, quo homines incautos iſta peſtis inficere ſoleat.

Sequuntur AFFECTVS ANIMALES, Ira & Concupiſcentia, de quibus nonnulla breuiter adijciemus.

IRA quid ſit, notum eſt, eius genera tria

tria numerantur. Bilis, χόλος. Iracundia, μῆνις. Et Inſenſio, κότος. Bilis citò & facilè commouetur, ſed & leuiter ſedatur. Iracundia, diuturnior animi commotio, ex frequenti mali illati, iniuriæq; recordatione, continuum ſumit pabulum, & maius incrementũ: & hæc magis animo occultatur, abditaque latet, quàm exteriori prodatur indicio. Inſenſio, eſt exulcerati animi perturbatio grauior, opportunitatẽ vindicandi illatam iniuriam de induſtria quærens, & nanciſci ſtudens. Atq; ideo κότος dicitur, quia κεῖται, hoc eſt, iacet, donec occaſionem fuerit nacta. PRIMVM genus, ſæpe neceſſarium eſt paſtori: debet enim iraſci vicijs. SECVNDVM genus, malum eſt, a quo alienum meum paſtorẽ opto. TERTIVM, eſt peſsimum, quod in ſanctis diuturnum eſſe non poteſt. Pugnat enim cum lenitate, & patientia Chriſtiana. Quare velim pium paſtorem meminiſſe dicti Pythagorici: Ollæ veſtigium cinere turbato. Quo ſymbolo ſignificat iræ non indulgendum eſſe. Et huius Pauli, Epheſ. 4. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Hic Paulus vult, ne nos nox iracundos deprehendat. Quoniam autem fieri non poteſt, quin in hac infirmitate ſæpè iraſcamur, ſequatur paſtor conſilium Da-

uidis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

uidis & Pauli: Iraſcimini, & nolite peccare: hoc eſt, ſi contigerit iraſci, iram ita cohibete, vt ad facta non proſiliat, aut moram aliquam in veſtris animis faciat. Verum vt hoc malũ ſtudioſius caueri poſsit, paſtor iniuria læſus, hæc meditetur. PRIMVM, cogitet, quoties ipſe Deum offenderit, & tamen veniam expetierit. SECVNDÒ, meminerit, quòd vbi non ſit remiſsio iræ & offenſæ, illic nec venia peccati apud Deum: iuxta parabolam de debitore, Matthæi 18. TERTIÒ, recolat ſe etiam hominẽ eſſe, & poſſe alios offendere, ideoq; oportere ſe æquiorẽ eſſe in alios. QVARTÒ, perpendat, q̄ iratus ſibijpſi maximè noceat, turbando animum. QVINTO, æſtimet malum, quod inde ſequi poteſt. Vir iracundus, inquit Salomon, rixas prouocat: qui vero patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. SEXTO, ſciat quòd magna ſit virtus, iram reprimere. Vnde Ambroſius: Præclarum eſt, motũ temperare conſilio, nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam, indignationemque compeſcere, quàm omnino non iraſci, cũ plerunq; hoc leuius, illud fortius æſtimetur. SEPTIMO, de damno, quod ſequitur iram, cogitet. Per iram, inquit Gregorius, ſapientia perditur, vt quid quoue ordine agendum ſit ne-

ſit, neſciatur. Idem: Per iram, Spiritus ſancti ſplendor excutitur, qui ſuper humilem & quietum requieſcere dicitur. Quia cum ira ſubtrahit quietem, Spiritui ſancto habitationem claudit.

Hæc quæ hactenus de ira à me dicta ſunt, volo intelligi de ira, quam impatientia generat, non de illa laudabili ira, quam zelus pius excitat. Illa enim ex vicio: hæc ex virtute generatur. Ira per vicium, oculos mentis excæcat: Ira per zelum, turpitudini iraſcitur, vt Phinees, Paulus, Chriſtus, & ſancti multi ſæpe zelo Dei ſancto iraſci leguntur. Verum cauendum eſt, ne vicium virtutis larua pingamus, fallentes noſmetipſos. Videat ergo paſtor, & diligēter examinet cor ſuū, an ira, qua æſtuat, ex amore Dei ſit, an ex vicio impatientiæ.

Affectus animalis, qui Concupiſcentia dicitur, eſt duplex: Naturalis, & non naturalis.

CONCVPISCENTIA naturalis triplex eſt. Aut enim circa cibum & potum, aut circa ἀλυπίαν, vt quis dolore omni ſit vacuus, aut circa amorem Venereum verſatur. Hi affectus naturales quidem ſunt, quatenus φόβῳ, νόμῳ καὶ ὀρθῷ λόγῳ, vt Plato ait, reguntur & frenantur. Nam aliàs naturam corrumpunt, & Deum grauiter offendunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Non naturalis Concupiſcentia, eſt rei alienæ appetitio, quæ peculiari lege Dei prohibetur: Nec concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis vxorem eius, nec ſeruum, nec ancillam, nec bouem, nec aſinum, nec omnia quæ illius ſunt. Syracides: Ne zeles gloriã & opes peccatoris. Non enim ſcis quæ futura ſit illi ſubuerſio. Hoc duplici freno volo paſtoris mei concupiſcentiam reprimi.

Eſt & alia diuiſio Concupiſcentiæ apud Paulum Gala. 5. vbi ait: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Carnis vocabulo, per metonymiam intelligit corruptionem, & vicioſitatem humanæ naturæ, & impetus inde pullulantes, qualis omnium eſt qui nondum ſunt regeniti. Spiritvs ſignificat regenerationis gratiam, quam Spiritus Dei operatur in renatis, & impetus excitatos à Spiritu ſancto in credentibus.

Breuiter, Concupiſcentia carnis, eſt concupiſcentia veteris hominis. Concupiſcentia ſpiritus, eſt concupiſcentia noui hominis, hoc eſt, regenerati, quatenus regeneratus eſt.

Concupiſcentiam veteris hominis, definit Paulus Ephe. 2. eſſe per quam inclinatur homo, ad faciendum ea, quæ libent carni

carni & menti: hoc eſt, ad viuendum ad ingenij mentiſq; arbitrium.

In hac definitione Pauli, duæ ponuntur partes veteris hominis, σάρξ & διάνοια. σάρξ, caro, ea eſt animi pars, quam Philoſophi ἄλογον vocant. διάνοια, mens, quam illi τὸ λογικὸν appellant. Sed frequentiſsimè carnis vocabulo, totus vetus homo ſignificatur.

Concupiſcentiam noui hominis, definio eſſe, qua renati moliuntur deponere veterem hominem, & induere nouum, ex quo fit, vt iuſticiæ & ſanctimoniæ verè ſtudeant. Effecta vtriuſq;, hoc eſt, & ſpiritus & carnis, recitat Apoſtolus, Epheſ. 4. & Galat. 5.

Bonus itaq; paſtor ſpiritum pijs excitabit exercitijs, iuxta illud Pauli, 2. Timoth, 1. Commonefacio te, vt exuſcites donum Dei, quod in te eſt. Eſt autem donum Dei, viua quædam flamma, in cordibus renatorum accenſa, quam nituntur caro & Satan ſuffocare. Paulus igitur ſuum paſtorem commonefacit, vt illam flammam ſopitam magis foueat & exuſcitet. Nam vt flamma facilè extinguitur, niſi flabello, impoſitis ſubinde nouis lignis, excitatur: Ita dona Dei & ſpiritus in renatis paulatim diſpereunt, niſi aſsiduè exuſcitantur.

Sed dicas. Quomodo excitentur illa dona? Homo renatus, donatus eſt Spiritu ſancto, qui non eſt in homine ocium, ſed flamma & agitatio diuina, repugnans Diabolo & carni, & accendens motus tales, qualis ipſe Spiritus ſanctus eſt.

Huiuſmodi motus Spiritus, PRIMVM omnium cogitatione doctrinæ mouentur. DEINDE, in inuocatione per Spiritum excitantur. POSTEA, augentur exercitijs pœnitentiæ, conſideratione noſtræ infirmitatis, repugnando ſubitis incendijs affectuum, ſuſtinendo certamina & pericula in officio & confeſsione. In huiuſmodi exercitijs excitatur ſpiritus, creſcunt dona, & apparet imperium ſpiritus aduerſus carnem. Quare hortor paſtorē meum, vt diligenter inſidias Satanæ, & carnis caueat, ne extincta flamma Spiritus, rurſus Satanæ & carnis laqueis implicetur.

Quidam ex patrib. dehortaturus Chriſtianos à carnali concupiſcentia, hanc pulcherrimam proſopopœiam facit. Quilibet Chriſtianus in ſe habet paradiſum. Adam, voluptatem paradiſi, & ſerpentem. Paradiſus, eſt verbum Dei, quo veluti fragrantia dulciſsima, afficitur pia anima. Adam, eſt vetus homo & rea natura, quæ Satanæ fraudibus expoſita & obnoxia eſt.

Volu-

Voluptas paradiſi, eſt participatio Spiritus ſancti, qua mirum in modum afficitur anima ſancta. Serpens, eſt carnalis voluptas, cui qui obedierit mortem ſibi ſua accerſit culpa. Igitur non ſecus cauendæ ſunt inſidiæ mundanarum & carnalium concupiſcentiarum, quàm ipſius ſerpentis: quibus ſi aliquando captus fueris, maturè accurre ad arborem vitæ, Ieſum Chriſtũ, ne mors te apprehendat.

Hactenus ſit dictum de affectibus, quantum quidem noſtro inſtituto deſeruire videtur. Sequitur DISCIPLINA VOLVNTATIS, de qua ideo breuius dicam, quia mentis, cogitationum, & affectuum motibus & conſilijs obœdire ſolet.

Eſt autem VOLVNTAS, facultas naturalis, qua aut appetitur, quod placet, aut declinatur quod diſplicet. Quatenus autem naturalis facultas eſt, à Deo eſt, & quo ad ſubſtantiam ſemper bona. Verum quantum ad habitum attinet, variat. Nam eſt voluntas mala, eſt & voluntas bona. Malam habemus ex corruptione naturæ, bonam ex gratia. Mala ſequitur mentem, cogitationes & affectus carnis: bona comitatur mentem, cogitationes & affectus ſpiritus. Iam quicquid homo facit, bonum eſſe non poteſt, niſi ex bona procedat volunta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

luntate. Quare vt paſtor carnis voluntati renunciare: ita ſpiritus voluntatem facere, operoſè ſtudebit. Quæ ſpiritus voluntas, perpetua ad imperandum domina eſſe debet. Norma autem imperij verbo Dei continetur.

Sequitur STVDIVM, quod inter partes eas, quas animo ſubiecimus, poſtremũ locum occupat. Hoc nihil aliud eſt, quàm vt paſtor, renunciata carne perpetuò ſtudeat, vt pulcherrima harmonia conſentiant, mens, cogitatio, affectus, & voluntas, vnicum ſcopum Deum ſibi proponentes: Vt, quæ mens rectè intelligit, cogitet ſedulò animus: quæ animus cogitat, ad illud rapiantur affectus: quæ pij affectus ſuadent, hoc ſeriò imperet voluntas.

Hactenus de diſciplina animæ: nunc de corpore pauca ſubijciemus.

In corpore ſuo paſtor curabit, ne vel mollitie torpeſcat, vel duritie ſeu auſteritate frangatur. Sicuti enim Deus vetat, ne præter modum indulgeamus corpori; ita quantum neceſſe eſt, illi dari præcipit, ne nimia inedia & duriori diſciplina frangatur. Huc pertinet dictum Pauli Coloſ. 2. honorẽ habere corpori pro modo neceſſitatis præcipientis. Debetur autem honor corpori, quia domicilium & organon eſt Dei.

Dei. Quare cauendum eſt inprimis, ne vel crapula, vel inedia, aut nimis rigido ieiunio deſtruatur. Vt autem paſtor melius intelligat, quid ſentiendum ſit de corporis diſciplina, genera exercitiorum corporis recitabo, quorum quædã laudabilia ſunt, quædam extremè vituperanda.

Eſt itaq; quadruplex exercitium corporis: Epicureum: Phariſaicum: Politicum: Chriſtianum.

EPICVREVM exercitium peſsimum eſt, & planè hominis dignitate indignum. Nam qui huic ſe dederunt, potando & ſuauiter edendo, & molliter veſtiendo ſe ſaginant, ac delicijs varijs quaſi corpora ſua emaſculant. Verè enim dictum eſt: Scortatio, vinum, & ebrietas, auferunt cor. Et Homerus ait: οἷτ' αὐτῷ πρώτῳ κακὸν εὕρετο οἰνοβαρείων, Hoc eſt, ſibi ipſi primo malum inuenit vino grauatus. Et Eſaias minatur malum ijs, qui ebrietatem ſectantur, dicens: Væh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Cum ergò Epicureum viuendi genus, & valetudinẽ lædat, & infame ſit apud ſanos philoſophos, & verbo Dei damnetur, vt q; reddat hominem inutilem prorſus ad omnia hominis officia: ſit miniſter parcus in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

cibo, temperans in potu, veſtibus ne luxuriet, vt poſsit eſſe idoneus ad cogitationes de Deo, & ad motus diuinos, & vt corpus poſsit eſſe durabilius & firmius in ſenecta.

PHARISAICVM exercitium eſt, quo ſuperſtitioſi omiſſa doctrina de vera iuſticia, remiſsione peccatorum, & ſatisfactione pro peccatis, ſe macerarunt ieiunio, longis preculis, chameunijs & alijs aſperrimis laboribus: putantes huiuſmodi opera eſſe cultum Dei, iuſticiam, & ſatisfactionem, & mereri remiſsionē culpæ & pœnæ. Hinc manauit Monaſtica vita & Eremitica, eorum qui in mandris ſuis duriſsimam vitam vixerunt, vt Ioſaphat, Auenniri regis filius malè inſtructus ab hypocrita Barlaam ſuo magiſtro. Hic enim patre mortuo regni diadema ſuſcepit quidem: ſed ſubditis commendata religione Chriſtiana, ſe abdidit in eremum. Vbi multis annis ſqualore, ieiunio, & duriſsimo victu ſe macerauit, vt iſto pacto cœlum mereretur. Sic multi reges, & homines alij non mali, monaſticam vitam elegerunt, vt in ea, ieiunio, preculis ad certam menſuram recitatis, ſordidis veſtibus, duris cubationibus ſatisfacerent pro peccatis ſuis, & mererentur cœlum.

Hoc ſuo facto quadrupliciter peccauerunt.

runt. PRIMVM, læſione corporum, quibus Paulus præcipit honorem haberi. DEINDE, falſis opinionibus. TERTIÒ, contumelia in filium Dei, cuius ſatisfactionem contemſerunt. POSTREMÒ, malo exemplo, quod cum multi ſecuti ſunt, cum ſuis autoribus malè perierunt.

Sciat ergò pius paſtor, quo in loco habenda ſint huiuſmodi hypocritarum exercitia, & potius vnum Abrahamum ſequatur, qui abſq; omni dubio abſolutū Chriſtianæ perfectionis exemplar exhibet.

POLITICVM exercitium, eſt quod ſuſcipitur, vel habitus alicuius induendi gratia, vt palæſtricum, gladiatorium, technicum: vel ſanitatis conſeruandæ gratia, vt ambulationes, labores, &c. Huiuſmodi exercitia non improbantur, imò vtilia, & in omni vitæ genere ſunt laudabilia.

CHRISTIANVM exercitium, eſt quod ex fide proficiſcitur in bonum finem, excluſa opinione cultus, iuſticiæ, meriti & neceſsitatis. Hoc genus potiſsimum ſuſcipitur à pijs, quando ſentiunt ſua corpora pigriora effici, & veluti languere circa deſideria carnis. Tum enim pij ſolent vigilijs, ieiunijs, laboribus, lectionibus longioribus ſe excitare, vt caro imperio ſpiritus ſubijciatur. Verùm hoc exercitium dua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bus regulis regi debet : quarum vna eſt Pauli,qui præcipit honorem, hoc eſt, curam habere corpori,ſeruato modo neceſſitatis. Altera eſt Athanaſij. Bonum (inquit) eſt exercitium corporis, modò vera ſcientia & moderatione fiat. Vera ſcientia eſt, vt non ſuſcipiatur cultus, aut meriti gratia: ſed vt eo tantum corporis ferocia reprimatur, ne ſit ſpiritui nimiũ moleſtũ. Moderatio neceſſaria eſt, vt nec impediat neceſſaria officia,nec valetudinem lædat.

Dictum eſt de diſciplina animi & corporis, & oſtenſum eſt quid paſtor noſter debeat fugere, vt quod contaminet corpus & animam: & quid debeat ſectari, quo corpus ſeruetur caſtum,& animus purus.Iam vtrunq; coniungendum eſt. Neq; enim animus mundus eſſe poteſt, niſi caſtum ſit corpus: neq; corpus caſtum, niſi animus ſit purus.

Sit ergò animus purus, & corpus caſtum, vt alterius puritas alterius teſtetur caſtitatem: vt fiat id, quod Paulus optat ſuis Theſſalonicenſibus, cum ait: Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos,vt in teger veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpatè in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruentur. Glorifica ergò & tu, ô paſtor, Deum corpore tuo, & ſpiritu tuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

quæ ſunt Dei, vt ita integer ſis totus: caue ne impunè putes te euaſurum, ſi oculos hominum lateant tua facta. Ipſe enim Deus imaginem futuri iudicij, in vnoquoque noſtrûm reliquit.

Nullus (forte dicis) accuſat, nullus eſt teſtis factorum meorum, quis iudicabit? quis puniet? Conſcientia tua iudicatrix eſt, eam audi, auſculta quid dicat: Memoria tua eſt teſtis factorum, vt ea negare nequeas: Ratio iudex præſens eſt, etiam in denſiſsimis tenebris: Timor carnifex intus in te eſt, & ad caſum cadentis folij ſe prodit. Quod enim conſcientia accuſat, memoria teſtificatur: & quod ratio iudicat, timor excruciat.

Quare hæc ita in te diuinitus fiunt? vt hoc domeſtico iudicio admoneat te Deus futuri ſui iudicij, quod nequaquã euades, niſi illud matura pœnitentia anteuertas.

Dictum eſt, vt opinor, ſatis de prima parte noſtræ inſtructionis, in qua oſtendimus, quæ conueniat diſciplina animæ paſtoris, & quæ corpori: & quomodo totus homo debeat integer eſſe, quò ſanctificetur Deus, & corpore, & ſpiritu paſtoris. Iam coronidis loco adijciam precandi formulam, qua pius paſtor ea precabitur quotidiè, quæ in priuata eius vita, noſtra requirit inſtructio.

PRE-

PRECANDI FORMVLA.

DVLCISSIME Domine IESV CHRISTE, te inuoco: tu enim lux mea es: tu vita: tu ſalus: tu Deus meus viuus: Pater meus ſanctus: Deus meus pius: magiſter meus viuus: Paſtor meus bonus: adiutor meus optimus: Te deprecor, tibi ſupplico, te rogo, vt per te ambulē, ad te perueniam, in te requieſcam: fac vt per tuum auxilium ſanctê, piè, & rectè viuam: mentis meæ tenebras diſcute: cogitationes prauas cohibe: affectuum malorum flammas extingue: voluntatem peruerſam tuo reprime imperio: ac luce tua mentem illuſtra: cogitationes pias ſuggere: affectus bonos accende: & voluntatē meam ad te conuerte, vt quæ tu vis, velim & ego, Præterea, cum corpus meum domicilium ſit animæ meæ, fac, quæſo, vt illud tuo auxilio caſtum & mundū conſeruem: quò anima purgata in corpore mundo habitet: quò integer ſim, anima, ſpiritu, & corpore: & te perpetuò in corpore, & in anima mea glorificem: tibi paſtori meo, ac ſoli Deo, cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictio & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in ſecula ſeculorum, Amen, Amen: FIAT, FIAT.

DE SECVNDA PARTE, QVAE CONTINET INSTRVctionem, iuxta quam paſtor ſuam domum & familiam regat.

INSTRVXIMVS paſtorem noſtrum ſolitarium, & oſtendimus quali cupiamus ſecum gubernari diſciplina, quando ſolus ſecum agit, atq; eius vita ſoli Deo patet. Nunc ipſi de ſolitudine educto domũ committamus, monſtremuſq;, qua deceat ipſum diſciplina domum ac familiã adminiſtrare. Quàm autem ſit domeſtica hæc diſciplina neceſſaria paſtori, Paulus oſtendit 1.Timot.5.cum inquit: Si quis ſuos,& maximè domeſticos non curat, fidem abnegauit,& eſt infideli deterior. Et Bernhardus inquit: Ne maledictio intret domum, cuſtos in porta diſciplina ponenda eſt.

Cum itaq; paſtori pio incumbit, vt ſuam domum & familiam, pia & ſancta regat diſciplina, capita certa proponam, ad quæ totam diſciplinam domeſticam referam. Sunt autem hæc capita:

I. Qualis vxor ducenda parocho.
II. Affectus paſtoris erga vxorem.
III. Inſtructio vxoris & tractatio.
IIII. Educatio liberorum.

V. Tra-

V. Tractatio familiæ, hoc eſt, ſeruorum & ancillarum.

VI. Cura & prouidentia de victu & neceſſarijs.

VII. Liberalitas in pauperes.

VIII. Totius domus precandi ratio, & tempus.

QVALIS VXOR DVCENDA PAROCHO.

SALOMON dicit: Domus & diuitiæ, hæreditas patrum eſt: à Domino autem accipitur vxor prudens. Hæc veriſsima gnoma monet, vt paſtor ducturus vxoré, ante omnia Deum roget, vt ſibi vxorem adiungat, cum qua pacificè, & in timore Dei viuere poſsit. Multi iuſtas pœnas luunt, qui non à Domino, ſed à Baccho, & Venere, vxores accipiunt. Quare paſtor, cum primùm animum ad coniugiũ applicuerit, ſeriò & ardenter oret Deum, vt ipſe ſibi monſtret, quæ futura eſt commoda. Denique vbi à Domino cœpit vxorem petere, conſilia amicorum, ac præcipuè piorum adhibeat. Nam amor ſæpiſsimè, etiã in pijs, cæcus eſt. Et, iuxta Theocriti dictum, quæ nõ ſunt pulchra, amori pulchra apparent. Opus eſt ergò hic amicorũ oculo & conſilio.

Poſt-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Poſtquam autem monſtrata eſt perſona placens, rurſus ad orandum ſe conuertat paſtor, vt Deus, ſi futurum eſt è re ſua, coniungat animos vera ſtorga. Hoc autem cum ſenſerit, non more lenonum animũ puellæ, aut viduæ explorabit: ſed honeſta legatione amicorum, petet ipſius conſenſum. Qui ſi negatus fuerit, non eſt, quam Deus illi donare decreuit: ſi conſentit, ſperet eam diuinitus ſibi monſtratam fuiſſe. Verum interim hoc paſtori diligenter cauendum, ne ſpontè accerſat ſibi malum: hoc eſt, ne eam ducat, quæ vel publicè antea corpus ſuum proſtituit quæſtus gratia, vel ab alio eſt ſtuprata, aut eſt ſuſpecta. Qui autem hoc facit, prolibus ſuis, antequam naſcantur, inurit infamiæ notam, ac domũ propriam perpetua ignominia dehoneſtat: vt interim taceam, vix fore tutam vitæ ſociam, quæ alios antea turpiter amauit. Fieri autem poſſe fateor, vt quæ fuit corrupta, pœnitentiam agat, fiatq; pia & honeſta matrona: tamen nolim paſtorem meum tali ſpe periclitari.

Leuitic. 21. lex proponitur leuitico ſacerdoti, his verbis: Mulierem meretricem aut ſtupratam non accipient, neque mulierem repulſam à viro accipient, quia ſancti ſunt Deo ſuo. Neque hoc

tantum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tantum propter typum factũ eſt, ſed multò magis propter publicam honeſtatem, vt rectè Procopius interpretatur. Non enim ſolum paſtoris eſt, vt fugiat manifeſta mala: ſed etiam vt declinet illa mala, quæ famam ipſius ſuggillant. At quidã dicunt, opus miſericordiæ eſſe, ſi quis errantem reuocauerit, & ex vili ſcorto fecerit honeſtam matronam: Imo, quod melius eſt, è ſchola Satanæ in ſcholam Chriſti receperit. Nam paſtoris domum ſcholam Chriſti eſſe oportet. Fateor quidem iſta magna eſſe. Verum vt rarum eſt è ſcurra fieri bonum patremfamilias: ita rarum eſt ab impudica fœmina, fieri pudicam matronam. Χαλεπὸν, inquit Theocritus, χορίων κύνα γεῦσαι, hoc eſt, difficile eſt canem guſtaſſe inteſtina. In ſcholam Chriſti recepta meretrix, hauddubiè pudicitiam & caſtitatem diſceret, vt lupus fertur in ſcholam receptus, didiciſſe ſyllabicare, pa, & ter, interrogatus quid facerent p & a, reſpondit pa: rurſus quid facerent t e & r, reſpondit ter. Hactenus non infeliciter in ſchola verſatus eſt lupus, Verum cum idem iuſſus ſit coniungere ſyllabas, pa, & ter, reſpondit, agnus. Quare ita? quia aliud os, animus aliud loquebatur. Os præceptoris vocem ſecutum eſt, ſed quod in animo latuit tan-

dem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

dem erupit. Simile periculum timendum iudico, ſi in ſcholam pietatis recepta meretrix, iuberetur ſyllabas facere, ex c & a. s, t, & i. & t, a, s. diceret quidem primum ca: deinde ſti: tum, tas. Sed iuſſa coniungere has tres ſyllabas in dictionem, haud dubiè ſonaret Amaſius. Sed ſit ſanè quòd ſubitò ex meretrice fieret matrona, ex impudica pudica, ex publica fœmina, vno contenta: (etſi huiuſmodi metamorphoſis eſt rara) tamen in paſtoris domum nolim tale periculum ſponte recipi, præſertim cum debeat eſſe alijs exemplum pietatis, pudicitiæ, & honeſtæ famæ: vt interim taceam nonnullam labem adhærere miniſterio, ex vxoris moribus vicioſis.

Quare nullo pacto ferendum iudico, vt is qui ad ſanctiſsimum miniſterium vocatus eſt, cuiuſq; domus debet eſſe veluti officina quædam omnis pietatis, caſtitatis & veritatis, ducat vxorem quæ publica infamia laborat, aut quæ alioqui ob aliquod crimen ſuſpecta eſt.

Qualem ergo iudicas ducendam eſſe? Paſtor ducturus vxorem quatuor hæc diligenter examinet. Num pij & honeſti ſint parentes puellæ, quæ placere cœpit. An puellæ mores, graues & honeſti ſint. An ipſa aliquod artificium ſciat. An obnoxia

ſit publicæ famæ. Parentes requiro pios & honeſtos, cùm propter futuram affinitatem, tùm propter ſpem de pietate & honeſtate vxoris ducendæ. Nam à bonis naſci boni ſolent. Deinde, mores in puella graues & honeſtos poſtulo. Sæpè enim fit, vt quæ nata eſt ex bonis parentibus, & cuius fama eſt illæſa, prodat tamen ſignis externis, qualis intus lateat animus. Philoſophus quidam ait, non multum referre, qua in parte corporis quis ſit impudicus. Aliquando vultus & oculi, interdum inceſſus, nonnunquam veſtitus, haud rarò lingua animum impudicum prodit. De impudicitia ex oculis cognoſcenda, hoc modo Syracides: Impudicitia mulieris elucet in elatis ipſius oculis, atq; in palpebris eius cognoſcitur. Hic Syracides mulieris oculos, libidines eius indices, & in ſupercilijs certa ſigna eſſe dicit. Atq; ita vultu & oculis, prodit puella, quod occultum eſſe putat. Benigni oculi, ſummam animi pulchritudinem comitari ſolent: procaces oculis, animo etiam procaci ſunt vt plurimum.

Quare paſtor vxorem ducturus, pudicis oculis præditam quærat. Ea enim videtur ingenio ad temperantiam, iuſticiam, pudicitiam, continentiam, ad omnem deniq; virtutem nata. Inceſſus quoq;, haud

rarò

rarò animi vicia prodit. Nam & ſuperbiæ & impudicitiæ ſignum eſt, arte veluti formatus inceſſus. Multæ cum incedunt, in vndarum more torquent corpus: multæ aërem occipitio feriunt: aliæ alias ineptias exprimunt, quibus impudicum produnt animum. Præterea, Veſtitus & pudicitiæ & impudicitiæ teſtis eſſe ſolet. Quæ enim fœminæ nimium cultui veſtium ſtudent, & præcipuè ſi ſtatus ſui & conditionis non habent rationem, libidinem animi in veſte pingunt. Maximè omnium lingua & ſermo, animi character eſt. Loquaces fœminæ apud omnes, infames ſunt: Contra ſingulare mulierum ornamentum, eſt ſilentium, ſicuti & Aiax ſuæ obiecit loquaci fœminæ. Pauca, inquit, mihi loquere, & grauia. Mulieribus enim ſilentium ornamento eſt.

Hactenus de moribus. Summa huc redit, vt puella ducenda paſtori in vxorē, ſit pudica facie, inceſſu compoſito ad pudicitiam & grauitatem, veſtitu decenti, & lingua minimè petulanti. De artificio reſtat. Non eſt vtile paſtori, eam ducere, quæ tan tum nata ad deuorandum videtur. Quare eam quærat, quæ muliebria artificia nouit, pro conditione ſuæ perſonæ, quæ aſſueuit in parentū ædib. ea curare & adminiſtrare,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

quæ ad matronarum officia pertinere videbuntur. Breuiter, ſit talis, quæ, ſi res poſtulauerit, victum honeſtè quærere poſsit ſuis manibus, honeſto aliquo artificio. Non enim decet, vxorem paſtoris ocio deditam eſſe: quales ſolent eſſe, quæ apud parentes nimis tenerè ſunt educatæ. Nam paſtor cum ſua vxore, ad quamuis fortunam paratus eſſe debet.

Sequitur fama publica, cuius etiam rationem habere debet paſtor. Etſi enim cum ea ſint ſalua, de quibus iam diximus, hoc eſt, ſi nata eſt puella ex honeſtis parentibus, ſi bonis moribus eſt prædita, ſi honeſtum aliquod artificium nouit, fama honeſta comitari ſolet: tamen vtile eſt, eam etiam in conſilium adhiberi. Illa enim verè honeſta eſt, de qua fama veretur mentiri. Verum ſi fama aliquid contra ea, quæ foris videntur, ferat, prudenter circumſpiciendum, vt quid veri ſit inquiratur. Nam ſæpe vſu venit, homines vana loqui, idq; vel beneuolentiæ, vel odij affectu ductos, vt verè Nazianzenus refert. Quare hic prudens circumſpectio adhibenda eſt.

Dixi qualem velim paſtorem meũ quærere ſponſam, quam cum nactus fuerit, debet in timore Dei & ſponſalia & nuptias celebrare, & inuitare filium Dei ſuis precibus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bus,vt aſpera, quæ fortè inciderint in iſta noua ſocietate, velit mollire, & aquam in vinum conuertere,hoc eſt,tenues ipſorum facultates, ſua benedictione proſequi & augere.

AFFECTVS PASTORIS ERGA VXOREM.

VT AVTEM paſtor ſciat,qualem affectum oporteat ipſum habere erga vxorem, quam iam accepit, reſpiciat cùm ad Deum, à quo vxorem petijt, tùm ad primam coniugij inſtitutionem.

Si ad Deum reſpexerit, admonetur amoris erga donum Dei. Non enim debet vt vilem contemnere,quam ſcit ſibi à Deo datã eſſe: imò potius vero & ſincero charitatis affectu proſequi.

Si ad primam coniugij inſtitutionem reſpexerit, animaduertet Heuam de coſta Adam extructam eſſe,& datam fuiſſe Adamo in vxorem. Debet igitur eam amare, vt propriam carnem:debet eam fouere,vt propriam coſtam: debet illam imbecillem refocillare, vt proprium membrum. Quis enim tam crudelis eſt, vt ſuam ipſius carnem amare, fouere & reficere non velit?

Deinde, quia Heua non de Adæ capite, neq; de pedibus eſt facta, ſed ex latere eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

formata, admonetur paſtor de rebus tribus: videlicet, quòd vxor non ſit domina ſua, quia de capite non eſt ſumta: Nec ſerua, quia non eſt de pedibus formata. Sed quod ſit ſocia, quia de medio, hoc eſt, de latere prodierit. Vt igitur non debet paſtor, imperium in vxorem habere vt in ſeruam, nec illi ſubijci vt ſeruus: ita debet ex lege inſtituti coniugij, eam vt propriam carnem, atq; ſociam vitæ, intimo amore complecti. Hic amor fundamentum erit reliquorum officiorum in tota vita.

INSTRVCTIO VXORIS.

INSTRVCTIONEM vxoris, hic intelligo eam informationem, per quam conſuetudo coniugum amabilis, dulcis, & ſine omni moleſtia reddi poſsit. In primo enim congreſſu, iaciendum eſt fundamentum futuræ conſuetudinis in tota vita.

Primùm itaque paſtor vxorem nactus, diligenter inſtruat eam, & veluti de nouo paciſcatur cum ea, de conſtantia & perſeuerantia in vera pietate: hoc eſt, quòd velint vnà Deo obœdire, ſtatuantq; ſe pietatem omnib rebus mundi velle anteponere. Hoc iacto primo inſtructionis fundamento, omnia poſtea erunt faciliora.

Hinc amicitiam mutuam pendere doceat. Nul-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

at. Nulla enim ſtabilis & firma amicitia eſſe poteſt, niſi à Deo ortum habeat. Admoneat omnem inimicitiam inter coniuges, cum pacto pietatis pugnare: quod pactũ violare ſumma temeritas eſt. Adhæc ex eodem fundamento doceat vxorẽ, quòd virtus ac morum probitas, inter coniuges mutuam oblectationem pariat.

Quare vt paſtor ipſe virtutis ac probitatis exemplum, vxori eſſe debet: ita eandem ſedulò hortetur, vt in eius vita morũ quædam probitas reluceat, doceatq; non in auro & ſplendidis veſtibus, ſed in morum probitate, præcipuum honeſtæ matronæ ornamentum eſſe ſitum: iuxta hoc inſigne Cratetis dictum, de ornatu mulierum. Ornatus eſt, inquit, quod ornat. Ornat autem quod ornatiorem vxorem facit: facit autem ornatiorem neq; aurum, neq; ſmaragdus, neq; coccus, ſed quæcũq; grauitatis, modeſtiæ, & ingenui pudoris indicium addunt. Hoc comprobet paſtor verbis Petri, 1. Pet. 3.

Inſtituat præterea paſtor vxorem, de mutua ἐπιεικείᾳ, hoc eſt, de æquitate & moderatione: qua vterq; alterius æqui boniq; conſulat mores & errores. Hanc æquitatem omnino neceſſariam eſſe doceat. Nam in hac naturæ imbecillitate multa errata in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

cidunt, quæ niſi mutua condonatione tegerentur, horrendi tumultus orirentur, & citò fieret alienatio animorum inter coniuges: præſertim cum Diabolus inſidiatur coniugibus, & præcipuè incumbit, vt coniuges ſuo veneno inficiat: quò poſtea inde prodeant homines, apti ad propagandum Satanæ regnum. Multus ergo ſit paſtor, præſertim adhuc primo amore feruēte, in cōmendanda vxori hac mutua ἐπιείκεια toto vitæ tempore neceſſaria. Hanc moderationem amor mutuus alet, fouebitq;: faciat quoq;, vt coniuges non nimis acutè alter in alterius vicia, introſpiciant: ſed vt multa aut non animaduertant, aut ſi animaduerterint amore mutuo tegant. Si quando neceſſaria eſt admonitio, efficiendum vt ea ex amore proficiſci videatur. Adhæc doceat vxorē, ſi opus eſſe videtur, vt piè & ſedulò præſtet officium, non tanquam in conſpectu hominum, ſed vt in cōſpectu Dei. Poſtremò & voce, & exemplo, doceat paſtor vxorem pietatis exercitia, inuocationem, gratiarumactionem, ſacras ceremonias reuereri, &c. de quibus rebus infra fortaſſe plura.

Hæc ſit breuis inſtructio, qua paſtor ſuam vxorem, quam ducit iuuenculam, informare poteſt: qui tum demū efficaciter eam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

eam inſtruet, ſi ipſe præierit exemplo, & ꝙ ab vxore requirat, ipſe primus faciat.

Sed vnum ferè prætermiſiſſem, quod nequaquam omittendum fuit. Vxor paſtoris vbi conceperit, admoneatur à marito, vt ſiue cubitum eat, ſiue ſurgat, Deo commendet, quod benedicente Deo cōcepit: Petat vt ipſe ſua potentia & bonitate aſsit, tueatur, ac foueat quod conceptum eſt. Quomodo autem infans natus educari debeat, iam dicendum eſt.

EDVCATIO LIBERORVM.

POSTQVAM paſtor videt benedictione Domini auctam familiam, non ceſſabit Deo gratias agere, pro tanta benedictione, & orabit, vt Deus quod dedit clementer tueri velit.

In educatione autem puerorum, ſit primum fundamentum, inuocatio Dei pro pueris. Niſi enim Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra laborat, qui ædificat eam. Fruſtra itaq; omnis cura æducandæ ſobolis ſuſcipitur, niſi Deus manum adhibeat, & dederit pueris aduerſus Satanam angelos cuſtodes.

Deinde, hoc iacto fundamento de inuocatione Dei pro pueris, ſumma paſtoris

cura eſſe debet, vt vnà cum lacte natus infans incipiat balbutire Ieſu nomen. Illa enim dulcis appellatio, prima cum fuerit in infantis ore, ſpes eſt vt in reliqua tota vita illîc maneat, non ſine maximo fructu. Vbi autem puer fari cœperit, mox precandi formulam à Chriſto præſcriptam diſcat, eamq; ſæpius recitet, & præcipuè cum itur cubitum, cum ſurgitur manè, & in principio & in fine prandij & cœnæ. Hanc vbi aliquo tempore vſu firmauerit puer, addatur ſymbolum: mox decalogus: poſtremò doctrina de ſacramentis.

Porrò vbi ætas maior acceſſerit, hoc eſt, circa ſeptimum annum, pater incipiat puerum docere, de creatione, de lapſu primorum parentum, de peccato propagato à primis parentibus in totum genus humanum. Deinde proponat Chriſti beneficia, quomodo ipſe propitiator peccati ſit, cuius propitiationis teſtimonium & ſigillum eſt ipſe baptiſmus. Hîc doceat paſtor puerum accuratè de baptiſmo: oſtendat baptiſmum teſtimonium eſſe ablutionis peccatorum, per ſanguinem Chriſti: oſtendat baptiſmum perpetuam concionē pœnitentiæ eſſe: oſtendat baptiſmum, ſignaculum eſſe beneficiorum Chriſti, & vitæ æternæ. Admoneat puerū de candida ve-

ſte, quæ

ſte, quæ ipſi impoſita fuit in baptiſmo, quæ ipſum in tota vita admonebit, quòd & ſit veſtitus iuſticia Chriſti, & quod debeat in poſterum candidam & ſanctam vitam meditari. Hæc omnia melius diſcunt pueri, ſi patris vitã videant doctrinæ reſpondere.

His iactis pietatis rudimentis, maſculæ proli proponat pater literas diſcẽdas, modo ad eas aptus videtur: fœmellæ opera muliebria: niſi fortè placet, quod non improbo, eam inſtitui in literis, vt poſsit aliquando ſacros libros, vernaculo ſermone ſcriptos, legere. Nam vt Latinè diſcant puellæ non ſuadeo.

Præterea habeat paſtor ſingularem curam morum in liberis. Si quid quod non decet agant, puniat: ſi officium faciant, laudet: moneat quàm honeſtè domi erga parentes & familiam ſe exhibeant: quàm modeſtè foris erga alios ſe gerant: qua reuerentia excipiant ſenes: quo candore cum paribus conuerſentur.

Cæterum vt rem ad numeros reuocem, quatuor potiſsimum in inſtitutione puerorum ſpectanda ſunt, quæ Paulus, etſi in diuerſis locis, de puerorum educatione tradit.

PRIMVM, quid parentes debeant pueris, exponit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

DEINDE, quid caueant parentes in puerorum educatione, docet.

TVM, quid in pueris ſit culpandum, admonet.

POSTREMÒ, quorum puerorum mores ſint laudabiles, monſtrat.

Ad Epheſios ſexto, quid parentes debeant pueris his indicat verbis: Patres educate liberos veſtros, in diſciplina, & correptione Domini. Breue quidem præceptũ eſt, ſed multa continet. Vult enim vt à curis liberi ſancta inſtitutione formentur, ac ſanis admonitionibus corrigantur ſubinde: vult eos enutriri in diſciplina & correptione, non quauis, ſed Domini: vult vt diſcant præcepta pietatis, ciuilia morum inſtituta: vult eos proficere in timore Dei: vult eos informari in veritate, iuſticia, temperantia, pudore.

Proinde paſtor, cui prolem donauit Dominus, in his ſit ſedulus: enutriat ſuam ſobolem in diſciplina, & monitis Domini: & ſimul addat domeſticum exemplum, ne quid turpe dictu à ſe audiant, ne quid turpe factu in ſe videant: imò potius det operam, vt ſe viuum exemplar omnis pietatis & probitatis habeant.

Quid parentes in puerorum educatione cauere debeant, apoſtolus in eodẽ capite oſten-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

oſtendit, cum inquit: Vos patres ne ad iram prouocetis filios veſtros. Vult Paulus ne immodica ſæuitia parentes filios exaſperent. Hinc enim naſcitur odium: ex quo fit demum vt iugũ prorſus excutiant. Ideo ad Coloſſ. additur: Ne deſpondeant animum. Ingenua enim tractatio, & moderata, magis liberos retinet in parentum timore, atq; etiam obſequendi ſtudium & alacritatem illis auget: contra durities & illiberalis auſteritas, eos ad contumaciam inflammat, & pios affectus extinguit. Studeat ergo paſtor, vt diſciplina puerorum ſuorum comitate ſit temperata, ne nimia ſeueritate vſus, pueros perdat.

Quid in pueris culpandum ſit, idem Paulus in Epiſtola ad Titum, vbi agit de eligendo Epiſcopo, hoc eſt, paſtore, oſtendit. Liberos habens non obnoxios crimini luxus, aut contumaces. Duo vicia grauiſsima notat, ἀσωτίαν & inobœdientiam. ἀσωτία omnem intemperantiam ſignificat, vt luxuriam, laſciuiam, prodigalitatem, heluationem, &c. Clemens in ſecundo Pædagogi, dicit ἀσωτίαν dici quaſi ἀσωϛιὰν, vt ſignificetur finis eorum, qui luxuriæ, laſciuiæ, heluationi dediti ſunt. Illis enim nulla ſalus reliqua eſt, ſeipſos ſua intemperantia extremè perdunt. Aliud vicium quod

culpat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

culpat in pueris, eſt inobœdientia, ex qua prius illud naſcitur. Cum igitur Paulus non vult eligi vllum paſtorem, cuius liberi ſunt luxurioſi & contumaces, det operam paſtor, vt prudenti moderatione, pullulan tia in liberis vicia corrigat. Si enim tempeſtiua & prudens diſciplina adhibetur, nemo tam diſtorta eſt natura, quin flecti poſſit. Verum ſi inueteratum fuerit malum, fruſtra corrigere ſtudebis. Principijs ergo obſta. Laudabiles mores puerorum qui ſint, indicat Paulus 1. Timoth. 3. vbi loquitur de eligendo paſtore. Qui (inquit) filios habet, cum omni ſubiectione, & reuerentia ſeu honeſtate, aut caſtitate. Omnia enim hæc, Græca vox σεμνότης complectitur. Vult ergo in ſumma, liberos paſtoris moribus eſſe ad omnem obœdientiam, reuerentiam, caſtitatem, modeſtiam, & grauitatem compoſitis, ita vt patris quaſi ingenium referant.

TRACTATIO FAMILIAE, SERVORVM ET ANCILLARVM.

GENERALIS regula, iuxta quam oportet Chriſtianos dominos agere cum ſuis ſeruis & ancillis, traditur Epheſ. 6. hiſce verbis: Et vos domini eadem facite erga ſeruos,

ſeruos, remittentes minas, ſeu laxantes iracundiam, ſcientes quod & veſter ipſorum dominus eſt in cœlis, & perſonarum acceptio apud Deum non eſt. Huic generali regulæ ſubeſſe debet paſtor. Præterea etiam cogitabit, quod non ſit tantum dominus in ſua familia, verumetiam Propheta & Epiſcopus, qui debet curam animarum ſuæ familiæ habere. Curet igitur ante omnia, vt ſua familia ſit pia, ſit honeſta, ſit fidelis. Neq; ferat ſeruum & ancillã, qui diſciplinæ domeſticæ, etiam quantum ad religionem attinet, ſubeſſe recuſant. Solent vt plurimum ſerui accommodare ſe moribus dominorum ſuorum: quantò magis par eſt, vt pij paſtoris mores exprimat pia familia.

Hæc ſit ergò PRIMA regula, vt paſtor curet vt habeat piam familiam, eamq; aſſuefaciat ad humanitatem, temperantiam, caſtitatem, & alias virtutes.

DEINDE, iuxta Pauli regulam paſtor placidè & amanter foueat ſeruos & ancillas ſuas, tanquam conſeruos Dei. Habent enim domini & ſerui communem Dominum, quem ſuſpicere debent vtriq;.

TERTIÒ, iuxta præceptum Pauli reddat paſtor ſuis ſeruis & ancillis, τὰ αὐτὰ hoc eſt, τὰ δίκαια, iuxta diſtributiuam iuſticiam.

Neq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Necq; enim ſic habeat paſtor obnoxios ſibi ſeruos, quin ſciat ſe viciſsim illis obnoxium eſſe. Seruis laborantibus reddat iuſtam mercedem, eos foueat ac complectatur in Domino.

QVARTÒ & poſtremò, curet paſtor vt ſui ſerui publicas ceremonias frequentius accedant. Hac enim ratione & ſeruis præſtat paternum beneficium, & alios exemplo inuitat, ad ſimilem humanitatem erga ſuos.

CVRA ET PROVIDENTIA DE VICTV ET NECESSARIIS.

CVM hæc vita opus habeat neceſſarijs adminiculis, vt conſeruari poſsit, non debet paſtor ea media contemnere, quæ Deus ordinauit.

Qui in vrbe habitat paſtor, ſtipendium ſuum certum nouit, quod vt rectè diſpenſet, opus eſt ſingulari prudentia, ne vel ſordidus videatur, vel prodigus. Vtrunque vicium indignum eſt paſtore. PRODIGALITATI medebitur, ſi perpendat & computet exactè, quantum per annum requiratur ad honeſtam familiæ ſuſtentationem. AVARITIAE, ſi Deo fidat, non creaturæ, & ſtatuat ex benedictione Domini ro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ni robur eſſe pani. Qui autem ruri habitat paſtor, & habet agros & decimas, poteſt ſuis rebus ſtudere, vt habeat quo ſuis & alijs poſsit benefacere. Sed non diſcedat à regula Chriſti, qui ait: Quærite primum regnum Dei: meminerit primam curam & præcipuam eſſe debere ſalutis.

Quia autem, vt dixi, hæc vita opus habet adminiculis iuxta Dei ordinationem, quærere poteſt paſtor facultates, eiſq́ꝫ, quæ ad cultum victumq́ꝫ neceſſaria ſunt, operam dare, modò intra limites ſui officij maneat. Quod autem hoc liceat paſtori, teſtatur promiſsio Dei, qui promittit benedictionem piè laborantibus. Proinde & lucrum, quod paſtori ex ſuis agris & decimis accedit, poteſt & debet paſtor vt prudens œconomus conſeruare, & poſtea vt res poſtulauerit prudenter diſpenſare. Quod ſi facultates creuerint, agat Deo gratias, ac ſimul Deum precetur, ne ſibi in ſpinas & laqueos conuertantur: quod ſanè vſu venire ſolet ijs, qui ſolidum fiduciæ in Deum fundamentum non iecerunt. Qui enim fiduciam collocant in diuitiarum incertitudinem, naufragium fidei fecerunt, & viua fiducia in Deum vacui ſunt.

Conſilio proinde Dauidis obtemperet paſtor. Si affluent, inquit, diuitiæ, noli cor apponere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Eſt itaq; PRAECIPVVM, ne diuitiarũ huius ſeculi cupiditate ducatur paſtor.

DEINDE, ne ijs animum aut fiduciam adijciat.

TVM, vt pro ijs gratias datori agat.

PRAETEREA, vt eas nec auarè cumulet ac retineat, nec prodigaliter effundat: ſed eas diſpenſet, iuxta regulam fidei, & charitatis.

POSTREMÒ, vt ſit paratus eas à ſe abdicare, quoties Deo libuerit.

LIBERALITAS IN PAVPERES.

DE officio paſtoris quantum ad curam eleëmoſynarum attinet in vſus pauperum, ſuo loco dicetur: Hîc tantum de eleëmoſyna ac liberalitate agam, quam ipſe de ſuo faciet, & præſtabit egenis. Nam & paſtor communi præcepto ſubeſt, quo iubemur eſſe liberales erga pauperes.

Præceptum autem hoc eſt: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſq; induc in domum tuam. Si videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Et peculiariter Paulus præcipit ſuo paſtori, vt ſit hoſpitalis, ſeu, vt in Græco eſt, φιλόξενος: hoc eſt, amanter complectens peregrinos, eos fouens, ac recreans ſuis facultatibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Vt autem meus paſtor magis ad liberalitatem excitetur, huc adijciam quæ in omni eleëmoſyna ſpectanda ſunt: vt ſunt, cauſæ eleëmoſynæ, affectus dantis, modus dandi, fines & præmium eleëmoſynæ, liberali pectore præſtitæ.

Cauſæ quæ impellent paſtorem noſtrum ad liberalitatem erga egenos, ſunt multæ & variæ, quarum nonnullas recitabo.

PRIMA. Chriſtiana profeſsio requirit vt abundent pij in omni opere bono. Nunc autem eleëmoſyna eſt vnum ex præcipuis operibus, quibus proximo commodare poſsimus, quare paſtor ſciat ſe huic communi legi ſubeſſe.

SECVNDA. Mandatum Dei, quod ſæpius in propheticis & apoſtolicis literis repetitur. Frange eſurienti, inquit Eſaias, panem tuum. Chriſtus: Date eleëmoſynam, ac ecce omnia munda vobis. Huius mandati admonet nos Syracides cap. 29. Propter mandatum, inquit, aſſume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.

TERTIA. Exempla ſanctorum, vt Abraham patris noſtri, & aliorum multorum. Iob de ſua erga pauperes liberalitate teſtatur, cum ait: Foris non permanſit peregrinus. Oſtium meũ patuit peregrino, cap. 31.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

QVARTA. Eleëmoſynæ puræ æſtimatio apud Deum, 2.Corinth.6.λειτουργία dicitur. ad Hebr. 13. θυσία,hoſtia appellatur.

QVINTA. Proximus ipſe, qui caro tua eſt. Propheta dicit : Et carnem tuam ne deſpexeris. Qui enim indigentem proximum non iuuat, ſe omni charitate vacuum oſtendit. Huc illud Ioannis dictum : Qui habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo ?

SEXTA. Cogitatio pœnæ eorum, qui non tanguntur calamitate egenorum.

Primùm enim, incurrunt in iram Dei. Ab inope, inquit Syracides, ne auertas oculos tuos propter iram. Deinde, maledictioni pauperum ſubiacent, iuxta illud: Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudiatur deprecatio eius. Præterea, ſi imploranti te non ſuccurris, idem à Domino expectabis. Prouerb.21. Qui obturat aures ſuas ad deprecationem pauperum, ipſe clamabit & non exaudietur. Adhæc, Impius in pauperes ſpoliabitur donis quæ habuit, iuxta illud : Non habenti auferetur ab eo quod habet : hoc eſt, ei, qui non vtitur donis Dei rectè iuxta voluntatem Dei, auferuntur ei dona. Exempla multa

ſuppe-

ſuppeditant hiſtoriæ, & quotidiana experientia. Prouerb. 3. Qui deſpicit deprecationem pauperis, patietur inopiam. Breuiter, cum ira Dei & maledictione omne malum coniunctum eſt. Omitto pœnam, quæ in poſteritatem extenditur. Qui enim crudelis eſt in pauperes, eius liberi aliquãdo aut mendicabunt, aut aliam calamitatem experientur. His cauſis perpenſis, paſtor ſit pro ratione ſuarum facultatum in egenos & exules liberalis.

Affectus dantis eleëmoſynam, ſit purus & caſtus, non infectus hypocriſi aut κενοδοξία: quæ vicia, omnia opera, ratione præcepti bona, inficiunt, ita vt habeantur abominabilia in conſpectu Dei.

Ardeat itaque affectus, amore Dei, & amore proximi: ſit hilaris animus dantis. Hilarem enim datorem diligit Deus: præluceat fides: ſit ſcopus gloria Dei.

In modo eleëmoſynarum ſpectentur, quantitas, ἰσότης, æſtimatio dati, diſcrimen hominum, dominium dantis.

Quantitas eleëmoſynam moderetur ad regulam. Tobiæ 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi parum, libenter impartiri ſtude. Et 2. Corinth. 8. Nunc vero & facto perficite, vt quemadmodũ promtus eſt animus voluntatis, ita & perficiendi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ex eo quod habetis. Etenim ſi prius aſsit pmtus animus, is acceptus eſt pro eo, ꝙ habeat aliquis, nõ pro eo quod nõ habet.

Ἰσότης requiritur etiam in modo eleëmoſynæ, iuxta illud 2. Cor. 8. Sed pari conditione hoc tempore, abundãtia ſuppleat illorum defectum, vt & illorum abundantia veſtrum defectum ſuppleat, vt ſit æqualitas: quantum quidem ad vſum attinet, non quantum ad poſſeſsiones. Hæc æqualitas non requirit paria pro paribus ab eo, cui das eleëmoſynam: ſed ſpectat ſymmetriam totius corporis Eccleſiæ. Hæc enim eſt in Eccleſia iuris analogi ratio, vt dum vltrò citròq; ſinguli inter ſe cõmunicant, pro menſura donorum & neceſsitatis, ex mutua collatione efficiatur apta ſymmetria, tametſi alij plus, alij minus poſsideant, & diſtributa ſint inæqualiter dona.

Aeſtimatio datæ eleëmoſynæ, non pendet ex doni magnitudine, ſed ex animi liberalitate: vt vidua quæ miſit in Gazophylacium duo æra, præfertur à Domino ijs, qui maximas donationes obtulerunt. Si enim aſsit promtitudo, ex eo quod quis habet acceptus eſt.

Diſcrimen quoq; oportet habere hominũ, in quos eleëmoſyna eroganda eſt. Etſi enim omni indigenti ſuccurrendum eſt,

iuxta

iuxta parabolam de Samaritano: tamen diſcernendū eſt inter domeſticos fidei, & hoſtes religionis. Illis quidem, vt Chriſti membris, primum eſt dandum, iuxta regulam Pauli Galat. 6. Dum tempus habemus ſimus benefici erga omnes, maximè verò erga domeſticos fidei. Vocat autē eos domeſticos fidei, qui per fidem ſunt in eadē, in qua nos, familia Domini: Hoc eſt, in Eccleſia, eundem Chriſtum, & eandem fidem nobiſcum profitentes. Eſt enim fides character familiæ Dei. His vero, quia homines ſunt, ſuo quocꝫ loco eſt ſuccurrendum, ne fame & nuditate pereant. Sed omnium primum inchoandum eſt à ſummo beneficio, vt tuis precibus & doctrina cōuertantur ad Deum.

Quantum autem ad dominium attinet, quod in modo etiam ſpectandū dixi, hoc teneatur præceptum. Dominium ſit penes te, iuxta Salomonis conſilium: Fontes tui deriuentur foras: & tu dominus eorum eſto. Idem requirit ſeptimum legis præceptum. Peſsimè ergo faciunt Anabaptiſtæ, qui volunt æqualitatem bonorum ἐνκτήσει: hoc eſt, in poſſeſsione: cum eam Paulus tantum requirat in χρήσει, hoc eſt, in vſu.

Fines eleëmoſynæ paſtoris debent eſſe hi:

PRIMVS. Gloria Dei. Hanc enim in omni opere noſtro principaliter ſpectare oportet. Iſte erit ſcopus omnium noſtrarum actionum, vt paulò antea admonui. Debes ergo non tuam gloriã quærere, vt prædiceris ab hominibus liberalitatis nomine, ſed Domino da gloriã, qui te œconomum fecit, vt iuxta ipſius verbum diſpenſes quæ dedit.

SECVNDVS finis, eſt relaxatio inopiæ proximi, quem non ex ſpecie, quæ incurrit in oculos, æſtimabis, ſed ex ea quam intus gerit, qua refert imaginẽ Dei, & eſt membrum eiuſdem corporis tecum, cuius caput eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

TERTIVS finis, eſſe poteſt prouocatio aliorum ad ſimilem erga egenos liberalitatem. Huc Chriſti dictum Matthæi 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis. Et illud Pauli 2. Cor. 9. Et ex vobis zelus prouocauit complures.

Quòd autem Chriſtus dicat, Matth. 6. Non nouerit ſiniſtra tua quid faciat dextra: non hoc vult vt nemo te videat liberalem eſſe erga pauperes, ſed vt non, ſicut hypocritæ faciunt, quæras tuam laudem & gloriam.

Præmi-

Præmium eleëmoſynæ, liberali pectore præſtitæ, eſt multiplex. 2. Cor. 9. promittitur vt liberales in pauperes, in omne opus bonũ abundent. Ita enim clementiſſimus Pater rectum vſum vnius doni, compenſat multis nouis donis, iuxta illud Matth. 6. Dominus dabit mercedem in propatulo. Et Pſal. 41. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ, in die malo liberabit eum Dominus. Salomon: Fœneratur Domino qui miſeretur pauperi, & viciſsitudinem ſuam reddet illi. Paulus 2. Corinth. 9. Qui ſeminat in benedictionibus, in benedictione & metet: hoc eſt, qui benignè liberalis eſt, benignitatem conſequetur. Eſaiæ 58. Cum effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt vt meridies, & requiem tibi dabit Dominus Deus tuus ſemper.

TOTIVS DOMVS PASTORIS PRECANDI RATIO ET TEMPVS.

QVOTIDIE manè fiat in ædibus paſtoris precatio, præſentibus vxore & liberis cum ipſo paſtore.

Pueri PRIMVM alta voce recitent Catechiſmum, hoc ordine.

Primùm, Decalogum.
Deinde, Symbolum Apoſtolicum.
Tertiò, verba inſtitutionis baptiſmi.
Quartò, verba cœnæ.
Poſtremò, Dominicam orationem, idque flexis genibus & cõplicatis manibus, vt in conſpectu Dei.

Deinde ſequatur vxor eodẽ modo. Quod vbi factum fuerit, addat paſtor exhortationem ad vxorem & liberos, vt diem iſtum tranſigant in timore Dei, ſcientes ſe ambulare coram oculis Dei.

Ad haec precentur pueri, ante prandium & poſt prandium, ante cœnam, & à cœna.

Ituri cubitum, rurſus recitent, vt manè, totum Catechiſmum. Quo facto pater cõmendet ipſos Deo breui oratione.

Hoc ipſum, quod de pueris dixi, optarim etiam in reliqua familia fieri. Neq; deberet hîc auaritia paſtorum tanta eſſe, vt hoc pijſsimũ familiæ exercitiũ negligerẽt. Verum ſi hoc impetrare nõ poſſum à meo paſtore, hoc ſaltem iure peto, vt omni Sabbatho veſperi examinet ſuam familiam, & audiat ſingulos recitare doctrinam Catechiſmi: diebus quoque Dominicis & feſtis exploret, quid vxor, quid liberi, quid reliqua familia didicerit ex Euangelica lectione,

ctione, quæ eo die eſt propoſita.

Hæc breuiter ſint dicta de ſecunda parte noſtræ inſtructiōis, in qua expoſuimus, quomodo pius paſtor debeat ſuam familiam piè & ſanctè adminiſtrare. Verum quia omnis labor noſter inanis eſt, niſi Dominus nobiſcum operetur, velim vt quotidiè paſtor ſuam Deo commendet familiam hac oratione.

PRECANDI FORMVLA.

QVONIAM nulla domus niſi te, Domine Ieſu Chriſte, conſeruante, ſtare poteſt: te ſupplex rogo, vt domum meam, vxorem, liberos & familiam, tua protectione conſeruare digneris. Da, quæſo, vt ego, vxor mea, liberi, ac tota familia ſecundum tuam voluntatem, ſinguli noſtrũ officium faciamus. Cum enim tu nos paſcis, nihil nobis deeſt: cum tu nos regis, ſecuri ſumus, & nemo nobis nocere poteſt: cum tu nos laborantes adiuuas, fructum laborum percipimus vberrimum. Nobis igitur adeſſe digneris: pelle Diabolos, hoſtes ordinationis tuæ: da nobis cuſtodes, ſanctos tuos angelos: ac rege nos ſemper tuo ſpiritu, vt perpetuò te in hac vita, & in futura celebremus, Amen, Amen: Fiat, Fiat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

DE TERTIA PARTE, DE CONVERSATIONE PASTORIS POLITICA, & externa.

AVTOR Epiſtolæ ad Hebræos ait: Confidimus quod bonam habemus conſcientiam,in omnibus cupientes honeſtè conuerſari. Permagni enim refert,qualis ſit paſtoris conuerſatio: quæ ſi fuerit honeſta, & congruat cum ſana doctrina, vtraque manu putandus eſt ædificare Eccleſiam Dei,hoc eſt, & ſana doctrina, & honeſta vita. At ſi conuerſatio cum doctrina pugnat,quod dextra manu,hoc eſt,doctrina, extruit, id ſiniſtra, hoc eſt, mala vita, deſtruit,& demolitur.

Volo igitur diſciplinæ publicæ conuerſationis præcepta, meo paſtori præſcribere, vt in ſingulis partibus habeat quid ſequatur.

Præcepta generalia multa extant, quæ præcipiunt ſanctam & honeſtam conuerſationem, vt benè audiat verbum: & prohibent malam conuerſationem, ne verbum malè audiat apud hoſtes doctrinæ. Et Paulus vult, vt in tota vita ita agamus, vt retineamus fidem & bonam conſcientiam: quam qui repudiant, naufragium circa fidem fa-

dem faciunt. Huc & illud Domini dictum: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, Per prudentiam (vt pius quidam interpretatur) caput ſaluum ſeruate: per ſimplicitatem, caſtos mores amate. Serpentes ſitis, in cauendis malis: columbæ in ſimplicitate morum, & vitæ innocentia. Per prudentiam deuitate falſam doctrinam: per ſimplicitatem deuitate mala opera hominum. Huc & illud Chriſti ad Apoſtolos, quibus paſtores ſuccedunt: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui eſt in cœlis.

Cur autem paſtoris vita & externa conuerſatio, ſit maiori cura regenda, ipſe Dominus rationem reddit, Matth. 5. his verbis: Vos eſtis ſal terræ. Item: Vos eſtis lux mundi. Et Paulus: Eſto typus fidelium, in ſermone, in conuerſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in puritate. Et ad Titum 2. Te ipſum præbe typum bonorum operum.

Huiuſmodi præcepta paſsim occurrunt, quæ à paſtoribus requirunt ſanctam & honeſtam conuerſationem, & pacificam cum omnibus hominibus vitam.

Verum quia hæc generalia dicta, non poſſunt à quouis rectè accommodari ad ſingu-

ſingulas partes vitæ in externa conuerſatione, volo ea ſingulis actionibus particulatim accommodare, & oſtendere, quid in vita communi, quid in cœtu Eccleſiaſtico, quid in conſilijs & deliberationib. ſpectandum ſit. De his tribus capitibus, eo quo propoſita ſunt, ordine dicam.

QVID IN VITA COMMVNI SPECTANDVM SIT PASTORI.

HOC CAPVT etiam diſpertiamur in plures partes, vt, veluti in anatomia, ſingula conſpiciantur diſtinctius. In vita itaque communi ſciat paſtor quomodo cum maioribus, paribus, & inferioribus agendum ſit, vt honeſta cum illis & laudabilis ſit eius conuerſatio: ſciat quoq; qualis adhibenda ſit moderatio in veſtitu, geſtibus, verbis, cibo, & potu, ſeu in conuiuijs, vbi inuitatus fortè fuerit: ſciat præterea, qualis in contractibus candor requiratur. His explicatis qualis debeat eſſe conuerſatio paſtoris, quantum quidem ad communem vitam attinet, conſtabit.

Quomodo ergo cum maioribus, paribus, & inferioribus aget paſtor? Quoties cum maioribus in cõgreſſu ſiue colloquio agendum eſt, habere oportet paſtorẽ rationem

tionem & dignitatis & ætatis eorum, cum quibus agit.

Si in dignitate aliqua conſtituti ſunt natu grandiores, vt ſuperiores omnes, tribuendus eſt illis honor quem lex præcipit: Honora præpoſitos tuos. Hoc eſt, ijs qui tibi in aliquo dignitatis gradu conſtituti præſunt, honorem debitum exhibe: Hic non ſpectanda eſt perſonæ qualitas, ſed officij dignitas. Reddat igitur paſtor magiſtratui ciuili, Regi, præfectis, conſulibus, & alijs qui publico magiſtratu funguntur, debitum honorem, idq; corde, verbis, & corporis geſtu.

Qui in nulla dignitate ſunt, ſed tantum ætate antecedunt, vt patres ſunt complectendi: & patrum nomine, ſi nulla laborant infamia, compellandi. Ita enim præcipit Paulus ſuo Timotheo, 1. Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.

Hæc comis & affabilis cum maioribus conuerſatio, conciliat paſtori hominum animos, facitq; vt libentius audiatur, vbi ad ea, quæ officium paſtoris concernunt, ventum fuerit.

Verum contrà cum paſtor nec magiſtratum honorat, nec ætatem reueretur, odioſus redditur omnibus, & ſua temeritate

animos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

animos hominum à ſe alienat, & in ſuſpicionem & notam ſuperbiæ incurrit: quod vbi factum fuerit, actum eſt poſtea de toto ipſius miniſterio.

Quando cum iunioribus agendum eſt, eadem ſpectanda ſunt, dignitas & ætas.

Si in dignitate aliqua eſt iunior ætate, præſtetur ei debitus à paſtore noſtro honor & reuerentia, nulla habita ætatis ratione, ſed officij, cuius cauſa honorandus eſt.

Si abſq; dignitate publica aliqua viuit, fraternum affectũ erga ipſum declarabis, ac non ſecus quàm fratrem tractabis. Hoc quoq; præceptum Pauli eſt 1. Timoth. 5. Iuniores, inquit, vt fratres. Hæc pia & blanda compellatio, animos iuniorum ad mutuum amorem flectit.

Si agendum eſt cum mulieribus grandioribus natu, tractandæ ſunt vt matres blandè & ciuiliter.

Si cum iunioribus, tractandæ ſunt vt ſorores.

At ſi cum pueris, eos excipias filiorum & filiarum compellatione.

His humanitatis teſtimonijs, in congreſſu quotidiano conciliabit ſibi paſtor bonorum animos, & parabit ſibi viam & autoritatem, ad ea demum cum fructu agenda, quæ ad officiũ ipſius pertinere videbũtur.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Hæc ideo breuius à me dicta ſunt, quia melius in laudatis exemplis conſpiciuntur quotidiè.

Sequitur de moderatione ſeruanda paſtori in veſtitu, geſtibus, verbis, cibo, & potu, ſi fortè ad bonorum honeſta conuiuia vocatus fuerit. Nam in his requiritur ſingularis diſciplina: præſertim in hac morum corruptione, quando diſciplina eſt magis quàm oporteret laxata, & languidior natura.

Veſtitus paſtoris, grauitatem & modeſtiam præ ſe ferat: ſicut decet miniſtrum Dei. Cogitet pius paſtor de primorum parentum primis veſtibus, vt inde admoneatur humilitatis & timoris Dei.

Adam innocens, nudus inceſsit: poſtquam autem lapſus fuit in peccatum, turpitudo animi in corpore reliquit veſtigium, quam folio fici tegere conatus eſt. Verum quia oculos Dei fallere non potuit, obiurgatur primùm: deinde, data promiſsione ſeminis, noua à Deo donatur veſte, nempe pellicea: quæ typus fuit veſtis, qua agnus Dei tegit hominum peccata.

Hinc paſtor cogitet, veſtem qua tegitur, ſymbolum eſſe, cum peccati, tum gratiæ. Prima veſtis peccati nos admonet, ſecunda gratiæ, modò gratiæ veſtem induamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Quoties igitur paſtor manè ſe induit, humiliet ſe coram Deo, cogitans ſe lapſum fuiſſe in Adamo, & peccatum non potuiſſe tegi folio fici, hoc eſt, induſtriā & arte hominis. Deinde cogitet de filio Dei, qui nos ſua innocentia tegit, in cuius rei typum olim pelliceæ veſtes datæ ſunt primis parentibus.

Si hæc prudens paſtor cogitauerit, facilè intelliget, quid in veſte deceat, & quid non.

His nihil adijcerem, niſi viderem mores quorundam paſtorum nimis leues eſſe: qui nec quid natura, nec quid ſua conditio requirat, perpendunt.

Bernhardus conqueritur, ſuo tempore multos magis ſtuduiſſe cultui veſtiū, quam virtuti. Id nos longe rectius cōqueri, imo deflere poſſemus. Nam illa diſciplina quæ Bernhardi adhuc tempore viguit, prorſus eſt abolita. Videmus enim, in nullo hominum ordine, ſeruari iſtam veterem in veſtitu grauitatem: ſed quotidiè nouas veſtiendi formas excogitari, quibus proditur animi inconſtantia, & leuitas: & oſtenditur quòd maſcula illa virtus, extincta iam ſit, quæ fuit in noſtris maioribus.

Sed de his fruſtrà conqueror. Vix enim ſperandum eſt, vt reuocet mundus pedē, ab iſta

ab iſta ſua leuitate & inconſtantia: præſertim cum iam natura eſt languidior, & diſciplina, vt dixi, diſſolutior.

Etſi autem parum me effecturum, hac noſtra de veſtitu inſtructione confido: tamen ſpero bonos meum conſilium non contemturos. Dicam igitur quid ſentiam.

In veſte conſideranda ſunt duo: τὸ πρέπον perſonæ, ſiue decorum, & Vſus veſtis.

Τὸ πρέπον ſeu decorum, eſt vt paſtor cogitet quid ſe deceat pro ſuæ perſonæ conditione. Aliud eſt τὸ πρέπον militis, aliud nautæ, aliud mulieris, aliud nobilis, aliud ciuis, aliud ruſtici, aliud paſtoris: & quod vni eſt ornamento, alij ſæpe dedecori eſt. Tantum valet decorum perſonæ.

Militi conuenit, veſtem geſtare breuiſſimam, & iam in hac morum corruptione non datur apud multos vicio, ſi vela caligarum infra genua ſe etiam extendant. Hic ſi oblonga vteretur veſte, meritò ſe alijs deridendum propinaret.

Nautæ congruit, laxas & dependentes geſtare caligas, & veſte talari abſq; omni plicatura vti. Hic ſi militis veſtem ſumeret, τὸ πρέπον ſuæ perſonæ non ſeruaret: niſi fortè leuitas iſti generi hominum decorum afferat.

Mulieri nobili ſi ſinuoſo ſyrmate terram

verrit, hodiè non datur vicio. Si idem faceret paſtoris vxor, maximum probrū eſſet.

Cum nobilis ſe catenis aureis & annulis ornat, maximè ſi in ſenatu ſit Regni, aut eques auratus, (nam aliorum luxui patrocinari nolo) decorum ſuæ perſonæ ſeruat: quod nec Deo, nec hominibus (modo abſit animi ſuperbia) diſplicere poteſt. Idem ſi imitaretur ciuis aut ruſticus, quid magis culpandum?

Ita ciuis, ruſticus, artifex, &c. decorum in veſtitu conueniens ſuæ perſonæ ſeruantes, laudantur. Qui contrà faciunt, meritò ridendi ſunt.

Ad eundem modum, imò multò magis decet paſtorem, vt ſeruet decorum, ſuæ perſonæ & officio conueniens.

Relinquat igitur militi veſtem nates non tegentem, velaq; caligarum: relinquat aulico acuminatos illos & oblongos pileos: relinquat nautis, ſuos pannos: relinquat nobilibus matronis ſua ſyrmata, ſuas catenas, holoſericum, margaritas, annulos, & reliquum ornatum, qui iam penè maior eſt, quàm vt ſtulticia & leuitas mundi aliquid adijcere poſsit. Relinquat & ciuibus ſuum decorum.

Quid ergò à paſtore requiris? τὸ πρέπον. Quodnam eſt illud? Hoc ſitum eſt in

veſtis

veſtis forma, precio, & color e.

Formam appello, decentiam quandam conuenientem grauitati perſonæ: (vt quæ ſit conſtantiæ & Chriſtianæ humilitatis indicium) vt veſtis nimis non diffluat, nec nimis ſit ſtricta, nec quolibet alio modo ad vanitatem parata. Corona induſij non feriat occipitium, vt in multis videmus. Manicæ non ſint ſectæ tranſuerſè, & rurſus filis ſericis connexæ. Caligæ non ſumtuoſæ, nec velis, quæ ſunt leuitatis ſymbola, defluentes. Breuiter, forma veſtium componatur ad grauitatem, conſtantiam, humilitatem, iuxta laudatorum paſtorum exempla: & ſummo ſtudio caueatur luxus.

Precium etiam in decoro ſeruandum eſt, de quo facilè erit ſtatuere, modò ſuperbia de mente exulat, & ibi vera & Chriſtiana humilitas locum habet. Petrus veſtes nimis precioſas in fœminis reprehendit, quis ergo eas in miniſtro verbi feret? Quare relinquat paſtor alijs holoſericum, vndulatum pannum, & alia quæ ad pompam & ad ſuperbiam facere videntur.

Poſtremò, color in decoro ſpectandus eſt. Nec alba, nec rubra, nec viridia, nec cærulea congruunt paſtori, ſed nigra potius aut alius coloris, qui minimè ad pompam facere videtur. Verum hîc conſuetu-

do & laudata exempla adhibeantur in cō-ſilium. Aurum ,argentum,vniones, & precioſos lapides relinquat paſtor alijs : hæc enim ipſum non ornant , ſed turpiter fœdant,& alijs deridendum propinant.

Verum hîc quæri poteſt de gradibus miniſtrorum , alij ſunt ſuperintendentes , alij præpoſiti , alij paſtores,alij ſacellani,vt vocant: an non igitur decorum in his gradibus ſeruandum ? Reſpondeo. Si ſunt omnes paſtores vt audire volunt,ſtudeant ſe inuicem antecellere, virtute, pietate,laboribus in officio , vera humilitate,& mutua beneuolentia,& nō quærant ſibi autoritatem, auro,gemmis, precioſis veſtibus, annulis aureis,&c. Hoc conſilium diui Iacobi eſt , quod meo etiā paſtori commendatum volo.

Hæc ſint de veſtibus paſtoris & ornatu dicta , iuxta τὸ πρέπον perſonæ.

Sequitur Vſus, qui eſt duplex.

PRIMVS , vt tegat corpus , & eas partes quas natura iubet tegere.

SECVNDVS , vt arceat frigus.

Sed huic duplici vſui ita accommodanda eſt veſtis , ne violetur τὸ πρέπον.

Monachorum & Eremitarum impia ſomnia deteſtamur,qui religionis non minimam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

nimam partem in forma, vilitate, & duritie veſtis collocarunt.

Gestvs ſequuntur, de quibus admonebo breuiter. Syracides cap. 19. in hanc ſententiam ait: Ab aſpectu quiſque cognoſcitur, & ex vultus obiectu intelligitur cor datus. Suus cuiuſque habitus, ac rictum diducens riſus, inceſſuſque hominis qualis ſit indicant. Hac ſententia ſignificat ſapiens, quod vt quiſque animo eſt affectus, ita externa corporis conformatione maximè oſtendit. Hinc multa indicia prudentiæ, ſtultitiæ, grauitatis, leuitatis, cæterorumque morum & motuum animi. Quare oportet paſtorem, geſtuum corporis ſingularem rationem habere. Geſtus enim externi & vicia animi produnt, & virtutes indicant.

Vt autem geſtus eò rectius à paſtore formentur, duo tradam præcepta, quæ ſi ſeruentur, geſtus videbuntur ad virtutem compoſiti. Primvm præceptum ſit: Singula membra corporis ſuum teneant officium, neque vſurpent alienum. Secvndvm: Singula membra ſuum opus decenter & modeſtè perficiant. Nam ſi membra actiones ſuas & officia confundunt, aut etiam id quod iuſtè agere debent non explent, vicioſus redditur & culpabilis geſtus. Hinc eſt quod Salomon inquit: Homo

apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pedibus, loquitur digito, prauo corde machinatur malum.

Oculorum ergo ſit PRIMA diſciplina, vt illi modeſtiam ſingularem præ ſe ferant. Conditi enim ſunt oculi vt eis videamus: hoc munere fungantur decenter.

SECVNDA, ſit faciei ſeu vultus. Nam cum facies diſciplinæ ſit ſpeculum, temperanda eſt & moderãda in geſtu ſuo, vt nec proteruè exaſperetur, nec molliter diſſoluatur, ſed habeat ſemper rigidam dulcedinem, & dulcem rigorem.

TERTIA ſit cæterorum membrorum, videlicet vt ſingula ſuis fungantur officijs, nec munera confundant. Vt autem quid velim melius intelligatur, exempla ſubijciam, quib. peccatur contra noſtram regulã.

Sunt quidam, qui niſi buccis patentibus auſcultare neſciunt, &, quaſi per os ſenſus verborum ad cor deſcendere debeat, palatum ad verba loquentis aperiunt. Nõnulli in agendo vel audiendo, quaſi canes ſitientes linguam protendunt, & ad ſingulas actiones velut molam labia torquẽdo circumducunt. Alij inter loquendum digitos ſcalpunt, ſupercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes ineptiunt. Sunt qui rem aggreſſuri caput iactant, comam excuti-

unt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

unt, veſtimenta expandunt. Haud pauci quaſi ambæ aures ad audiendum factæ nō ſint, alteram tantum collo detorto, voci venienti exponunt. Inuenias quoſdam qui inter loquendum, vno oculo clauſo alterū apertum habent. Nec deſunt qui dum fari incipiunt, corrugant nares. Multi adeo inepti ſunt, vt incedentes nauigent brachijs, volent corpore, ac triforme monſtrū vno eodemq́ꝫ tempore exprimant. Pedib. enim deorſum dum in terra ambulant, lacertis remigant, & corpore in aëre volant. An non hoc monſtri ſimile, fingere in ſe ſimul & hominis inceſſum, & nauis remigium, & auis volatum. Quid referam illos qui ſcapulas inter eūdū erigūt ad aurès ferè vſq́ꝫ.

Quid dicam? mille ſunt laruæ hominum vanorum, qui fœdè inter loquendum, audiendum, incedendum, cubandū, & quiduis agendo leuitatem animorum produnt.

Ab his turpibus geſtibus, quorum alij laſciuiam, alij negligentiam, alij pigritiam, alij inconſtantiam, alij ſuperbiam, alij iracundiam, alij leuitatem declarant, cupio vt abſtineat paſtor, ac in omnibus actionibus naturam ducem, & exempla bonorum virorum, quorum mores ſunt laudabiles, imitetur. Iam ad diſciplinam verborum veniamus.

De ſermone Paulus in hunc modum præcipit. Epheſ. 4. Nullus ſermo putris ex ore veſtro egrediatur, ſed ſi quis eſt commodus ad ædificationẽ quando opus eſt, vt gratiam auditoribus afferat. Et ad Coloſ. 4. Sermo veſter ſemper cum gratia ſit ſale conditus, vt ſciatis quomodo oportet cuiq; reſpondere. Ex his Pauli verbis quinque licebit colligere ſermonis præcepta. Quorum primum continet qualis ſermo ſit vitandus. Secundum, qualis ſermo deligendus. Tertium, quale condimentum ſermonis ſit adhibendum. Quartum, quibus accommodandus ſit ſermo. Quintum, quis ſit ſermonis finis. De quibus ordine dicam.

Qualis, quæſo, ſermo eſt vitandus? Putris, hoc eſt, talis, à quo aut nullus fructus, aut malus certè expectandus eſt. Ex ſcurrili ſermone & inſulſo nullus fructus prouenit. Scurrilitas impudentiam, & vanitatem habet coniunctam. Inſulſitas verò, ſtupor eſt nimius, & indignus homine. Inter hæc duo vicia Philoſophi collocant medium, quod eſt lepos, qui eſt in ſermone hilaritatis & aſperitatis moderatio. Ex ſermone obſcœno, iactabundo, virulento, ſycophantico, & falſo, peſsimus naſcitur in auditoribus fructus. Quare paſtor

in quotidiano congreſſu hominum, fugiat huiuſmodi ſermonem.

Qualis ſermo eſt deligendus? Bonus & commodus ad ædificationem, quando eſt opus. Vt enim putris ſermo dicitur, à quo aut nullus aut malus fructus prouenit, vti dictum eſt: ita commodus ſeu bonus is dicitur, à quo fructus ædificationis ſperari poteſt. Alludit apoſtolus ad arbores, quarũ aliæ ſunt putres, aliæ bonæ & integræ. Ab illis aut nullus aut malus, ab his ſemper bonus fructus expectatur. Cogitet ergo paſtor, tum demum loquendum eſſe, quando quod dicat facit ad ædificationem.

Quidam cum interrogaretur in conuiuio, cur non loqueretur alijs omnibus loquentibus: Quia, inquit, nihil habeo ſilentio melius. Et apud Euripidem extat hic verſus: ἢ λέγε τι κρεῖττον σιγῆς, ἢ σιγὴν ἔχε, hoc eſt, aut loquere quicquam ſilentio melius, aut tace.

Quale debet eſſe ſermonis condimentum? Reſpondit Paulus: Sermo veſter ſemper cum gratia ſit ſale conditus. Quare ſic? Ne corruptionis odor ad alios veniat. Veteribus ſal amicitiæ ſymbolũ fuit, durationis gratia. Corpora enim ſolidiora facit, & diutiſsimè conſeruat: vnde hoſpitib. ante alios cibos apponi ſolitũ, quo ami-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

amicitiæ firmitas ac perſeuerantia ſignificaretur. Quare plærique ominoſum habent, ſi ſal in menſam profundi contigerit: contrà verò fauſtum, ſi vinum atque id merum effuſum ſit. Hinc intelligi poteſt condimentum ſalis eò ſpectare, vt ſermo ſit ſolidus, non leuis aut inconſtans: ſit ſapidus, non inſulſus aut ineptus: ſit cuſtodia ac conſeruatione dignus, non dignus vt vnâ aurem ingreſſus abeat per aliam.

Breuiter ſermo ſale conditus, ſignificat ſermonem à recto iudicio profectum, tempeſtiuè enunciatum, & commodè rebus, de quibus agitur, applicatum.

Eſt & dignum memoria, quòd vetuſtas diſcernat ſalem candidum à nigro, & candidum dicit eſſe Mercurij, vt ſunt dicta, quæ beneuolentiã augent. Vt Alexandri dictum: Regium eſt benefacientem ferre maledicta. Nigrum autem ſalem dixerunt eſſe Momi, vt ſunt venenatæ reprehenſiones. Hunc ſalẽ Momi vult Paulus abeſſe, cum dicit: Cum gratia ſit ſale conditus ſermo. Alludit enim ad cibos, qui tum demũ grati ſunt, quando nec inſulſi ſunt, nec ſalſiſsimi. Huc illud Pythagoricum pertinet: Salem ne tranſgrediaris.

Quibus accommodandus eſt ſermo? Auditoribus, inquit Paulus. Inciuile enim eſt ver-

eſt verba profundere, vbi nullus eſt qui auſcultat. Inciuilius adhuc loqui, vbi omnia perſtrepunt clamoribus. Quare paſtor tum demum loquatur, vbi auditores aures benignas & patentes præbent.

Sed quis huius ſermonis conditi finis? Duplex finis in Paulo proponitur, Scientia, & Gratia.

De ſcientia ait: Vt ſciatis quomodo oporteat cuiq; reſpondere. Hæc ergo ſcientia duo continet commoda, vnum eius qui loquitur, alterum eorum cum quibus loquitur.

Quantum autem ad illum qui loquitur, hoc percipitur commodum. Qui ſe aſſuefacit circumſpectis ſermonibus, non incidit facilè in multas abſurditates, in quas ſubinde labũtur homines loquaces & garruli.

Quantum autem ad auditores attinet, ex continuo vſu acquiret ſibi rectè & appoſitè reſpondendi peritiam. Aliter enim potentibus mundi eſt reſpondendum, aliter mediocribus, aliter humilibus: aliter rurſus manſuetis, aliter iracundis. Nathan aliter agit cum Dauide adultero, quàm egiſſet cum ſtabulario: eiuſdem ſceleris reo. Hæc non adulationis ſunt indicia, ſed prudentiæ ſigna & modeſtiæ, quæ præcipuè in oratione paſtorum requiruntur.

Grati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Gratiam præterea requirit Paulus in ſermone,ne dicacitate & ſcurrilitate auditoribus ſimus moleſti,ſed potius vt eò noſtrum dirigamus ſermonem,vt pium fauorem & beneuolentiam nobis conciliemus, ac ea quibus gratia nobis piè accedit,cum omni modeſtia dicamus: ita tamen ne huius gratiæ prætextu officium quod ſæpe requirit aſperiorem ſermonem,negligamus.

Dixi ex Pauli ſententia quid ſit in ſermone vitandum , quid ſectandum , quale condimentum adhibendum , quibus accommodandus ſermo , & qui ſint ſermonis fines. Nunc autem quò plenior ſit ſermonis diſciplina , diſtinctionem eorum, quæ ad ſermonem requiruntur,cum breui declaratione,ſubijciam.

In ſermone itaque hæc ſunt obſeruanda. Quid, cui, vbi, quando , & quomodo dicatur.

Quid autem dicendum ſit, primum hac generali diſtinctione diſcernatur. Noxia, inhoneſta , inutilia , nunquam dicantur à paſtore : Contra quæ proſunt, & quæ ſunt honeſta,& vtilia prudenter dicantur.

Noxia voco , quæ animos auditorum, vel in errorem , vel in prauitatem perducunt, vel etiam quæ aliorum famā lædunt.

Inhoneſta appello,quæ vel illius qui loqui cui,

quitur, vel illorum, quibus ſit ſermo, vel abſentis dignitati non conueniunt.

Inutilia ſunt, quæ nec loquentibus, nec audientibus proſunt.

Contra proſunt, quæ vel ab errore liberant, vel à prauitate abducunt, vel alienæ famæ parcunt.

Honeſta ſunt, quæ dicentis, audientis, & abſentis dignitati congruunt.

Vtilia, quæ proſunt, & aliquid commodi afferunt auditoribus.

Deinde, Cui dicatur obſeruandum. Nam qui narrat verbum non audienti, quaſi excitat dormientem de graui ſomno. Ideo prudentia ſingularis etiam hîc adhibenda eſt, iuxta hanc diſtinctionem.

Qui cum alio loquitur, primùm cõſideret, an propter ſe, vel propter illum loquatur. Si propter ſe, hoc eſt, ſuam vtilitatem, vtpote doctrinæ, aut conſilij cauſa, videat an ille cum quo loquitur talis ſit, qui vel doctrina, vel conſilio ſibi vtilis eſſe poſſit. Nihil enim ſtultius eſt, quàm à rudi doctrinam, & conſilium à ſtulto petere. Si propter illum, qui audit, loquitur quis, diſpiciat an talis ſit ille, qui vel ſuo ſermone non indigeat, vel ita malignus, vt oratione melior reddi non poſsit. Salomon enim dicit: Qui arguit impiũ, generat malum

lum

lum ſibi. Noli arguere deriſorem, ne oderit te. Argue ſapientem, & diliget te. Item: Doce iuſtum, & feſtinabit accipere.

Deinde petiturus conſilium ab alio, regulam ſequatur, quam præſcribit Syracides cap. 37. Ne conſilium capias cum muliere de ipſius pellice: de bello, cum meticuloſo: de permutatione, cum mercatore: de venditione, cum emtore: de gratitudine, cum homine maligno: de humanitate, cum inhumano: de quouis opere, cum pigro: de perfectione inſtituti operis, cum annuo mercenario: de opera multa nauanda, cum ignauo ſeruo: ne attendas his in vlla deliberatione ſuſcepta.

Hîc proponit ſapiens certa hominum genera, cum quibus non eſt deliberandú, conſiliumq́ capiendum. Ex quibus regula generalis colligitur: Neminem qui alicuius priuati cõmodi ſtudijue rationem propoſitam habet, ea in re de qua deliberandum eſt, eſſe in conſilium adhibendum. Animum enim omni ira, amore, inuidia, cupiditateq́ vacuum, conſiliarius ad deliberationem afferre debet.

Quare & paſtor meus diligenter caueat, ne ab ijs conſilium petat, qui affectibus indulgent potius, quàm ratione & prudentia conſulunt.

Ter-

Tertio, obſeruandum dixi vbi dicatur. Nam non eſt decorum, quæ ad forum ſpectant, in locis ſanctis tractare. Vnde Auguſtinus in orario nihil agendum eſſe dicit, præter id quod ſacrum eſt. Paſtor igitur in templo loquatur de reb. ad religionem ſpectantibus: extra templum, cùm de religione, vbi res poſtulauerit, tum de alijs rebus vtilibus. Loca autem in quibus vana, ocioſa, & ſuperflua dici debeant, inueniri non poſſunt, quia Domini eſt terra & plenitudo eius.

Quartò obſeruandum propoſui, Quando dicatur. Eſt tempus tacendi (inquit Salomon) eſt tempus loquendi. Idem ait: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo, Prouerb. 25. Etſi autem tempus loquendi quod ſit, prudens docebit experientia, & experta prudentia: tamen quædam huc ex Salomone & Syracide aſſcribam dicta.

Salomon dicit: In multiloquio non deërit peccatum: Qui autem moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt. Proinde nunquam eſt tempus multiloquio. Item: Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa. Item: Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione digniſsimum. Et Syracides:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo: ſin minus, ſit manus tua ſuper os tuum. Idem: Priuſquam interroges, ne vituperes quenquam: & cum interrogaueris, corripe iuſte. Priuſquam audies, ne reſpondeas verbum, & in medio ſeniorum ne adijcias loqui. Et rurſus Salomon: In auribus inſipientium ne loquaris, quia deſpicient doctrinam eloquij tui. Item: Ne contendas cum peſsimis, & ne æmuleris impios. Item: Vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiem.

Hæc de tacendi & loquendi tempore confuſius dixi, quia prudens experientia, & experta prudentia, vt dixi, hæc melius docebit.

Reſtat quod vltimo loco propoſui, Quomodo dicatur. Modus autem loquendi, vt ait Gregorius, in tribus conſiſtit. In geſtu, in ſono, in ſignificatione.

GESTVS ſit modeſtus & humilis. Sonus demiſſus & ſuauis. Significatio verax & dulcis. Modeſtiam debet habere geſtus loquẽtis, vt nec inordinatè, nec impudicè, nec turbulentè inter loquendum membra moueat, ne vel oculorum nutibus, vel aliqua minus decenti conformatione, ſiue tranſmutatione vultus, gratiam ſermonis

fœdet. Debet & humilitatem habere geſtus loquentis, vt apud auditores gratiam ſermo eius inueniat. Thraſonicam in dicẽtibus arrogantiam, omnes oderunt.

SONVS loquentis ſit demiſſus, ne vel ſtrepitu, vel immoderato clamore auditores ſuos, aut iniuſtè terreat, aut iuſtè offendat. Suauis quoq; debet eſſe ſonus, ne pronunciationis aſperitate, tantò fiat animus audientium oneroſior, quantò ad aures durior venit, & iniucundior.

SIGNIFICATIO, hoc eſt, ſermonis ſenſus, ideo debet eſſe vera, quia fallax verbũ, etſi compoſitè, ornatè, & facundè dicitur, tamen noxium eſt, ideoq; vt primo diuiſionis membro diximus, eſt fugiendũ. Debet præterea ſignificatio eſſe dulcis, quia plærũq; & veritas auditori amara efficitur, vbi dulcedo nõ eſt in verbis loquẽtis.

Hæc ſint de diſciplina ſermonis dicta, quæ ſi paſtor obſeruauerit, gratiam ſibi & amicitiam, & grauitatis laudem ſermone ſuo conciliabit.

Sequitur de diſciplina paſtoris in conuiuijs ſeruãda. Etſi præcepta quæ hactenus dedimus, etiam paſtorem in conuiuio gubernare poſſunt: tamen ſeorſum hac de re nonnihil adijciam. Video enim complures in hac parte grauiter peccare.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

In conuiuijs itaq; ſpectentur hæc: Locus, tempus, conuiuij genus, conuiuæ, colloquia, edendi bibendiq; modus, hilaritatis moderatio, & morandi tempus. Ad hæc membra referamus præcepta de diſciplina paſtoris, quam ſeruandam eſſe in cõuiuijs iudicamus.

Locus conuiuij ſi fuerit obſcurus, aut infamis, fugiendus eſt paſtori. Nullo enim pacto decet, vt paſtor in tabernis, aut lupanari, aut in hominum infamium domo conuiuam agat. Nam hac ratione non ſolum ſuæ perſonæ, verumetiam miniſterio inureret infamiæ notam, ac ita ſuam famam periclitari permitteret, & miniſterium probro afficeret. Quare ſi quando ad huiuſmodi loca fuerit inuitatus paſtor, modeſtè ſe excuſet, cum declaratione gratitudinis & beneuolentiæ, & ſimul precetur, vt conuiuis ipſis cedat conuiuium benè, & caueatur omnis Dei offenſio.

Tempus conuiuij ſit opportunum. Opportunum dico, quod nec noctu fit, nec tempore ſacrorum in templis, nec tempore communis luctus.

Nocturna conuiuia ſemper fuerunt infamia. Videntur enim potius turpitudinis gratia inſtituta, quàm honeſtæ hilaritatis.

Sacrorum tempore celebrata conuiuia, in con-

in contumeliam cedunt miniſterio. Illis ergo intereſſe debent nulli pij, nedum paſtores Eccleſiaſtici.

Tempore communis luctus conuiuijs operam dare, ſignum eſt malignæ naturæ, quæ calamitatibus publicis non afficitur. Hoc enim tempore, melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, iuxta Eccleſiaſtæ ſententiam, cap. 7.

CONVIVIORVM genera ſunt duo: Honeſta & Inhoneſta.

HONESTA dico, quæ vel amicitiæ ineundæ confirmandæue cauſa, vel honeſtæ hilaritatis gratia, vel gratulationis ergò, vel moris gentis ſeruandi cauſa inſtituta ſunt. Hæc tantiſper honeſta voco, donec locus & tempus ſeruantur debita, & non iuſtæ hilaritatis modum conuiuæ tranſgrediuntur. Conuiuia amicitiæ cauſa inſtituta à Græcis dicuntur ἀγάπαι, propterea quòd in eis mutua fouebatur charitas.

Hoc nomine etiam dicuntur conuiuia, quæ pauperibus refocillandis inſtituũtur: qualia ſolent in Lolandia patria mea crebrò fieri. Qui enim illic aut nuptias celebrant, aut puerperia, aut alioquin ſolennia conuiuia, pauperibus menſas aptant, fercula apponunt non minus lauta quàm alijs conuiuis. Ac ſi quis conuiuator pau-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

peres non admitteret, aut non benignè tractaret, non ſolum auarus, verumetiam in Deum impius, in pauperes crudelis haberetur. Hunc morem etiam in Scania, Iutia, Fionia, & Selandia, in quibuſdam eſſe locis conſtat. Hunc morem commendabit paſtor, & inuitabit conuiuatores ad humanitatem erga pauperes, commendans ipſis præceptum Domini, qui ait: Cum facis conuiuium, voca claudos, pauperes, cæcos: & beatus eris, quia non poſſunt vicem rependere tibi. Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Hac ſententia multa continentur. Primùm, probantur à Chriſto honeſta & pia conuiuia. Deinde, monemur vt cum hilares eſſe velimus cum amicis & familiaribus, non negligamus pauperes, ſed eos quoq; in noſtrum recipiamus conuiuium. Tertiò, promittitur merces à Deo, quia pauperes non poſſunt vicem rependere: eamq; mercedem dicit reddendam eſſe in reſurrectione iuſtorum.

Quod autem Dominus dicit: Cum facis prandium, noli vocare amicos tuos, non eò pertinet, ac ſi Dominus vetaret conuiuia agitari inter cognatos & familiares: quòd ſanè barbarum & nimis auſterum eſſet. Quid enim, quæſo, inhumanius, quàm

à men-

à menſa hoſpitali excludere amicos,& homines arcere ab omni comitate? Sed hoc tantum vult Dominus oſtendere, officijs in mundo vſitatis, minimè veram probari charitatem. Quare hortatur ad veræ charitatis officia erga pauperes. Probat itaq; ſic conuiuia Chriſtus,ſi pauperes non excludantur.

Hilaritatis honeſtæ cauſa inſtituta conuiuia,non improbantur: ſed inter honeſta numero, quæ potiſsimum exhibere ſolent homines, poſt aliquem laborem honeſtè peractum. Idq; potiſsimum reficiendarum virium cauſâ,per honeſtam & moderatam hilaritatem.

Gratulatoria conuiuia, qualia ſunt nuptiarum & puerperiorum,commendantur exemplis ſanctorum patrum. Illi enim ſolebant gratulationis ergò, amicos conuiuijs excipere. Laban nuptiarũ ſolenni more dies celebrauit. Abraham in die ablactationis filij Iſaac, grande conuiuium fecit.

Solent etiam conuiuia fieri ex conſuetudine gentis, certo anni tempore, qualia nos in noſtra patria vocamus fraternitates. Hæc conuiuia modò abſit ſuperſtitio, & inſana ebrietas,culpari non poſſunt. Verum in huiuſmodi conuiuijs modum ſeruari ſuadebit pius paſtor.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Ad hoc genus refero ea conuiuia, quæ in ſynodis agitari ſolent à paſtoribus, finitis conſultationibus & ſacris: de quorum modo probo ſententiam D. Petri Palladij piæ memoriæ, qui in ſuis ſynodalibus de illis præcepta conſcripſit. Hactenus de honeſtis conuiuijs.

INHONESTA conuiuia voco, quæ libidinis & ingurgitationis cauſa inſtituuntur, quæ potius porcis Epicuri conueniunt, quàm Chriſti ouibus. Ab his dehortatur Salomon Prouerb. 23. Noli, inquit, eſſe in conuiuijs potatorũ, neq; in comeſſationibus eorum. Comeſſationes autem dicuntur, nocturna poſt cœnam inſtituta conuiuia, & alia quæuis intempeſtiua & inhoneſta. Habent autem nomen comeſſationes à Como, quem Deum agnouit gentilitas, & præſidem nocturnarum ſaltationum. Hic dicebatur coli à iuuenibus, qui coronati noctu cum facibus muſiciſq; inſtrumentis, ad amicarum fores ſaltandi canendiq; gratia concurrebant, procaciterq; laſciuiebant, vt fores nonnunquã effringerent. Hunc morem turpiſsimum, in hac clara Euangelij luce, non pauci ſola ganea nobiles reuocant.

Huiuſmodi itaque Lapitharum conuiuia, pius verbi præco nunquam vel præ-

ſentia,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſentia, vel ſigno approbet, imò potius cordatè reprehendat ac damnet, non veritus alicuius perſonam. Multos (proh dolor) licet audire gloriantes, quòd poſsint com potatores ſuos potando ſuperare, ac non minus eo nomine ſibi tribuunt, quàm olim Achilles qui Hectorem pugna vicit. Sed Eſaias illis canit θρηνῶδες ἀπόφθεγμα: Veh vobis (inquiens) qui conſurgitis ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſq; ad veſperam, vt vino æſtuetis. Item: Veh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Paſtor ergò potius auſcultet Syracidi, qui ait: In vino virum te non exhibeas. Vinum enim multos perdidit.

Hæc ſint dicta de generibus conuiuiorum: ſequuntur colloquia conuiualia.

Colloqvia convivalia ſeruiant honeſtæ hilaritati, & ædificationi mutuæ. Abſit futilitas, abſit garrulitas, abſit acerbitas, abſit malè de abſentibus loquendi libido: ſit paſtor moderatus in verbis, & ſibi Catonis diſtichon vt regulam proponat:

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus.
Ne videare loquax dum vis vrbanus haberi.

Et illud Syracidæ: In conuiuio vini ne arguas proximũ, nec eum in ſua læticia vitu-

peres. Hîc recolat paſtor præcepta diſciplinæ ſermonis, de quibus ſupra dictũ eſt.

Qualem autem oporteat in conuiuijs honeſtis eſſe EDENDI ET BIBENDI MODVM, ex ijs quæ dixi facilè intelligitur. Sed hoc addo, quòd concertationes potandi, & ἀριθμοποτίαι, quæ (proh dolor) iam nimis vſitatæ ſunt, nequaquam ſint ferendæ inter Chriſtianos.

Quidam meritò apud Homerum laudatur, qui conuiuis ſuis vina abundè appoſuit: ſed neminem neque ad bibendum, niſi perquàm humaniter in initio conuiuij inuitauit, neq; ad certamen potandi conuiuas compulit. Eſt enim nimis barbara conſuetudo certare poculis, nequaquam hominis dignitati conueniens, nedum filijs Dei, & paſtoribus gregis Chriſti, qui vice Chriſti funguntur.

Hanc ergò barbaram conſuetudinem, Deo inuiſam, homini probroſam, paſtor relinquat Lapithis & barbaris, qui Chriſti nomen ignorant: neq; hic ſinat ſe conſuetudine vinci.

HILARITATIS MODERATIO neceſſaria eſt in conuiuijs. Nam cum hilaritas modum excedit, in inſaniam vertitur. Huc illud Anacharſis, qui primum quidem poculum ſanitatis: Secundum voluptatis:

tis: Tertium contumeliæ: Quartum inſaniæ eſſe dixit. Atq; ideo non immeritò Pythagoras, ebrietatem inſaniæ meditationem affirmauit.

Non igitur oportet bibendi modum excedere iuſtæ hilaritatis limites.

Homerus hilaritatem conuiuiorum in cantu & ſalutatione collocauit, quæ vocat ἀναθήματα δαιτὸς, ornamenta conuiuij, ad exhilarandos conuiuas adhibita.

Syracides cap. 31. potum vini ad hilaritatem non vituperat, cum ait: Læticiam animi & hilaritatem parit potus vini iuſtus, & opportunus. Iuſtum vocat, qui modum non excidit. Opportunum, qui temporis habet rationem. Homerica illa anathemata, ſi fuerint moderata, paſtor in alijs ne reprehendat: ſed ipſe ab ijs prorſus abſtineat.

Quid ergo de philotheſijs, & ſymperiphoris ſentiendum? Philotheſias, quæ ſunt cum amicitiæ ſignum præbibimus alicui, ac deinde poculum porrigimus, laudo: modò ad exhauriendum nemo cogatur. Neq; ſymperiphoras, cum ordine dicitur, canitur, bibitur, in honeſto conſortio reprehendendas iudico: modò conuiuæ maneant intra modeſtiæ terminos.

Sed quia difficile eſt modum ſeruare, ſuadeo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſuadeo vt paſtor Socratem imitetur, qui ait: Alij viuunt, vt edant & bibant, ego vero edo & bibo, vt viuam.

Ego ſoleo inter piorum & Epicureorum conuiuia, hoc diſcrimen ſtatuere. Boni viri & integri, ſæpè bibunt vt ſedeant diutius, honeſtæ & piæ collocutionis ergò. At porci de grege Epicuri, hoc eſt, homines ventri dediti & voluptatis mancipia, ſedent diutius, vt bibant copioſius. Hinc ſæpè accidit, vt nonnihil hilaritatis modum excedant pij & boni viri, quod in illis tametſi vicio omnino non caret: non tamen eſt temerè damnandum, modò in fœdam ebrietatē non fuerint prolapſi. Nam illud Pauli præceptum Catholicum eſt, ſeruandum in omnium piorū conuiuijs: Ne inebriemini vino, in quo luxus eſt: ſed impleamini ſpiritu, loquentes inter vos mutuo per Pſalmos, & hymnos, & cantiones ſpirituales, canentes & pſallentes in corde veſtro Domino. Hic Apoſtolos ἀναθήματα recitat conuiuij Chriſtiani, ignota Homero, quæ ſunt Pſalmi, hymni, & cantiones ſpirituales: & antitheſin facit inter hilaritatem ex ebrietate ortam, & hilaritatem ſanctam, quæ ex pijs carminibus & Pſalmis in piorum cœtu oritur. Cum autem in corde dicit, non hoc vult Apoſtolus, vt quiſque

intus

intus & apud ſe ſine lingua canat, ſed ſerium cordis affectum requirit.

Duo ergò in cantionibus piorum coniungi debent, pius cordis affectus, & lingua quæ affectibus excitandis ſeruit. Hæc de hilaritatis modo ſint dicta.

MORANDI IN CONVIVIO TEMPVS, non protrahatur ad inſaniæ initium, ſed tantum ad hilaritatis medium: præſertim paſtori, in quem alij oculos conijciunt.

Nihil fœdius eſſe, aut dici poteſt, quàm paſtorem inſaniæ pocula exhaurire, & poſtremum eſſe qui domum abeat. Qui talis eſt, mihi videtur indignus, qui caprarum curam habeat, nedum ouium Chriſti. Huiuſmodi à Iuda apoſtolo, maculæ in fraternis conuiuijs dicuntur: vt qui pro voluptate ducentes in diem frui delicijs, & ſe miſerè maculant, & alijs macularum occaſionem præbent.

Iam locus poſtulat, vt diſciplinam præſcribamus, quæ in contractibus paſtori eſt ſeruanda.

Primùm itaq; caueat paſtor, ne quærat ſordidum quæſtum, ſeu, vt Paulus loquitur, ne ſit αἰσχροκερδὴς, hoc eſt, turpiter lucri cupidus.

Deinde, ne implicet ſe negotijs ad ſe non pertinentibus, qui hoc faciunt, πολυ-

πράγμο-

πράγμονες ſunt, quos vel Iſocrates damnat, qui πολυπραγμοσύνῃ opponit ἡσυχίαν ad quã Paulus Theſſalonicenſes hortatur, obteſtans eos per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Tùm, ne ſuo exemplo comprobare videatur, quæ in alijs culpet: ne ſit caupo: non exerceat mercaturam: non emat vt maioris rurſus vendat: ſed ſit αὐταρκὴς, & ſua vocatione contentus: viuat ex ſuis decimis & agris. Si quid autem ſuperſit, partem iuſtè vendat: partem reſeruet in vxoris & liberorum vſum: partem eroget, ſicuti ſupra dictum eſt, in vſus pauperum.

Caueat ne quicquam cuiquam debeat, niſi quod naturali iure debeat omnibus, hoc eſt, dilectionem & beneuolentiam.

Vice plurium præceptorum, ſint honeſtorum paſtorum exempla.

Præterea, paſtor fugiat forenſes lites, ac potius mediocrem patiatur iacturam, quàm vt lites ſequatur, quæ miniſterio nõ parum obfuturæ ſunt.

Breuiter, in omnibus actionibus & contractibus ſit paſtor candidus, nihil auarè agat. Debet enim auaritiæ non ſolum crimen, verum etiam ſuſpicionẽ magis fugere, quam vllam peſtem. Auaritiæ enim labes, cùm miniſtros ipſos exponit obtrectationibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tionib. hominum, tum miniſterio ipſi probrum conciliat & inuidiam. Caueat igitur paſtor, ne ſua auaritia & ſeipſum perdat, & miniſterium reddat hominib. inuiſum.

Hactenus viſi ſumus nobis ſatis dixiſſe, de diſciplina ſeruanda paſtori in cōmuni vita, & familiari hominum conſuetudine. Nam & oſtendimus quomodo agendum ſit cum ſingulis hominū generibus, & qualis eſſe debeat moderatio in veſtitu, geſtu, verbis & conuiuijs. Atque etiam declarauimus qualis cādor requiratur à paſtoribus, in omnibus vitæ actionib. & contractibus Nunc proximo loco ſequitur, vt explicemus, qualem ſe paſtor exhibere debeat, in Eccleſiaſtico piorum cœtu.

QVID IN COETV ECCLESIASTICO SPECTANDVM PASTORI.

COETVM Eccleſiaſticum voco, congregationem Eccleſiæ, ad audiendum verbum, ad precandum, ad percipiendum ſacramenta, congregatam. Sunt enim hi tres fines, cur pij in ædibus ſacris ſeu templis conueniant.

Ex quo patet, qua in re oporteat excellere paſtorem in cœtu Eccleſiaſtico. Nam, vt Auguſtinus ait, ita oportet paſtorē excel-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

lere in omnibus, vt cæteri præ illo grex eſſe videantur.

Primùm ergò ſciat paſtor, quòd in templo, vbi cõgregatur Eccleſia, debeat quàm attentiſsimè verbum Dei audire, quoties concionatores audiendi ſunt. Quidam inepti totum tempus, quo prædicatur verbum, conſumunt nunc colloquijs, interdũ lectionibus, ſæpe ſomno, ac ſi ad ſe non pertineret mandatum Dei, quo omnes iubentur ipſius audire verbum. Horum error eſt corrigendus, niſi iram Dei velint incurrere, & maiorem damnationem.

Quidam autem hoc faciunt, ne videantur ab illis diſcere. Horum ſuperbia odio digna eſt. Quidam alias fortè cauſas prætendunt. Verum pio paſtori conſulo, vt omnes ſuos auditores pietatis declaratione (abſq; tamen hypocriſi) & audiendi diligentia ſuperet. Hinc enim copioſiſsimum percipit fructum.

Primùm enim confirmatur voce docentis in doctrina.

Deinde etiam diſcere poteſt aliquando ab eo, qui præ ipſo idiota videtur. Sæpe enim Deus per infimos ea myſteria aperit, quæ ſapientiſsimi ſuo acumine non potuerunt eruere.

Mos fuit beato Luthero, & ſanctiſsimæ memo-

memoriæ Philippo Melanthoni, diligentiſſimè audire cócionatores. Et ſæpè confeſſi ſunt ſe & conſolationibus erectos, & in doctrina confirmatos aliorum voce.

Præterea gratum eſt Deo officium audiendi verbum.

Poſtremò exemplum prodeſt. Nam cum homines paſtorem ipſum auidè audire verbum animaduertunt, ipſi ad diligentiam maiorem excitantur.

Deinde paſtor meminerit, & ſui muneris eſſe, in cœtu Eccleſiaſtico, vnà cum Eccleſia precari. Hîc veniat ei in mentem neceſsitas Eccleſiæ: cogitet de publicis & priuatis calamitatibus: cogitet de hoſtibus Eccleſiæ, Diabolo, tyrannis, & hæreticis, & flagitioſè viuentibus.

In his cogitationibus ardenter cum Eccleſia Deum inuocet, vt ipſe mitiget publica & priuata mala: vt reprimat hoſtes Diabolos: vt homines hoſtes, hæreticos, & tyrannos, aut ſua bonitate conuertat, vt ſaluentur, aut ſuo iudicio coërceat, ne Eccleſiæ ruinam inferant: vt ſcandala tollat doctrinæ & morum: vt Eccleſiæ largiatur pacem: vt confirmet fideles in pio & ſancto propoſito: vt doctores Eccleſiæ ſuo ſpiritu regat: vt magiſtratum noſtrum conſeruet in vera pietate: vt omnes ſtatus & ordines

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

hominum,vinculo pacis coniungat:vt Eccleſiaſtico, politico & œconomico ſtatui aſsit. Breuiter, vt ſuum regnum quotidiè adaugeat,& regnum Satanæ magis magiſque deſtruat. Hæc petat pius paſtor quàm ardentiſsimè,& ſuo Eccleſiam exemplo ad precandum inuitet.

Adhæc cum Eccleſia congregatur etiam ad participationem ſacramentorum, ſit quoq; paſtor in hac parte diligens: declaret ſuam fidem: edat confeſsionem: percipiat cœnam Dominicam ſæpe cum alijs, vt auditores ipſius exemplo confirmati & moti, pluris faciant ſacramenta Eccleſiæ. Qui autem paſtores rarò cõmunicant,exemplo ſuo faciunt,vt ſacramenta veniant paulatim in contemtum.

Propter hæc tria, hoc eſt, verbum, preces, & ſacramentorum participationem, habet & Eccleſia congregata certas ceremonias,recitantur Pſalmi,canuntur & alia pia cantica: quæ omnia adhibentur,vt ſint veluti flabella quædam,quibus ſpiritus hominis ad pietatis meditationem excitetur. His quoq; ceremonijs pius paſtor adeſſe debet.Canat ergò cum alijs,& oſtendat ſe iſtis carminibus affici.

Impleamini, inquit Apoſtolus, ſpiritu, loquentes inter vos mutuò per Pſalmos & hym-

hymnos, & cantiones ſpirituales, canentes & pſallentes in corde veſtrò Domino. Cũ dicit, Canentes & pſallentes in corde, non prohibet ore canere & pſallere: ſed ſignificat oris cantum nihil prodeſſe, niſi ex corde proficiſcatur. Ex corde ergo prouenire debet: & dum ore canitur, cor magis ad pietatem veluti flabello excitatur.

Hæc ſint breuiter dicta de diſciplina paſtoris in Eccleſiaſtico cœtu ſeruanda. Sequitur de conſilijs & deliberationibus.

QVID IN CONSILIIS ET DELIBERATIONIBVS ſpectandum Paſtori.

CONSVLTATIONES Eccleſiaſticæ, aut doctrinæ controuerſæ cauſa, aut miniſterij gratia, aut eorum ergò, quæ vel ad doctrinam, vel ad miniſteriũ pertinent, fieri ſolẽt.

Ad doctrinam examinandam collationes de controuerſis articulis, & dijudicatio neceſſariæ ſunt.

Ad miniſterium pertinent, miniſtrorum electio, vocatio, approbatio, ordinatio.

Ad vtrumq; ceremoniæ, diſciplina, & redituum Eccleſiaſticorum diſpenſatio referuntur.

Exiſtimo nullam cauſam offerri poſſe ſenatui Eccleſiaſtico, quin ſub his generib.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

continneatur. Dicam igitur qualis diſciplina paſtori ſit commoda in his iudicij Eccleſiaſtici partibus.

Conſultatio de doctrina controuerſa, modeſta debet eſſe, in qua paſtor non tam victoriam quærat, quàm veritatem, imitatus Socratem, qui ſuum aduerſarium ante diſputationis ingreſſum admonuit hac ſententia: Non tam quæratur vter noſtrûm vincat, quàm inquiratur veritas.

Quando ita paſtor animo affectus eſt, audiat aliorum ſententias, & collationes ſcripturarum. Ipſe autem modeſtè, cum rogatus fuerit, ſuam dicat ſententiam.

Qui collationes ſcripturarum non admittunt, & ex illis nolunt interpretationem, quæ ſit conſentanea cum tota ſcriptura, peti, in multa abſurda incidunt.

Qui legit Pauli dictum: Qui laborat manducet, & ita his verbis adhæret, vt ex collatione non ferat interpretationem vllam, quæ generale dictum, ad certam ſpeciē reſtringit, is infantibus, qui agere nihil poſſunt, negabit victum. Quo facto quid poteſt eſſe immanius?

Sic multi ſæpe vnum dictum arripiunt, cuius cum verba mordaciter retinent, vim faciunt interdum articulis fidei.

Quare in controuerſis articulis, opus eſt pru-

eſt prudenti collatione, ex qua collatione eruetur verus dicti ſenſus, congruens cum vniuerſa ſcriptura.

Moſes dicit: Non facies vllum ſculptile. Hoc dictum qui apprehendit, nulla collatione facta cum alijs ſcripturæ locis, damnabit Salomonem, qui ſculpturis templum Dei ornauit.

Quare ex collatione diſcendum, vtrum dictum ἁπλῶς accipiendum ſit, an κατά τι: vt hoc Salomonis factum, (vt ex collatione conſtat) κατὰ τὶ accipiendum eſt, non ſimpliciter.

Deinde in dijudicatione cauendum eſt, ne pugnet interpretatio cum aliqua lege decalogi, aut articulis fidei. Ideo Paulus præcipit, vt interpretatio ſit fidei analoga, hoc eſt, congruat cum primis religionis axiomatis.

Eſt & adhibenda in conſilium puræ Eccleſiæ ſententia, & audiendi ſunt illi, quorum doctrina & pietas multis eſt probata. At illi qui æmulationis zelo potius quàm pietatis ſtudio, ſubitò velut è tenebris prodeunt, nequaquã ſunt illis conferendi, qui triginta aut quadraginta annos, puritatem doctrinæ voce & ſcriptis propagarunt.

Intra hos limites ſi meus paſtor ſe contineat, rectè facit, & paci tranquillitatiq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Eccleſiæ conſulit. Contra qui ſuas quas concepêre ſententias, mordicùs tuentur, & nolunt audire aliorum iudicia: atqꝫ illi qui tanquam oracula admirantur, quæ iã ſparguntur à nouis magiſtris, contra ſummorum virorum in Eccleſia autoritatem, tranquillitatẽ Eccleſiæ turbant, & rei ſunt ſchiſmatis in Eccleſia, & ſuo tempore iuſtas pœnas Deo dabunt.

Si deliberationes inſtituuntur de miniſterio, ſimilem adhibeat paſtor prudentiam: cum alijs eligat, non affectu raptus, aut fauore aut odio corruptus, quos iudicauerit vtiles eſſe Eccleſiæ: cum alijs vocet electos, ordinet, & probet, maturo adhibito iudicio, ſemperqꝫ ſpiritu Deum precetur, vt ipſe conſilia & euentus gubernet.

Cum de ceremonijs agitur, conſulat paſtor, ne Eccleſia oneretur multis ceremonijs.

Si quæ abolendæ ſunt, diligenter attendat, quid vicij habeant. Nam ſicut leges in Rebuſpublicis, ita in Eccleſia ceremoniæ, non facilè ſine offenſione vulgi mouētur. Quare cautio adhibenda, ne abrogatio plus pariat mali quàm boni.

Si quæ ſunt nouæ inſtituendæ, videat prudenter, ne ſint pueriles nimium, aut ocioſæ, aut ſuperſtitioſæ, aut ineptæ. Nullæ enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

læ enim ceremoniæ admittendæ, niſi quæ faciunt ad pietatem alendam, & grauitatem, in ſacrorum tractatione.

Etſi autem ego conſultius iudico, vt nulla prorſus ceremoniarum in mediocriter reformatis Eccleſijs mutatio admittatur: hoc tamen conſilium dedi, vt cogitet paſtor, quò ſit reſpiciendum, vbi deliberationes inſtituuntur de ceremonijs.

Diſciplina ſequitur, quæ mores corrigit. Quoties de hac agitur, meminerit paſtor modeſtiæ, quæ cum adeſt, non facilè in corrigendis aliorum moribus peccabit.

Huius diſciplinæ moderandæ regulam præſcribit Paulus Timotheo, his verbis: Seniorem ne increpes, ſed adhortare vt patrem: iuniores, vt fratres: mulieres natu grandiores, vt matres: iuniores, vt ſorores, cum omni caſtitate.

Hoc eſt, Si accuſatus fuerit ſenior aliquis, & fuerit conuictus alicuius peccati, ne ſeuerè, tanquam dominium in eum habens, ipſum increpes: ſed ita agito cum illo, vt intelligat ex animo bono & amico admonitionem proficiſci.

Quidam cum peccantes corrigere debent, ita auſterè agunt, ac ſi omnem humanitatis ſenſum exuiſſent: ac ſe tum demum viros cordatos, ac ſtrenuos in miniſterio ha-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

rio haberi volunt, vbi fortè pauperculum aliquem, qui lapſus eſt, pro ſui animi impotentia, rabioſis verbis proſtrauerint.

Sed Paulus vult correctionem temperari humanitate atq; clementia. Nemo enim libenter admittit cenſorem, qui hoſtili videtur agere animo. Contra, nemo non facilè recipit vel duriorē increpationem ab eo, quem ſcit ſe non odiſſe.

Iuniores, vt fratres: hoc eſt, Si iuniores fuerint accuſati, & alicuius ſceleris conuicti, ne eos increpes vt hoſtes, ſed eos corrigas, vt te ex fraterno amore agere intelligant.

Mulieres natu grandiores, vt matres: hoc eſt, Si contigerit mulieres grandæuas peccare, vel loquacitate, vel obtrectandi libidine, aut alia quauis ratione, ne ſis in eas nimis ſeuerus, & durus, ſed eas potius adhortando corrigas.

Iuniores, vt ſorores, ſcilicet adhortare. Hoc eſt: Si contigerit iuniores fœminas, vel ignorantia, vel infirmitate, vel ætatis vicio delinquere, ne ſis in eas auſterus: ſed ita moderare correptionē, vt videatur ex fraterno corde proficiſci. Nam vt medicina temperata aliquo dulcore facilius ab ægroto percipitur: ita correptio, quæ candidi amoris ſignificationem habet, libentius

bentius admittitur & efficacior eſt. Diſcernendum tamen eſt inter adulationis peſtem,& erroris dulce remedium. Illa enim mortis,hoc vitæ & ſanitatis cauſa eſt.

Addit in fine:Cum omni caſtitate:quod ad omnia membra illa quatuor, quæ præcedunt, referendum eſt. Nam hæc particula ſignificat, caſtam grauitatem adhibendam eſſe,quæ non ſit contaminata vllo priuato affectu.

Sunt qui gaudent de lapſu eorum,quos aliquando oderunt, aut qui ſe aliquando læſerunt: vt poſtea lapſos pro libidine animi, ſæuis poſsint obruere & confundere verbis: ſed iſta correptio non eſt caſta & grauis, ſed adulterata prauis affectibus,& ex leuitate animi ſaucij proficiſcens.

Paulus itaq; paſtori in corrigendis vicijs, lenitatem & moderationem cómendat. Nam vt medicina,quæ ſua natura aliquid amari habet,mitigatur aliquo addita mento,vt eam ægrotus non auerſetur: ita ſeueritas,quæ neceſſaria eſt in corrigendis vicijs, temperanda lenitate, ne qui peccauit, correptionis aſperitate territus, nullam correctionem admittat.

Cum de redituum diſpenſatione, deliberationes à ſenatu Eccleſiaſtico fiũt, duo caueat paſtor. Vnum, ne auarè videatur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

agere. Alterum, ne ex affectu aliquo priuato reditus Eccleſiæ velit diſtribui. Vtrumq; vicium eſt in paſtore minimè ferendum. Quare iuſtè agat paſtor.

Si ſtipendiorum cauſa agitur, ſit norma diſtributiua iuſticia, ſecundum proportionem Geometricam.

Si pauperibus ex ſuperfluis aliquid eſt tribuendum, pietatis ac neceſsitatis, & nõ amicitiæ habeatur ratio. Solent enim homines, amore & odio moueri multum: ſed paſtor hanc ſequatur regulam: Cum ab amicis, quæ non licent poſtulantur, iuſticia & pietas anteponatur amicitiæ.

Hæc ſint dicta de tertia parte diſciplinæ paſtoralis, qua regatur in externa & politica hominum conuerſatione.

DE QVARTA PARTE, QVAE CONTINET OFFICIVM, SEV LEGITIMAM PAScendarum ouum Chriſti rationem.

VERE dixit quidam ex patribus, regimen animarum eſſe artem artium: ſentiens & difficilimũ eſſe opus, & requirere ſingularem peritiam.

Multi, proh dolor, paſtores agere volunt,

ſunt, cum ipſi potius, vt ab alijs paſcantur, indigent.

Tales non mouentur ouium ſalute, ſed proprijs commodis ſtimulantur, quibus melius eſſet, ſi nunquam nati fuiſſent. Nam horrendam iram Dei ſibi theſauriſant, in diem iræ & reuelationis IESV CHRISTI.

Hi ſanè non tam ſolicitè quærerent onus, cui pares non ſunt, ſi cogitarent, qualis ſit res ouile Christi: ſi perpenderent, quàm pulchra, & Deo grata ſit ouium Chriſti ſocietas: in cuius medio Dominus ille eſt, cui ſol & luna famulantur, cui aſſunt miniſtri eius, milia milium, & decies centena milia: ſi intelligerent, quantæ molis ſit, Chriſtianam condere gentem: hoc eſt, regnum Chriſti erigere, & Satanæ palatia demoliri.

Ratiocinationes, inquit Paulus, euertimus, omnemque ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei: & captiuam ducimus omnem cogitationem, ad obœdiendum Chriſto.

Cum igitur tam auguſtum ſit paſtoris officium, tam arduum, tam periculoſum, tam diuinum, operæprecium eſt rectè inſtitui paſtorem, vt ſciat partes ſui officij: ne cùm paſtor ouium Chriſti haberi velit, lupus ſit

pus ſit peſsimus, qui oues miſerè dilaniet & à vero ouili abducat.

Ego itaque conſtitui ſumma qua poſſum diligentia, paſtorem Dominici gregis inſtruere, atque eius officij partes explicare, quò certa illi norma agendi, ex verbo Dei deſumta, conſtet. Princeps paſtor Chriſtus mentem & calamum gubernet, AMEN.

Vt autem certa cum ratione ſuſceptum opus expediam, quatuor ordine ſum expoſiturus.

I. Quodnam ſit paſtoris officium.
II. Quænam ſit poteſtas miniſtrorum.
III. Præmium rectè præſtiti officij.
IIII. Pœna neglecti muneris.

Interrogatus quis quodnam ſit paſtoris officium: breuiter quidem, & rectè reſpondere poteſt, Paſcere: ſed paſcendi ars, & huius partes, non tã facilè explicantur.

Vt autẽ paſtor meus perpendat, quàm ſit auguſtum, diuinum, & magnificum paſtoris officium, PRIMVM titulos paſtoris, quos tribuit ei Spiritus ſanctus, recitabo.

DEINDE, quid illum mouere debeat ad diligentiam in officio, oſtendam.

TVM artem paſcendi, & eius partes accedam, vt non tantum in genere intelligatur, quale ſit paſtoris officium: ſed vt, anatomia videlicet facta, omnes eius partes conſpiciantur.

Inter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Inter multos titulos, quos Spiritus ſanctus tribuit verbi Dei præconibus, hi ſunt ex præcipuis: Prophetæ, ſpeculatores, tuba Dei, præcones Dei, legati & ſerui Dei, teſtes Dei, epiſcopi, œconomi myſteriorum Dei, architecti, lux mundi, ſal terræ, piſcatores hominum, ſeminatores ſeu agricolæ, præsbyteri, paſtores, &c.

Hi tituli, & huiuſmodi alij multi, non ſolum dignitatem miniſtrorum verbi commendant, verumetiam illorum officium, pulcherrimis ſimilitudinibus pingunt. Hos ergo titulos breuiter explicabimus.

PROPHETAE dicuntur, cùm quia prædicunt futura, iuxta decretũ Dei de ſalute credentium, & damnatione reproborum: tum quia oracula Dei, & prophetias veteres exponunt populo. Hac appellatione monentur miniſtri Dei, vt nihil de ſuo proponant Eccleſiæ, ſed tantum id quod locutus eſt Deus, iuxta pactũ Dei cum leuitis.

SPECVLATORVM appellatio, vtrumque regimen comprehendit, & præfectorum & miniſtrorum verbi, quos Dominus, veluti binos in corpore oculos, ad regendam Eccleſiam inſtituit. His, ſi praui ſunt, nulla peſtis poteſt Eccleſiæ eſſe deterior. Contra, ſi boni, nihil melius, nihil iucundius, nihil deniꝗ optatius contingere poteſt.

Verum

Verum miniſtri verbi peculiariter ſpecula tores dicuntur, propterea quòd veluti in ſpecula cõſtituti ſunt, vt pro ſalute populi vigilent. Quemadmodũ enim tempore belli in excubijs collocantur vigiles, ne ciues inopinantes opprimãtur ab hoſtibus: ita in Eccleſia ſunt ordinati miniſtri, vt hoſtium inſidias anteuertant, & auertant. Monet ergò hæc appellatio miniſtros verbi de duabus rebus: nempe de hoſtib. Eccleſiæ, qui inſidiantur doctrinæ, & morib. ſingulorum in Eccleſia: & de excubijs quas agent miniſtri, ne iſti hoſtes per inſidias inuadant Eccleſiam & vaſtent. Quales iſti, quæſo, ſunt ſpeculatores, qui vicijs ſuis indormiunt, & perpetua ebrietate madent.

TVBA DEI etiam dicuntur miniſtri verbi, vt Eſaiæ 58. Quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo peccatum ſuum, & Iſraël iniquitatem ſuam. Hac appellatione ſignificatur, quòd diuini verbi præcones bellum perpetuum indicere debeant impijs.

Admonentur itaq; hic miniſtri Dei vehemẽtiæ & ſeueritatis, qua maximè hypocritæ opus habent, qui ſibi placent in vicijs ſuis, donec ſeuerius arguantur, atq; in lucem protrahantur. Si enim miniſtri verbi de lege & Euangelio ſolum verba facerẽt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

atque oſtenderent, quæ ſit regula benè & ſanctè viuendi, commendarent cultum Dei, vicia quoq; reprehenderēt, nulla adhibita vehementia, quid efficerent apud hypocritas? Meminerint ergò miniſtri verbi, quòd ſint veluti tuba quædam, qua vocantur homines, ad bellum aduerſus Diabolum & peccatum.

PRAECONES DEI dicuntur, iuxta illud: κηρύξατε, hoc eſt, veluti præcones proclamate. Hac voce admonentur, quòd prædicatio Euangelij ſit vniuerſalis, & quòd miniſtrorum ſit hanc prædicationē non celare quoſdam, & alijs reuelare: ſed debent toti mundo Euangelium prædicationis pœnitentiæ proponere, & omnibus pœnitentibus remiſsionem peccatorum in ſalutem annunciare.

Legati præterea & Serui DEI dicuntur.

LEGATI quidem, quia nihil de ſuo afferent, ſed tantum quod habeant in mandatis, annunciare debent: idq; ijs ad quos miſsi ſunt. Qui enim ſua annunciant, aut quæ Deus non mandauit, Satanæ ſunt legati, non Dei.

SERVI vero, vt quæ Domini ſunt curent, & non propria agant.

TESTES adhæc appellãtur: Eritis, inquit, mihi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

mihi teſtes in omni Iudæa. Nam cum verbum Domini in ſcripturis teſtimoniũ Domini dicitur, rectè qui iſtud annunciant teſtes Dei appellantur. Dicitur autem verbum teſtimonium, quia nobis de Dei voluntate teſtatur. Hinc tres admonitiones ſumat paſtor. Primam, quòd voluntas Dei non aliundè ſit quærenda, quàm ex eius teſtimonio, hoc eſt, verbo tradito in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis. Secundam, quòd ſecurè damnetur, quicquid de religione cenſent homines, vel præter vel contra verbum Dei. Tertiam, vt caueat paſtor, ne hoc teſtimonium occultet, aut non rectè applicet: ſed det operam, vt ſit teſtis Dei fidelis, ſicuti teſtimonium ipſum fidele eſt, ſapientiam præſtans paruulis.

Episcopi, generale quoq; hoc nomẽ eſt omnium miniſtrorum verbi, tametſi vſus iam obtinuit, vt ijs, qui ad alios reſpectum habent, vt rectè faciant officiũ, hoc nomen tribuatur. Quare nonnihil videtur contemni lingua Spiritus ſancti. Quod enim is commune facit omnibus, vſus tribuit quibuſdam. Nomen autem Epiſcopi, intentum notat, apud Platonem præſidem & inſpectorem operarũ in ſingulis hominum ordinibus & ſtatibus ſignificat. Vnde nomen tranſlatum eſt ad miniſtros verbi,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

quia eorum munus eſt inſpicere,& curare, vt & doctrina ſana conſeruetur, & mores ſecundum doctrinæ normam forment auditores. Apud Homerum 10. Iliados: Is qui aliò ad explorandum quid agatur mittitur, voce Epiſcopi ſignificatur. Apud Indos Epiſcopi fuerunt, quorum erat videre, quid in quaq; regione fieret, vt cognita ad magiſtratum referrent. Fuit & Atticus magiſtratus Epiſcopus, hoc eſt, prætor, qui mittebatur ad ius dicendum, in ea oppida, quæ ſub ditione Athenienſium erant. Ciceroni ad Atticum, Epiſcopus eſt ad quem delectus & negocij ſumma refertur. Andromacha apud Homerum, Hectorem vocat Troiæ Epiſcopum, hoc eſt, defenſorem & præſidem. Atq; hæc ſignificata aptè transferũtur ad eos, quos hodiè vocamus Epiſcopos. Hi enim mittuntur aliò, ad explorandum quid & quomodo agatur, in ijs parochijs, quæ ſuæ fidei ſunt commiſſæ.

Penes hos ius dicendi autoritas eſt, iuxta verbum expreſſum, & piæ diſciplinæ regulam: idque in ijs diœceſibus, quæ ipſis commiſſæ ſunt. Ad hos delectus & negotij ſumma pertinet. Hi ſunt defenſores & præſides. Eccleſiarum, ſed nequaquam ἀνυπεύθυνοι. Debent enim ſummo monarchæ Chriſto rationẽ ſuæ adminiſtrationis reddere.

OECONOMI, idq; myſteriorum Dei, dicuntur, 1. Cor. 4. Sic vos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei. PRIMVM Paulus hîc Euangelij præcones, miniſtros appellat. DEINDE miniſterij genus exprimit, cum eos œconomos vocat, idq; myſteriorum Dei: quo ſignificatur, non latius patere eorum officium, quàm vt myſteria Dei diſpenſent: hoc eſt, quæ Dominus illis mandauerit, de manu, quod aiunt, in manum tradant, non autem quod ipſis libitum fuerit. Et quia œconomi ſuorum dominorum claues habent, vt pro arbitrio dominorū claudant & aperiant, dicuntur miniſtri verbi claues à Domino accepiſſe, quibus clauditur & recluditur regnum cœlorum, quod hac fit ratione. Quando prædicatur Euangelium pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum per Chriſtum, applicant œconomi Dei vnam clauem, qua aperitur regnum cœlorum. Quod ſi illi qui audiunt verbum, adhibent verbo fidem, accedit etiam clauis altera. At ſi auditores fidem non adhibent, dicuntur œconomi claudere regnum cœlorum, iuxta dictum: Qui non crediderit, condemnabitur. Hæc clauium Eccleſiæ ſpiritualis poteſtas eſt, de quibus poſtea rurſus dicentur plura.

AR-

ARCHITECTI, 1.Cor.3. Tanquam ſapiens architectus fundamentum poſui, ſecundum gratiam Dei mihi datam, alius autem ſuperædificat. Porro vnuſquiſque videat quomodo ædificat. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter hoc quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus.

Hæc collatio tria docet. Chriſtum eſſe fundamentum. Eccleſiam eſſe ædificium: miniſtros verbi eſſe architectos.

Hi ergò monentur, ne extra fundamentum ædificent, ſed omnia ad normam fundamenti exigant. Proinde hîc non ſolum dignitas miniſtrorum verbi & officium indicatur, verumetiam ædificandi modus.

LVX MVNDI, Matthæi 5. Vos eſtis lux mundi. Etſi autem omnes conuerſi, & luce cœleſtis doctrinæ illuminati, filij lucis dicuntur, & iubétur lucernas ardentes manibus geſtare, ne errent in tenebris: tamen quia præ alijs lucere debent miniſtri Euangelij, tribuit eis Chriſtus hoc elogium, quibus & præcipit, vt ſuam lucem ſinant lucere. Sic luceat, inquit, lux veſtra coram hominibus. Eſt autem lux doctrinæ, & lux morum: vtraque lucere debet in ijs, qui legitimi miniſtri haberi volunt.

SAL TERRAE: hic titulus ſignificat munus miniſtrorũ verbi eſſe ſalire terrã: quia

ſcilicet, nihil niſi inſipidum habent homines, donec ſale doctrinæ cœleſtis conditi fuerint. Caueant ergò miniſtri verbi, ne ipſi inſulſi ſint, qui alios ſalire ſale doctrinæ & vitæ debent. De ſalis metaphora ſupra dictum eſt.

PISCATORES HOMINVM, Matth. 4. Sequimini me, faciam vos piſcatores hominum. Rete & verbum, piſcatio & prædicatio, piſcatores & prædicatores, mare & mundus, inter ſe analogiam habent.

Vt rete multas maculas habet: ita verbum multa teſtimonia & exempla.

Vt in piſcatione capiuntur magni & parui piſces: ita prædicatione ſapientes & inſipientes, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, conuertuntur ad Deum.

Vt piſcatores tota laborant nocte, vt capiant piſces: ita miniſtri Euangelij toto vitæ tempore conabuntur homines adducere Chriſto.

Vt mare eſt procelloſum, & ſæpe piſcatoribus minus propitium: ita mundus nõ ceſſat miniſtris Euãgelij negociũ faceſſere.

Admoneantur itaq; miniſtri Euangelij, & ſummæ induſtriæ in officio adhibendæ, & periculi à fluctibus mundi: ſed nihilominus retia ſua iaciant in nomine Chriſti. Is enim faciet vt piſcatio nõ ſit futura inanis.

SEMI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

SEMINATORES ET AGRICOLAE. Hic titulus de quatuor admonet. PRIMVM, quòd homines comparentur agro. SECVNDVM, quòd verbum Dei ſeminis rationem habeat. TERTIVM, quòd ſeminatores & agricolæ ſymbolicè prædicatores notent. QVARTVM, quòd ſeminis vis & incrementum, hoc eſt, verbi Dei efficacia, à Deo ſit. Vt enim agricola perfunctus eſt ſuo munere, poſtquam in terram iecit ſemen, & nõ poteſt facere, vt ſemen fructum ferat: ita verbum prædicatum non fert fructum, niſi diuinitus rigatum fuerit aquis cœleſtibus. Et vt agricola debet terram ſubigere, ſtercorando, arando, occando, plantando: ſic & res ſe habet miniſtrorum. Debent enim corda hominum legis prædicatione arare, & aptare ad recipiendum ſemen cœleſte.

PRESBYTERI, hoc eſt, ſeniores. Hic non tam ætatis quàm honoris & ordinis titulus eſt. Monentur igitur hac appellatione præcones verbi, vt iuuenilem incõſtantiam & leuitatem fugiant, & eam ſectentur grauitatem, quæ poterit ipſis autoritatem apud populum conciliare.

PASTORES deniq; vſitatiſsimè in ſcripturis dicuntur miniſtri verbi: quemadmodum etiam rectores rerumpublicarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

apud Prophetas & Homerum. Hæc appellatio & officium, & curam, quæ varia & multiplex eſt, & conditionem eorum, qui Euangelium audiunt, exprimit.

OFFICIVM, eſt paſcere gregem Chriſti pabulo cœleſti, quod eſt verbum Dei.

CVRA, eſt, ne vel à lupis rapiantur oues, vel morbis infeſtentur, ſed vt & tutæ ſint in ouili, & ſanæ: hoc eſt, minimè infectæ veneno peruerſæ doctrinæ, aut labe morum prauorum.

Conditio auditorum verbi, ſimilitudine ouium indicatur, quarum aliæ alijs implicantur incommodis. Quælibet enim ſuos patitur hoſtes, ſuas inſidias, ſua certamina. Hanc vepres, ſpinæ, ſenteſcꝫ dilacerant. Hanc æſtus vrens, hanc bruma rigens diſcrutiant. Hæc infixa eſt in limo profundi. Hæc ex altis rupibus præceps ruit. Adhæret huic veterna ſcabies. Alteri contagioſa ſocietas morbum affricat. Sicꝫ faſcinatio morbidarum tranſit in teneriores agniculos.

An non hic actum eſt de ouibus, niſi peritia paſtoris & cura ſuccurrat?

Non aliter ſe habet res, in cœtu hominum audientium vocem Euangelij. Hic opinionum varietate veluti laceratur. Hunc tentationes tranſuerſum agunt: alius impatien-

patientia frangitur : nonnulli immerſi vo-
luptatibus hærent : non pauci quotidiè in
noua ruunt flagitia : ſunt qui aſſuetis pec-
catis ita indurauerunt, vt ab eis liberari nõ
poſsint. Nam, vt Auguſtinus ait, natura
& conſuetudo, hæc duo coniuncta robu-
ſtiſsimam faciunt & inuictiſsimam cupidi-
tatem. Multi, proh dolor, aliorum infici-
untur contagine, atq; ita morbus peruadit
etiam in pueros, qui ſtatim cum lacte pa-
rentum vicia imbibunt.

Cum ergò tanta ſit ouium Chriſti infir-
mitas, oportet ſanè haud ſegnem eſſe pa-
ſtorem, qui his omnib. malis peritè mede
bitur. Neq; quiſquam fideliter præfici oui-
li Chriſti poterit, niſi qui his malis profli-
gandis totis viribus, nocte dieq;, voce, ex-
emplo, & precibus laborat.

Incumbit profectò bono paſtori, non
ſolum vt oues aggreget, ſed etiam vt lupos
abigat. Quid enim profuerit Euangelij vo-
cem interdum proferre, ſi ad manifeſtas
Satanæ impoſturas conniueat paſtor.

Sed vnde paſtori tanta alacritas, vt
huic tam difficili & periculoſæ ſe commit-
tat functioni? Vnde tam ſerium paſcen-
di oues Chriſti ſtudium? profectò qui cu-
ram ouium Chriſti in ſe recipit, non impul
ſus vera cauſa, quæ ſola conſtantem, labo-

 rioſum,

rioſum,& alacrem in ſubeundis tot pro ouibus Chriſti moleſtijs reddere poteſt, nõ ſolum deficiet pertæſus moleſtiæ, verum etiam cura ouiũ abiecta ſe ipſe potius curabit quàm oues: quemadmodũ multi qui de paſtorũ titulo gloriantur, hodiè faciũt.

Quænam ergò eſt ſola illa cauſa, quæ hanc diligentiã paſtori parit? Amor principis paſtoris noſtri Domini Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro ouibus ſuis. Hic enim, vt eſt Ioannis 21. Petro dicit: Amas me. Et reſpondet: Amo te. Eiq; refertur: Paſce agnos meos. Et hoc iterum, & hoc tertiò: ſignificans neminem aptum eſſe ad paſcendas oues Chriſti, niſi qui Chriſti amore ducatur. Hinc Auguſtinus: Sit amoris officium, paſcere Dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare paſtorem. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, vt ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe conuincuntur amare, non Chriſtum: vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, nõ obœdiendi & ſubueniendi, & Deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat toties inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Nam quid eſt aliud, diligis me, paſce oues meas, quàm ſi diceretur: ſi me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas, &

as,& ſicut meas paſce,non ſicut tuas: gloriam meam in eis quære,non tuã, dominium meum,non tuum: lucra mea,non tua: ne ſis in eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa, ſeipſos amantes. Et paulo poſt: Non ergo nos,ſed ipſum amemus,& in paſcendis ouib.eius,ea quæ ſunt eius, non ea quæ ſunt noſtra, quæramus.

Habes ex Chriſti dictis, & ex Auguſtini verbis, quæ cauſa impellere ſola poteſt & debet paſtorem, vt rectè faciat officium. Hæc cauſſa amor Chriſti eſt: hic amor, vt idem Auguſtinus ait, in tam magnum debet ſpiritualem creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalẽ timorem, quo mori volumus, & quo cum Chriſto viuere volumus.

Ex his etiam pulchrè licet colligere, in quo conueniant, & in quo diſcrepent paſtor & mercenarius.

Conueniunt primùm in vocatione. Nã vt paſtor legitimam vocationem habet:ita & mercenarius. Deinde conueniunt in doctrina. Vterque enim verbum Dei docet. Et Auguſtinus ait: Mercenarij Chriſtum prædicant, & per eos vox Chriſti auditur, & ſequuntur oues non mercenarium, ſed vocem paſtoris per mercenarium. Audite (inquit Auguſtinus) mercenarios ab ipſo

Domino demonſtratos. Scribæ (inquit) & Phariſæi, ſuper cathedrã Moſi ſedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quid aliud dixit niſi per mercenarios vocem paſtoris audite? Sedendo enim cathedram Moſis, legẽ Dei docent, ergo per illos Deus docet: ſua verò illi ſi velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales ſua quærunt, nõ quæ Ieſu Chriſti.

Proinde cõmunia hæc duo habẽt paſtor & mercenarius, vocationẽ & doctrinam.

In quo ergò differunt paſtor & mercenarius? In quatuor ſunt diſsimiles. In cauſa, in ſtudio, in vita, in periculo.

In cavsa. Paſtor enim amore ardenti Chriſti & gloriæ regni ipſius, impellitur ad paſtoratus officium, & perpetuò eo amore ardet, nihil magis habens in votis, quàm vt principi paſtori gratificetur. Mercenarius verò interdum fortè amore Chriſti tangitur, ſed tepido admodum, magis autem alijs mouetur emolumentis.

In stvdio. Paſtoris cura tota huc incumbit, vt Chriſto quærat oues, vt Chriſto quærat gloriam, vt Chriſto quærat lucra. Mercenarius verò ſibi quærit oues, etſi voce Chriſti, ſed oues tamen ipſum non ſequuntur, ſed paſtorem Chriſtum: ſibi quærit gloriam, ſibi quærit lucrum.

In vita. Paſtoris vita eſt doctrinæ exemplar. Paſtor dicit: Imitatores mei eſtote, ſicut ego Ieſu Chriſti. Etſi autem nemo eſt tam iuſtus, quin ſepties in die cadat: tamen ἀνέγκλητον eſſe oportet paſtorem, vt illi nullum crimen obijcere poſsis. Format igitur ſemper mores ſuos ad regulam verbi, vt non tantum voce doceat, ſed etiam vita & moribus.

Sic ſancti patres fecerunt: ſic hodie faciunt, qui verè Deum timent. Sunt humiles, ſunt iuſti, ſunt modeſti, ſunt temperantes, ſunt hoſpitales, ſunt manſueti, ſunt graues, benè præſunt familiæ, ſunt liberales, & alijs ornati ſunt virtutibus, quas Paulus ſcribens Timotheo, requirit in Epiſcopo ſeu paſtore.

Contra vero mercenarius dicit: facite ſicut doceo, nolite facere ſicut ego facio. Noui quendam inſulſum hominem, qui iſtam vocem ſæpè ſuis inculcat auditorib.

Mercenarij vt plurimum ſunt elati, ſemper auari, turpi lucro dediti, intemperantes, ſuperbiā animi luxu veſtium produnt, & multis alijs laborant vicijs. Quare doctrinam eorum audiamus, ac vitam fugiamus. Cœlū ædificant voce, vita infernum.

In periculo. Paſtor opponit ſe lupis, vigilat, & obſeruat ne fures veniant, & fu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

& ſurentur. At mercenarius viſo lupo fugit, quia mercenarius eſt, & oues ad ipſum non pertinent.

Verum hic non immeritò aliquis obijciat, An non Chriſtus interdum fugit? An non mandauit diſcipulis ſuis: Cum perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, in aliam fugite? An non Paulus ipſe fugit, demiſſus in corbe per murum?

Iam cum certum ſit nec Chriſtum mercenarium fuiſſe, nec apoſtolos reliquos, neceſſe eſt vt nõ de quauis fuga intelligendum ſit, quod Dominus de fuga dicit.

Sciendum itaq; eſt, quòd ſit fuga corporis, & fuga animi. Illa interdum licita eſt, hæc nunquam.

Sed quænam animi eſt fuga? Cum aliquis ab officio præſtando fugit. Et hæc fuga quadruplex eſt, iuxta quadruplicem inuaſionem lupi, in ouile Chriſti. Nam quicunq; verbi miniſter, vlla de cauſa ſe non opponit ſophiſticæ, tyrannidi, flagitijs, hypocriſi: is mercenarius eſt & nõ paſtor.

Paſtor enim verus, primùm opponit ſe ſophiſticæ, defendendo veram doctrinam, & reprehendendo confutandoq; falſam. Sed mercenarius ad hanc lupi inuaſionem timet, non audet defendere veram doctrinam, ne aliquid de terrenis commodis amit-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

amittat. Quare vel conniuet ad falſam doctrinam, vel ſaltem vt deberet non reprehendit. Quod cum facit, fugere dicitur, non quidem corpore, ſed animo, quia officium deſerit.

SECVNDÒ, Bonus paſtor opponit ſe tyrannidi, cùm voce, tùm precibus. Mercenarius verò tyrannis adulatur, & vicia virtutis larua induit, quo nihil vſitatius eſt.

TERTIÒ, Bonus paſtor opponit ſe flagitijs graſſantibus, accuſando & excõmunicando eos, qui ſuis moribus peruerſis Eccleſiã offenderunt. Contra mercenarius de ſua ſolicitus quiete, ne hiſcere quidem audet. Qua quidem ratione fugere dicitur.

Sed fortè aliquis talis mercenarius obijciet. Ecce hic ſum, non fugi. Reſpondet Auguſtinus: Quia tacuiſti, fugiſti: tacuiſti, quia timuiſti.

QVARTÒ, Bonus paſtor opponit ſe hypocriſi, quando laruam externam hypocritarum detrahit, & oſtendit quàm turpis ſit facies peccati. Sed mercenarius lupum hunc fugit, non audet offendere quenquã, ne in hominum odia incurrat.

De fuga corporis dico, quòd interdum ſit licita, vt antea præcepto Chriſti & exemplis oſtenſum eſt: Idq; tum demum, ſi tyranni perſequuntur aliquem, & inſidiantur

tur vitæ eius. Hic licet pio paſtori fugere manus tyranni, vt poſtea, ſi id fieri poteſt, reuerſus, magis proſit viuus, quàm mortuus prodeſſe potuiſſet.

Illicita autem fuga, eſt quæ vel priuatæ ſecuritatis cauſa ſuſcipitur, vel difficultatis tædio attentatur, vel maioris quæſtus gratia arripitur. Breuiter, Omnis fuga, quæ non habet cauſas, quas licitæ fugæ eſſe diximus, illicita cenſenda eſt.

Hinc etiam colligi poteſt, quantum ab his differant fures, & latrones. Hi nec vocati ſunt, nec doctrinam afferunt. Fures partem doctrinæ occultant, latrones additionibus ſuis trucidant. Verum ſi breuius diſcrimen memoriæ cauſa placet, hoc accipe. Paſtor quærit quæ Chriſti ſunt: mercenarius quærit quæ ſua ſunt. Fur occultat. Latro ſpoliat. Lupus rapit ac dilaniat.

Poſtquam autem oſtendimus (propoſitis quibuſdam titulis, quibus inſigniuntur paſtores in ſcripturis ſanctis) quàm auguſtum ſit paſtoris officium, & in qua re ſit in genere poſitum, ac inde deſcendimus ad monſtranda diſcrimina inter paſtorem, & mercenarium, vt hoc pacto per collationem inquireremus, quantam paſtoris curã eſſe pro ouibus Chriſti oporteat, qui ſummi paſtoris ardenti amore inflammatus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſalutem ouium ſibi commiſſarum, ac gloriam Dei & non ſuam quærit: accedamus ad id quod propoſuimus, ac paſcendi oues Chriſti artem & eius partes expendamus.

Quò autem id fieri poſsit commodius, PRIMVM in genere oſtendam quid ſit paſcere.

DEINDE, partes quibus continetur paſcendi ratio enumerabo, atque eaſdem explicabo.

Quid ergo eſt paſcere? Hoc nihil aliud eſt, quàm homines verbo vitæ alere, & reficere. Sicut enim terrenus paſtor ſuas oues pabulo paſcit terreno, ac fomentis reficit: ita ſpiritualis paſtor ſuas oues pabulo paſcit ſpirituali, ac fomentis ſpiritualibus fouet.

Verum quia hoc in genere dictum, obſcurius eſt, explicatius per partes idem declarabo, vt res euoluta & explicata melius iudicari poſsit.

Partes itaque, quibus continetur paſcendi ratio, ſunt hæ:

I. Docere gregem Chriſti verbum Dei.
II. Miniſtrare illi ſacramenta.
III. Regere ipſum diſciplina.
IIII. Precari pro grege.

V. Curam pauperum habere.

VI. Formam gregis eſſe.

Hæ partes, vt officium paſtoris indicant: ita illuſtre diſcrimen conſtituunt inter miniſtros Euangelij, & gubernatores rerumpublicarum, vt non ſit opus multis, ad explicandum diſcrimen, inter politicum magiſtratum, & paſtorem Eccleſiæ. Quod tamen diſcrimen cum de poteſtate paſtoris dicendum erit, clarius cernetur.

DE DOCTRINA.

IN HAC prima paſcendi parte, quæ continet pabulum præcipuum ouium Chriſti, quod eſt ipſiſsimum verbum Dei, quædam veluti elementa (ex quibus docendi ratio componitur) proponam, & declarabo.

Sunt autem hæc:

PRIMVM. Quænam ſit doctrina, qua paſtor veluti ſpirituali pabulo oues Chriſti paſcet.

SECVNDVM. Qua perſpicuitate & ſimplicitate eadem doctrina ſit proponenda, ne fruſtra in aërem abeat.

TERTIVM. Quæ ſit recta doctrinæ ſectio, ſiue orthotomia verbi.

QVARTVM. Quid ſit fugiendum paſtori inter docendum.

QVIN-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

QVINTVM. Qualiſnam improbatio falſæ doctrinæ in paſtore requiratur.

Quænam eſt ergo doctrina, qua veluti pabulo quodam ſpirituali paſtor ſuas oues paſcet? Hæc doctrina eſt in libris Moſis, & in Prophetarum, Apoſtolorum, & Euangeliſtarũ ſcriptis comprehenſa. Hæc enim ſola habet teſtimonium infallibile, quod ſit à Deo profecta. Quicquid eſt præter hanc doctrinam, non eſt vt neceſſarium proponendum Eccleſiæ Dei. Quicquid pugnat cum hac doctrina, ipſiſsimum virus Diaboli eſt, qui primos noſtros parentes in paradiſo decepit.

Huius doctrinæ in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis comprehenſæ, & certam demonſtrationem de eius veritate, & ſolidum σύϛημα, ſeu corpus, tenere paſtorem oportet. Illa faciet, vt paſtor non fluctuet, opinionibus Mahometicis, Iudaicis, & Epicureis. Hoc efficiet, vt doctrinam certis capitibus comprehenſam teneat, ac quoties opus eſt, ad iſta capita confugiat.

Demonſtratio doctrinæ Eccleſiæ, nititur duobus certiſsimis principijs, quorum prius externum, poſterius internum appellare ſoleo.

Externi teſtimonij partes ſex ſunt:

PRIMA. Patefactio diuina multiplex,

 in qua

in qua voce Dei hæc doctrina ſæpe eſt propoſita ac repetita.

SECVNDA. Operatio miraculorum, hoc eſt, operum, quorum autor creatura eſſe non potuit, ſed ſolus Deus. Hæc miracula addita ſunt doctrinæ velut authentica quædã ſigilla, quorum κορυφαῖον fuit miſsio Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, qua veritas Euangelij Chriſti confirmata eſt.

Hîc vtile fuerit paſtori omnia miracula, quæ in veteri & in nouo Teſtamento edita ſunt, memoria tenere, vt ea rectius applicare ad vſum, quoties res poſtulare videtur, poſsit.

TERTIA. Euentus Prophetiarum. Deus quos vocauit immediatè ad miniſterium in veteri Teſtamento, ornauit dono edendi miracula, vt ea eſſent teſtimonium diuinæ vocationis. Quando enim euentus reſpondebat prophetijs, conuincebantur homines de veritate Dei.

Daniel doctrinam pœnitentiæ & remiſſionis peccatorum propoſuit Chaldæis, quam Deus præſentibus auditoribus confirmauit liberatione prophetæ miraculoſa à ſpecu leonum: & eandem poſteritati commendauit euentu prophetiarum de quatuor monarchijs.

Sic prophetia Iacob de ſceptro Iudæ certi-

certificat nos de tempore, quo naſci debuit Meſsias.

Diligenter itaq; paſtor cum prophetijs conferat euentus. Quos cum videt reſpondere prophetijs, certum teſtimoniũ habet, quòd verbum, quod huiuſmodi prophetæ docuerunt, habeat ipſum Deum autorem.

QVARTA. Conſenſus omnium doctorum Eccleſiæ, qui habent diuinitus teſtimonium ſuæ vocationis. Quales ſunt, Moſes, Prophetæ, Helias, Helizeus, Eſaias, Ieremias, &c. Chriſtus qui à prima promiſsione, elapſis ferè 4000. annis venit, & prophetias compleuit: & quæ Moſes veluti breuibus aphoriſmis cõplexus eſt, quæque prophetæ longioribus concionibus explicarunt, ipſe clarius docuit, & Apoſtolis ſuis, quorũ vocatio multis miraculis eſt confirmata, tradidit. Hic conſenſus manifeſtè conuincit animos noſtros de veritate doctrinæ, quæ ſonat in noſtris Eccleſijs.

QVINTA. Duratio Eccleſiæ, in tot & tantis furoribus Diabolorum & hominum. Huc Chriſti dictum accommoda: Portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam. Hanc promiſsionem cum euentus comprobet, ſatis conuincimur de doctrinæ certitudine.

SEXTA. Cruenta victoria plurimorum martyrum, qui hanc doctrinam ſuo confirmauerunt ſanguine, atque ideo dicti ſunt martyres, hoc eſt, teſtes.

Internum principium, per quod demonſtratur veritas doctrinæ religionis noſtræ, eſt arrhabo ſpiritus in cordibus piorum, qui obſignat doctrinam.

Hæc demonſtratio eſt doctrinæ Eccleſiæ, quæ ſæpè & ſeriò cogitanda paſtori eſt, atque alijs commendanda ſæpius.

Porro huius doctrinæ σύστημα quoddam, & veluti corpus, tenere paſtorem oportet, quod huic capiti ſubijci debet.

Quemadmodum propter peccatum homines (qui ad imaginem Dei creati fuerunt) à Deo damnati, à reatu per fidem Chriſti liberantur: ita liberati Deum vero cultu in hac vita, in ſocietate Eccleſiæ, colere debent, quò tandem reſuſcitatis corporibus immortalitate donentur.

Ad hoc caput totum doctrinæ corpus referendum eſt, & aptè diſtribuenda ſunt membra huius corporis, & ſingula ſuis locis collocanda.

Deinde ſingulorum membrorum veluti anatomia quædã inſtituenda eſt, quæ conſtabit methodo didaſcalica, nunc ſimplici, nunc compoſita. Singulorũ definitiones, diuiſio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

diuiſiones, deſcriptiones, exemplaq; teneantur, vnà cum aliquot illuſtribus de ſingulis membris ſcripturæ pronunciatis.

Hoc corpus cum paſtor ſibi parauit, facilè erit, cum vſus poſtulat, inde docendi materiam petere.

Huius corporis membra, quotidiana lectione fouenda, & veluti alenda ſunt: quò creſcant in vtilem magnitudinem. Et quæcunque faciunt ad complementum hujus corporis, ſuis locis ſunt ſignanda, vt inde peti poſsint, quoties res poſtulauerit.

Poſtquam paſtor hoc doctrinæ corpus inſtructum habet, proximo loco, qua perſpicuitate & ſimplicitate ſit inſtituendus populus, obſeruandum eſt. Hic ſi paſtor ſibi gloriam Dei, & ædificationem Eccleſiæ propoſuerit, vtili perſpicuitati & ſimplicitati operam dabit. At qui contra faciunt, & ſuam quærunt gloriam, pompam orationis & εὐμορφίας λόγων ſectantes, conantur κοινά καινῶς dicere, quò apud imperitos in maiori ſint precio. Vt igitur paſtor ſolius Dei gloriam quærat, & ædificationem Eccleſiæ ſpectet, omnino neceſſarium eſt.

Perſpicuitatis hæc præcepta ſint:

Primum, ſummam rerum, de quibus dicturus eſt, paſtor eruditè comprehenſam, auditoribus proponat.

Deinde, hanc ſummam partiatur in partes.

Tùm, partium particulas apud ſe diſponat, ne memoria excidant.

Singula confirmet dictis & exemplis, ſimilibus, & contrarijs

Poſthæc colligat rurſus ſummam, oſtendat doctrinæ vſum ac commendet.

Simplicitas requirit, vt rem ſæpius eandem inculcet, eadem ijſdem verbis ſemper tradat, quantum quidem id fieri poteſt: ac hoc potiſsimũ requiro in doctrina Catechiſmi, quæ debet eſſe ſimpliciſsima.

In fine concionis repetat præcipua concionis membra, ac ea accõmodet auditoribus, exhortando, conſolando, accuſando, monẽdo, pro vt intellexerit opus eſſe. Etſi autem hæc doctrinæ accommodatio vtilis eſt in tota concione: tamen eius proprius locus in peroratione eſt.

Verum quoniam fruſtra docetur voce hominis, niſi ſpiritus Dei corda audientium mouet. Paſtoris eſt ante concionem, non ſolum populum hortari ad preces, verum etiam ſe proſternere corã Deo, & petere vt ſibi adeſſe velit, & ſuam vocem, ac verba moderari, in auditorum ſalutem. Poterit autem hac formula vti.

FORMVLA PRECANDI, QVA PASTOR VTI POTEST concionaturus.

O DOMINE Ieſu Chriſte, qui perditas tuas oues precioſo ſanguine redemiſti, paſce, quæſo, oues tuas pabulo verbi tui, ac refice fontibus ſalutaris doctrinæ tuæ, da mihi intellectum verbi tui, pone verba tua in ore meo, & adde illis virtutem, vt eis paſcantur oues tuæ. Da ſoli nomini tuo gloriam, AMEN.

Iam quæ ſit doctrinæ recta ſectio, ſeu orthotomia verbi, breuiter explicãdũ eſt.

Paulus ſcribens Timotheo, vult Epiſcopum ὀρθοτομεῖν, hoc eſt, rectè ſecare verbum veritatis. Nam quemadmodum medicus, nõ cuiuis morbo adhibet quodlibet remedium, ſed pro ratione morbi remedium temperat & accommodat: ſic ſingularis prudentia acquiritur, in verbi Dei accommodatione. Nam alij alijs vicijs laborant, & non eiſdem malis omnes premuntur. Si hîc promiſcuè omnia fiant, quid boni ſperandum?

Chriſtus legiſperito non ſentienti peccatum ſuum, legem proponit, dicens: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Alij dicit: Si vis perfectus eſſe, vade & vende

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

quæ poſsides, & da pauperibus,&c. Phariſæis & Scribis dicit: Væh vobis Scribæ, Phariſæi,hypocritæ,&c. Sentientibus peccati ſui molem dicit:Huc omnes qui laboratis & onerati eſtis.

Hanc prudentiam in ſecando verbo veritatis,qui non adhibet,operam ludit. Aliter enim agendũ eſt cum ſecuro hypocrita,aliter cum afflicto peccatore,aliter cum flagitioſis, aliter cum honeſtè viuentibus, aliter cum ignaris Euangelij,aliter cum doctis Euangeliũ, aliter cum deſperantibus, aliter cum firmis,&c. De hac ergo orthotomia iã præcepta quædam ſubijciemus.

Omnis cum quo paſtor aget,aut eſt docendus, aut mouendus.

Si eſt docendus, aut eſt ſapiens, & doctus iuxta mundum: aut ſimplex,& rudis. Vterq; aut tangitur ſenſu peccati, aut tumet ſua iuſticia.

Si mouẽdus eſt,aut eſt doctrinæ hoſtis, aut doctrinam publicè profitetur. Si doctrinam profitetur, aut alacrior eſt in curſu, aut ſegnior, aut eſt hypocrita,aut malè viuit,aut premitur aliqua cura,idq; vel animi, vel corporis.

Pro hac auditorum diuerſitate, doctrina accommodanda eſt: & facilè eſt videre, quòd ſi quis apud hos eadem docendi forma

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

forma vteretur, perinde faceret, ac ſutor, qui ad vnam formam pueris & ſenibus, magnis & paruis, calceos pararet.

Quomodo ergò ſingulis horum generũ doctrina adhibenda ſit, conabor oſtẽdere.

Si itaqꝫ docendus à paſtore eſt aliquis, ſpectandum eſt, vt dixi, an ſit ſapiens & doctus iuxta mundum: qui ſi fuerit docilis, & ſua ſponte docenti credit, expoſitione eſt informandus in ijs, in quibus doceri cupit. Sic Nicodemus qui ad Chriſtum noctu venit, cupiens de ſalute ſua doceri, expoſitione potiſsimum inſtruitur à Domino, vt habetur Ioannis tertio.

At ſi docilis non fuerit, hoc eſt, ſi ſe doctrinæ opponit, occupante animum cõtraria ſententia, argumentatione eſt conuincendus.

Hac forma docendi vſus eſt Paulus, docens Romanos & Galatas, homines ſola iuſtificari fide.

At ſi docendus eſt ſimplex & rudis, melius exemplis trahitur, & parabolis allicitur, quàm ſyllogiſmis impellitur.

Chriſtus docturus rudẽ populum, quæ ſit iuſticia hominis coram Deo, & qualenam ſit iuſtificati officiũ erga proximum, proponit parabolam de quodã qui debuit domino ſuo decem millia talentorum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

cui cum non haberet quod ſolueret, petenti tota ſumma eſt condonata. Sed poſtea cum idem durus & crudelis ſit repertus aduerſus conſeruum, reuocatur ad pœnam.

Hæc parabola ſimplicisſimè docet, quòd iuſticia Chriſtiana ſit remisſio peccatorum, & acceptatio diuina gratuita. Quæ remisſio tum demum impetratur, quando peccator proſternit ſe coram Deo, & petit ex fide condonationē. Deinde crudelitas in conſeruum docet, quòd iuſtificatus debeat diligere proximum, ſtudere innocentiæ, ne ingratus reuocetur ad pœnam.

Si docendus tangitur ſenſu peccati, & luctatur cum deſperatione, exemplo Chriſti mox informandus eſt de gratia, & ſcripturis & exemplis oſtendendū, quòd omnes fugientes ad Chriſtum in eo vno habeant remisſionem peccatorum. Et poteſt paſtor huiuſmodi vti formula.

Mi frater, ſentis onus peccati, quod ſanè graue eſt. At Chriſtus venit, & tuum peccatum ſuis humeris impoſuit, &c. Sed de hac re alio loco.

Si tumet quis iuſticia legis, non eſt Euangelium ei proponendum: priuſqam fulmine legis fuerit proſtratus. Qui enim aut pœnitenti proponit minas, aut tumēti fiducia ſui, proponit iuſticiam Euangelij,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

perinde ſacit, ac ſi quis medicinam paratã oculis, apponeret pedibus: & contra eam, quæ eſſet parata pedibus, affricaret oculis. Qui ſanè meritò ab omnibus deridendus eſſet.

Hactenus de docendi via. Sequitur de mouendi modis.

Hoſtes doctrinæ terrendi ſunt comminationibus, exemplis, & collationibus.

COMMINATIONIBVS agit Chriſtus, dum Phariſæis væh, væh, Matthæi 23. toties inculcauit.

EXEMPLIS Lucæ 13. vbi impœnitentibus proponit exemplũ eorum, ſuper quos cecidit turris. Niſi, inquit, pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.

COLLATIONIBVS contrariorum exemplorum, vt Chriſtus cum proponit exempla epulonis & Lazari, &c.

Qui doctrinam profitetur, & eſt in curſu alacrior, hortatione eſt incitandus, vt magis magiſque abundet, & in curſu non deficiat. Oſtendat paſtor coronam propoſitam eſſe legitimè currenti. Multa huius ſancti curſus exempla recitet. Præterea moneat vt diligenter ſibi in curſu caueant à tribus hoſtibus, Diabolo, mundo, propria carne.

DIABOLVS inſidiatur currentib. varijs modis,

modis, ſed repellendus eſt gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei.

MVNDVS inſidiatur ſua vanitate, ſed hæc ad meditationem cœleſtium bonorũ euaneſcet.

CARO varijs illecebris curſum impedire nititur, ſed ſpiritus imperio eſt ſubigendus.

Breuiter, aduerſus omnes hoſtes, qui currentes impedire volunt, fortiſsima turris eſt nomen Domini, ad quam confugiet iuſtus & ſaluabitur.

Si in curſu quis ſegnior fuerit, ſtimulis excitandus eſt, exẽplis vrgendus, turpitudine torporis, & ſegnitiei commouendus, collatione currentiũ pro aſſequendo brabio marceſsibili & perituro, & currentiũ pro corona immarceſsibili. In hunc vſum propoſuit Dominus exemplũ diſpenſatoris, & Paulus eorum qui in ſtadio currunt. Oſtendendum quòd ceſſatio, aut ſegnities non multum à defectione differat.

Quare quotidiè magis magiſq; excitandus eſt animus ad curſum. Sic futurum eſt vt quæ in principio fuerunt difficiliora, conſuetudine fiant faciliora.

Hypocrita cum mouendus eſt, detrahenda eſt ei externa larua, qua ſe oſtentat, & oſtendendæ internæ ſordes quibus fœtet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tet. Et quoniam conſcientia hypocritæ eſt veluti ſopita, excitanda eſt flabello legis, & prouocanda ad tribunal Dei exemplo Ioannis Baptiſtæ & Chriſti.

Sunt autem hypocritæ durius tractandi, propterea quod hoc hominum genus ſecurius ſibi blanditur, ac ſe quodammodo titillat propriæ iuſticiæ opinione.

Et quia maximè hærent hypocritæ in operib. externis, oſtendẽdum eſt ijs quàm procul abſint, cum à legis iuſticia, tum à Chriſti. Illam habere non poſſunt, quia ſpiritualis eſt lex, illi autem carnales. Hac exciderunt, quia nemo iuſticiæ Chriſti particeps eſſe poteſt, qui ſuam tanquã reiectamentum non habuerit, quemadmodum diuus Paulus ſuo exemplo docet, Philip. 3.

Qui malè & flagitioſè viuunt, vt qui perpetuis heluationibus ſe dederunt, aut auarè rem agunt, aut libidinoſè viuunt, aliter tractandi ſunt.

Nam qui in horum numero eſt, vocandus eſt ad examen legis Dei, & oſtendendum quàm apertè ſe opponat Deo.

Deinde, comminationes legis ſunt proponendæ.

Tertiò, oſtendenda ſunt exempla iræ Dei aduerſus peccatores, quorum multi abrepti ſunt in perpetuas pœnas, vt Cain,

Saul,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Saul, Achitophel, & infiniti alij.

Quartò, docendus eſt talis, quòd fruſtra glorietur de Chriſto, qui vitam in melius non commutat.

Quintò, quòd ſeipſum priuet benedictione Eccleſiæ & precibus.

Sextò, quòd vt proditor caſtrorum Chriſti, militet Satanæ.

Septimò, quòd quo diutius differat pœnitentiam, eò ſit difficilior.

Octauò, quòd ſubitò exardeſcat ira Dei, & quod neſciat homo, quo momento & quo medio ſit hinc tollendus, quòd peccatum vnum mox aliud ſuo pondere ſecum trahat.

Hæc ſunt diligenter inculcanda flagitioſè viuentibus, idq; animoſè & prudenter, exemplo Nathan prophetæ, Heliæ, Baptiſtæ, Chriſti.

Qui putant ſatis eſſe vicia in genere arguere, vehementer errant, & officium non rectius faciunt, quam medicus qui de morbis quidem multa facit verba, ſed læſis membris, medicinam non adhibet.

Et quia in hac re non parum pleriq; miniſtri verbi peccant, excitandi ſunt comminationibus Dei, qui minatur ſe ſanguinem eorum, qui pereunt requiſiturum à paſtoribus, qui peccantes non arguerint.

Qui

Qui premuntur aliqua cruce, aliter tractandi ſunt: idq; pro crucis diuerſitate & eiuſdem cauſis.

Vt autem hîc medicina rectè applicari poſsit, obſeruanda ſunt tria:

PRIMVM, quis ſit ille qui cruce premitur.

SECVNDVM, quid ſit quod premit, ſeu quale crucis genus.

TERTIVM, præſenti dolori ritè medicinam accommodare.

Qui premitur cruce aliqua, aut pius eſt, aut impius.

Si pius eſt, ſtatim indicata communi filiorum Dei ſorte conſolationibus erigendus, confortandus ac fouendus eſt.

Ac primùm oſtendere oportet malum iſtud, non caſu, ſed voluntate Dei contigiſſe, iuxta illud: Non eſt malum in ciuitate, quod non operatur Dominus. Loquitur autem Propheta non de malo culpæ, ſed de malo pœnæ.

Deinde, oſtendat paſtor, quòd Deus promiſerit ſe affuturum ijs, qui ſub cruce ad ſe clamant, iuxta illud: Inuoca me in die afflictionis, & ego exaudiam te.

Quare paſtor hortabitur pium, & ad ſeriam inuocationē, vt Deus crucem vel tollat, vel leuet aliquo modo & mitiget, & ad con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ad conſtantiam & patientiam, ne crucis acerbitate fractus abijciat confeſsionem.

Huc addat ſanctorum exempla, quorũ nullus adhuc fuit in mundo, qui morſum ſerpentis non ſenſit.

Poſtremò adiungat commonefactioné de cauſis crucis, & conferat exemplo Pauli, præſentes ærumnas ad futurã gloriam, quæ reuelabitur erga filios Dei.

Huiuſmodi conſolationibus erigatur pius, qui cum aliqua cruce luctatur. Et hoc ſit generale & catholicum remedium.

Sin impius fuerit qui affligitur, maiorem curam, vt in grauiori morbo, adhibere neceſſe eſt. Nam qui ſtatim impium hominem conatur erigere conſolatione, perinde facit ac is qui foris obducit vulnus, & intus relinquit ſaniem, vnde maius periculum imminet.

Quare paſtor bonus, vbi in impium & impœnitentem, qui affligitur aliquo malo, incidit: omnium primùm fulmine legis huiuſmodi hominem deijciat, nec prius ceſſet, quàm is, cum quo agit, faſſus fuerit ſine hypocriſi ſuam impietatem, & iram Dei in ſe concitatam agnouerit, clamaueritq; cum Manaſſe, ſe multis modis reũ eſſe. Atq; ita producenda eſt foràs peccati ſanies, priuſquam foris medicina adhibetur.

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Secundum, quod in conſolationibus ſpectandum dixi, eſt crucis genus. Niſi enim hoc diligenter expendatur, non poterit medicina peritè ſatis adhiberi.

Malum ergò quod premit, aut ſua culpa quis ſibi accerſiuit, aut aliena culpa illatum eſt.

Si quis autem ſua culpa ſibi malum accerſiuit, vti infamiam, paupertatem, morbum, exilium, mortem, &c. non ſtatim medicina eſt adhibenda, niſi fortè reus ſerio peccatorum ſenſu tangatur. Tum enim iſte peccati ſenſus magis, ſi videbitur opus eſſe, eſt excitandus, ac confirmandus verbo Dei. Deinde ad conſolationes deſcendendum eſt, hoc modo. Oſtendat paſtor in huiuſmodi cruce iudicium & miſericordiam Dei declarari.

Iudicium eſt, quod Deus punit peccatum, quod omnino rectum & iuſtum eſſe fatebitur reus. Ideo dicit Chriſtus: Noli peccare, ne quid deterius tibi accidat.

Miſericordiæ teſtimonium eſt, quòd Deus caſtigat errantem. Nam ideo hoc fit, vt conuertatur, iuxta illud 1. Cor. 11. Cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.

Hoc iacto fundamento in animo eius, qui ſua culpa crucem ſibi accerſiuit, adhi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bendi ſunt loci conſolationum, de quibus modo memini.

At ſi vel hypocrita fuerit qui cruce premitur, aut alioqui impius, tantiſper maledictione legis & declaratione iræ Dei eſt deijciendus, donec & peccati ſui atrocitatem agnouerit, & illud ſibi ex animo dolere confeſſus fuerit. Quod ſi eò lege Dei & minis iræ diuinæ adigi nequit, non eſt margarita proijcienda ante porcos, neq; ſanctum dandum canibus.

Verum ſi perductus fuerit reus in ſui cognitionem, & vero doloris ſenſu ob peccatum admiſſum tangatur: tum demũ arte medicina adhibenda eſt, & exponenda ſunt ordine hæc tria: Lapſus, pœna, & finis vtriuſq;.

Lapſum ex eo primùm proueniſſe docendus eſt, quòd timorem Dei abiecerit. Hoc oſtendi poteſt ex primo ad Romanos capite. Deinde docendus eſt, quod abiecto timore Dei, facilius in ipſum tanquam in inermem, inſidiæ Diaboli, caro, & improbitas mundi præualere potuerint.

His cauſis lapſus indicatis & confirmatis, pœnam oſtendere oportet, nequaquã parem eſſe peccato commiſſo, ſed eſſe tantum teſtimonium duarum diuerſiſsimarũ rerum, nimirum iræ Dei, & eiuſdem paterni fa-

ni fauoris & clementiæ. Iræ quidem, ſi non egerit reus pœnitentiam, & non ſciuerit ſe corrigi ferula Dei. Paterni vero fauoris, ſi correptus emendetur plaga, & ad pœnitentiæ portum confugerit.

Finis poſtremo loco excutiendus eſt, cùm lapſus, tum pœnæ: lapſus quidem, vt poſthac homo ſit cautior: pœnæ vero, quòd ſingulari conſilio Dei (cum interim multis impijs & ſceleratis parcitur) ſit caſtigatus, non vt pereat, ſed vt habeat paratum teſtimonium paterni fauoris erga ſe.

Verum quia hoc difficilius perſuadetur laboranti ſub cruce, teſtimonia & exempla ex verbo Dei clara & perſpicua, producenda ſunt.

1. Corinth. 11. dicit Paulus nos rebus aduerſis à Domino corripi, ne cum hoc mundo damnemur. Ecce finis crucis hic ſtatuitur, ne damnemur: ſi ſcilicet admoniti cruce, egerimus pœnitentiam.

Prouerb. 3. Fili mi (inquit Salomon) ne reſpuas correptionem Domini, neq; afficiaris tædio cum ab eo argueris. Quem enim diligit Deus corripit, & quem caſtigat, velut pater filium amplectitur.

Hebræ. 12. dicuntur ſpurij eſſe non filij, qui ſunt extra diſciplinam.

Huiuſmodi plura teſtimonia coaceruabit pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bit paſtor, quibus perſuadebit reo, quæ ſit Dei paterna voluntas in cruce.

Exempla ſunt complura: vt Manaſsis, ſororis Moſis, Dauidis, regis Vſiæ, populi in captiuitatem abducti, & plurimorum aliorum, qui ob certa peccata puniti ſunt, & poſtea per pœnitentiam ſunt reuerſi. Inſigne præ alijs latronis exemplum eſt, qui præclarum pœnitentiæ & fidei exemplum edidit. Hic non ideo putauit ſe abiectum, quia morte iſta infami, erat ob ſcelera ſua afficiendus: ſed ſpe in Chriſtum cõcepta, patienter cõmeritam pœnam ſubijt.

Porrò ſi aliena culpa illatum eſt malum, duo facienda ſunt. Conſolatio adhibenda eſt, ſicuti ſupra præſcriptum eſt. Et oſtendendum, hanc eſſe ſortem filiorum Dei, vt iniurijs Diaboli & mundi ſint expoſiti.

Iam poſtremò ſequitur diſtinctio eius quod premit. Aut enim animam attingit ſolum, ſaluo corpore: aut corpus.

Corpus affligunt morbi, carcer, exilium, &c. Quibus accommodantur ea, quæ de conſolationibus dicta ſunt.

Animorum autem cruciatus, habent varias cauſas: vt ſunt, error, dubitatio, tentatio, deſperatio, metus imminentis mortis, dolor ob amiſſas res. His malis non ſuccurritur eodem pharmaci genere.

Erro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Errori medebitur paſtor, ſi monſtrata veritate erroris cauſas euerterit.

Errarunt Romani de iuſticia. Hunc errorem tollit Paulus, ſublatis erroris cauſis, & monſtrata veritate ex verbo Dei.

Errauit Nicodemus, ſed Chriſtus eum ab errore liberauit, oſtenſa veritate & confutata erronea Phariſæi perſuaſione.

Dubitationi facilius occurritur. Nam dubitatio eſt cum in vtrunque promiſcuè ſe habet animus. Hic vbi paſtor oſtenderit alterius partis falſitatem, acquieſcit qui dubitauit in altera.

Tentatio præcipuè oritur ex cogitatione præteritorum peccatorum,& ex imaginatione ſtoica de particularitate.

Si tentatio oritur ex cogitatione præteritorum peccatorũ, duo faciat parochus.

Primùm inſtituat collationẽ peccati & miſericordiæ Dei. Quantumuis magnum fuerit peccatum,tamen verum eſt quod dicit Paulus: Peccatum exuperat gratia. Et illud Dauidis: Miſericordia Domini ſuper omnia opera eius.

Deinde cumulet exempla miſericordiæ Dei erga maximos peccatores:quales fuerunt Adam,Manaſſes, latro, Dauid: & dicat iſta edita eſſe,vt ſint teſtimonia miſericordiæ Dei, quæ teſtantur quomodo De-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

us velit cum pœnitentibus agere.

Si tentatio oritur ex imaginatione ſtoica de prædeſtinatione, ea ſuperabitur, ſi paſtor has ſequentes regulas cõmendauerit ei, qui ſe tentari conqueritur.

PRIMA. Non ex ratione, ſed ex ſolo verbo Dei, iudicandum eſt de voluntate Dei. Dicitur enim ideo verbum, teſtimonium Domini fidele, quia certò teſtatur de voluntate Dei. Nunc autem hoc verbum dicit: Deum velle omnes homines ſaluos fieri, & nullos perire. Hoc igitur verbum omnibus imaginationibus ſtoicis opponatur. Habetur autem hoc verbum expreſſè 1. Tim. 2. & 2. Pet. 3. & ſæpè alibi.

SECVNDA. Promiſsio gratiæ eſt vniuerſalis, vt habetur Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filiũ ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Rom. 3. Iuſticia Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt. Adhæc, Mandatum Chriſti Matthæi 28. vniuerſale eſt: Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur.

TER-

Tertia. Non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Roma. 2. Actorum 10. Epheſ. 6. Gal. 2. ſed cauſæ bonæ cõprobatio, & cauſæ malæ condemnatio: idq; iuxta hanc immotã regulam. Deus pœnitentes omnes recipit: omnes impœnitentes reijcit, nulla perſonarum habita ratione.

Qvarta. In Deo non ſunt ponendæ contradictoriæ voluntates. Nã ipſe Deus duplex cor damnat. Et Paulus inquit: Deus verax eſt, omnis homo mendax. Cum ergò ſcriptum eſt: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & Deus non vult vllos perire, nõ ſunt recipiendæ propoſitiones quæ contradictoriam voluntatem Deo tribuunt. Falſæ ſunt ergò: Deus vult aliquos ſaluos fieri, & non omnes, ſi conſilium creationis & donati filij reſpicis. Aliter de euentu iudicandum eſt, & de voluntate Dei conſequente hominum facta.

Qvinta. Gratia ſuperat peccatum, Rom. 5. Hac regula ſignificatur & magnitudo miſericordiæ, & præſtantia ſacrificij pro peccatis peracti. Vt enim cõcluſit Deus omnes ſub peccato, vt omniũ miſereatur: ita Chriſti victima ſufficiẽs eſt ad omnia quantũuis enormia peccata expianda.

Sexta. Vt in primo parente noſtro Adam, totum humanum genus eſt lapſum,

ita promiſsio facta Adamo ad totam eius poſteritatem pertinet. 1. Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Hoc dictum non tantum de reſurrectione intelligendũ eſt, verumetiam de ſalutari viuificatione in ijs, qui Chriſtum amplectuntur. Vt igitur Adam promiſsione ſeminis ſe erexit: ita & nos porrectam nobis dexteram Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, firma fide apprehẽdamus, quò eius vita & iuſticia donati, promiſſam immortalitatis ſpem conſequamur.

Has regulas paſtor diligenter vrgebit, ac eas pluribus ſcripturæ teſtimonijs, ſi opus videbitur, confirmabit.

Audiui de quadam muliere, quæ cum durius ageret cũ ſuis, admonita eſt de iudicio Dei futuro, vt iſto pacto ea reuocaretur à ſæuitia. At illa, inquit, ſi ſum prædeſtinata, ſaluabor quicquid fecero, & quicquid credidero. Si non ſum prædeſtinata, nec fides, nec opera mihi ſuccurrent.

Hæc imaginatio pugnat cũ verbo Dei, & eſt à Satana profecta. Quare monendi ſunt homines, vt teſtimonio Dei credant, & non humani cerebri imaginationibus à veritate abducantur.

Grauiſsimus animi cruciatus eſt deſperatio,

ratio,cum qua qui luctatur,dolores inferni ſentit. Hæc aut oritur ex imaginatione particularitatis, aut ex cogitatione indignitatis, propter crebros in peccatum lapſus. Hæc tolli nequit, niſi prius ſublata cauſa.

Imaginatio particularitatis, ſuperabitur ſex iſtis regulis,quas modò recitaui.

Cogitatio indignitatis, vincitur cogitatione promiſſorum diuinorum,meditatione præſtantiæ victimæ peractæ pro peccato, recordatione ſanctorum, quorum quidam horrendis ſcelerib. contaminati, recepti ſunt in gratiam. Et ſemper in conſpectu ſit dictum Pauli: Gratia exuperat peccatum. Item: Sanguis Ieſu Chriſti purgat nos ab omni peccato.

Metus impendentis mortis, ſuperatur duabus rebus:fiducia remiſsionis peccatorum,& fide reſurrectionis mortuorum.

Pius igitur paſtor cum agit cum morituris, ſciat omnem conſolationem ex iſtis duobus capitibus petendam eſſe. Quæ capita ſcripturis confirmanda ſunt, & exemplis copioſè illuſtranda.

Et ſunt hæc præcipua capita, quæ Paulus commendat Timotheo. Milita bonam militiam,retinens fidem & bonam conſcientiam. Memento Ieſum Chriſtum reſur-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

rexiſſe à mortuis. Et ſolet Paulus conſolationes petere ex fide reſurrectionis, quæ tum demũ erũt ſolidæ, vbi prælucet fides.

Dolor ob res amiſſas, mitigabitur promiſsionibus Dei, qui promittit ſe non derelicturum ſperantes in ſe.

Deinde cogitatione incertitudinis vitæ.

Tùm cogitatione conſilij Dei, qui ſæpe ſubtractione rerum, ſuorum animos explorat.

Huc exemplum Iob cõmodè refertur, & dictum eiuſdem: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.

Breuiter, Fides facilimè ſuperabit omnem dolorem animi, quamcunq; cauſam habuerit. Igitur ſingularis cura paſtoris eſto, ſolidum fidei fundamentum iacere in pectoribus ſuorum auditorum.

Etſi autem loci conſolationum quos ſignaui, omni dolori & cruci adhiberi poſſunt: tamen peculiarem rationem conſolandi eos, qui ob mortem amicorum triſtantur, adijciam, locoſq; recitabo, quos ſemper in promtu habeat paſtor. Iubeat itaq; paſtor mœrentem ob mortem amici reſpicere.

I. Ad Deum ipſum.

II. Ad mortuum amicum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

III. Ad vniuerſalem conditionem hominum.
IIII. Ad mundum.
V. Ad cœlum.
VI. Ad reſurrectionem mortuorum.

Cum ad Deum reſpicitur, cogitandum eſt de Dei voluntate, ſapientia, iuſticia.

VOLVNTAS Dei eſt, quòd amicus noſter ſit hinc abreptus. Huic Dei voluntati non licet repugnare.

IVSTICIA Dei eſt, quod repetat quod dedit. Quid enim iuſtius eſt, quàm vt is qui dedit vitam, rurſus eandem ad ſe recipiat, conſeruetque quandocunque illi bonum videbitur.

SAPIENTIA Dei monebit, quòd nihil ſit temerè à Deo factum. Ipſe enim ſolus nouit, expediat ne nobis mori, potius quã viuere. Multos è medio tollit, ne vel ipſi peiores fiant, vel plures in hac vita perpetiantur ærumnas. Mœrens igitur pro amico, ſe conſoletur ſapienti & iuſta voluntate Dei, cui repugnare impium eſt.

SECVNDÒ, vertat cogitationem ad mortuum amicum, cuius conditio multò melior nunc eſt quàm fuit. Eſt enim expers omnis periculi. Nam nec Satan, nec mundus, nec aliud quicquam, poterit iam ipſius ſalutem impedire. Donec in hac

hac vita verſamur, mille quotidiè ferè obijcimur periculis. Neq; vlla læticia eſſe poteſt, quin aliquem dolorem ſeu metum habeat admixtum. At qui iam hinc diſceſsit, huius periculi expers eſt. Nam quemadmodum qui è difficili nauigatione in portum venit, iam ſecurus eſt, vt qui in portu nauigat: ita qui morte hinc abripitur, velutí in portum delatus eſt, vt ipſum procellæ mundi amplius obruere non poſsint. Peruenit enim ad ſalutis portum. Qui ergo dolet de amico, qui hinc in fide Chriſti diſceſsit, non videtur amico fauere portū illum quietum, ad quem ipſe nō peruenit.

TERTIÒ, cogitet mœrens de vniuerſali hominum cōditione, cui & ipſe obnoxius eſt. Decretum Dei eſt ineuitabile, vt omnes hanc vitam morte ſint cōmutaturi, nec ſcitur qua hora & quo momento. Quare dolere in vno, quod omnibus commune eſt, nihil eſt aliud quàm ſeipſum inutiliter macerare. Quare cum hæc conditio ſit vniuerſalis, cogitandùm potius, quòd vnuſquiſq; Deo obtēperare debeat, quando Deus per ſuum præconem ad exitum vocat. Neq; dolendum eſt citò fieri, quod quò citius eò melius illi eſt, qui hinc euocatur. Nā beati qui in Domino moriuntur.

QVARTÒ, reſpiciat ad mundum, qui totus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

totus in maligno poſitus eſt. In hoc virtus & pietas patiuntur: in hoc mille technæ ad fallendum: quocunque reſpicis, impurus eſt totus, & ſordeſcit indies magis magiſque: nunc tyranni pacem publicam turbant: nunc hæretici Eccleſiam oppugnant: nunc priuatorum ædes maximis ſunt periculis expoſitæ.

QVINTÒ, intueatur cœlum, veluti domum propriam, ad quam tendere oporteat, in quo nihil immundi, nihil pericli, ſed omnia pura & tuta. Ibi ſancti fruuntur conſpectu Chriſti, cuius corpus glorioſum cum intuentur, expetunt ardentibus votis, vt acceleret dies iudicij extremi, quo animæ rurſus ad ſua corpora redeant, & fiant ita conformes Chriſto.

SEXTÒ, cogitet mœrens de reſurrectione mortuorum, quæ eſt veluti commune antidotum aduerſus omnia mala. Hinc Chriſtus conſolatus eſt Martham cum ait: Ego ſum reſurrectio. Huius memoriam commendat diſcipulo ſuo Paulus, cum inquit: Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. Hæc de conſolatione contra dolorem pro amicis defunctis.

Hactenus diximus de orthotomia verbi veritatis, & oſtendimus quomodo paſtor, vt peritus medicus, debeat pro ratione

morbo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

morborum animi adhibere oleum verbi Dei. Iam quid ſit fugiendum paſtori inter docendum, melius intelligetur.

Paulus 1.Timoth.1. duo fugienda paſtori admonet, quorum primum eſt ne alia doceat: alterum, ne attendat fabulis. Illud facit, ne, omiſſa doctrina diuinitus tradita, proponat paſtor Eccleſiæ aliam doctrinā: hoc, ne curioſas quæſtiones agitet, omiſſis rebus neceſſarijs.

Vtriuſq; præcepti ratio hæc eſt. Eccleſia Chriſti extruenda eſt ſuper fundamento Chriſto, iuxta illud: Aliud fundamentum nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Paulus ad Gal. 1. deterret etiam à temeritate innouandi & noua tradendi, cum bis idem fulmen eiaculatur. Si quis aliud Euangelium docuerit, anathema ſit. Paſtor ergo memor huius dicti fugiat omnes quæſtiones, quæ non faciunt ad ædificationem fidei, quantumuis ſubtiles eſſe videantur.

Quærunt otioſi homines infinita, ac ipſa ratio multa ingerit: ſed paſtor ſequatur verbum, eo ſit contentus, & dicat cum Dauide: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Neq; pudeat ipſum, ſi non poſsit omnium obiectionum nodos diſſoluere.

Hinc etiam intelligi poteſt, qualiſnam impro-

improbatio falſæ doctrinæ in paſtore requiratur. Vt enim Paulus cordatè pronunciat, anathema eſſe, qui aliud Euangelium docet: ita paſtor non colludet cum aduerſarijs, ſed palàm execrabitur falſam doctrinam, monſtrabitq; falſitatis cauſas, & quid mali ex ea in Eccleſiam manat: præſertim cum ea ſit natura rerum, quod dato & admiſſo vel leuiſsimo in ſpeciem errore, ſequantur infinitæ hypotheſes falſæ, quemadmodum in Papatu vidimus.

Paulus requirit in paſtore, vt poſsit os obſtruere aduerſariorum. Etiamſi autem non poſsit omnes labyrinthos & ſtrophas explicare: tamen veræ doctrinæ demonſtratione refellitur error. Eſt quidem paſtoris & errorem refutare, & conari errantem ſiue hæreticum in rectam viam reuocare. At ſi hoc poſterius fieri non poſsit, monet Paulus, vt eum fugiat, tanquã proprio iudicio condemnatum. Orandum tamen pro eo eſt, vt Deus aliquando ipſum ad ſuam lucem adducat.

Hactenus dictum eſt de prima parte, quæ in paſtoris officio requiritur: nunc ad ſecundam accedamus.

DE ADMINISTRATIONE SACRAMENTORVM.

SECVN-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

SECVNDA officij paſtoralis pars eſt adminiſtratio Sacramentorum, in qua quantum attinet ad baptiſmum, qui eſt initiale Eccleſiæ ſacramentum, agat omnia iuxta ordinationem Eccleſiarum, & afferat paſtor pium animum: ſciat ſe in loco Chriſti ſtare, & eius vice fungi. Nam ipſe Chriſtus eſt qui abluit, vſus paſtoris manibus: recitet diſtinctè lectiones ſacras, iuxta ordinationem: oret Chriſtum intimo cordis affectu, vt huic ſuæ ordinationi aſsit: commendet baptizatum infantem precibus Eccleſiæ, ac ſeriò admoneat parentes, vt hanc nouam creaturam piè inſtituant, caueantꝗ ne ſua culpa aliquid mali baptizato accidat. Hæc ſint de baptiſmo dicta.

De adminiſtratione cœnæ maior requiritur peritia. Quemadmodum enim verbum, ita ſacramentum cœnæ, viſibile Euangelij verbum, debet ſanctiſsimè adminiſtrari, & cauendum eſt hîc paſtori, ne communicet alienis peccatis. Qui enim potatori, adultero, tyranno, maledico, blaſphemo, obſcœno, aut alioqui inhoneſtè & non vt dignũ eſt Euangelio viuenti, porrigit ſacram cœnam, corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti: is nobiliſsimam margaritam Eccleſiæ, obijcit ſuibus & canibus, in contumeliam filij Dei. Quo ſcelere

ſcelere nullum eſt grauius. Chryſoſtomus dicit, ſe potius corpus ſuum daturum lacerandum turpiſsimis modis, quàm vt ſciens & volens velit corpus & ſanguinem Domini porrigere flagitioſo homini, qui viuit abſq; pœnitentia: neq; id immeritò. Nam vbi hoc fit, quadruplex ſcelus concurrit.

PRIMVM enim, manifeſta contumelia fit filio Dei, & multò maior quàm cum cæderetur alapis, & expueretur in faciem eius. Grauis Chriſti admonitio eſt, & ſeria: Nolite dare ſanctum canibus.

DEINDE, qui cœnam porrigit homini, quem ſcit pœnitentiam ſeriam non meditari, auget ipſius iudicium & damnationẽ, atq; ita communicat alienis peccatis.

TVM, vulnerat ſuam conſcientiam. Nam manifeſtè facit contra conſcientiam, & verè excutit Spiritum ſanctum: amittit paulatim & alia dona quibus ornatus erat.

PRAETEREA, exemplo multi deteriores fiunt, & confirmantur in ſua cœcitate, atq; ita paulatim regnũ Chriſti euertitur.

Vt interim taceam, ſpectaculum exhiberi, triſtiſsimum quidem caſtis ſpiritibus, qui in ſacra cœna aſſunt, miniſtrantes ſuo regi: gratiſsimum verò Diabolo, & eius angelis, hoſtibus Chriſti, qui iſtam contumeliam fieri Chriſto aduertunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Nihil amplifico : expono verè rem ipſam , imo nemo ſatis grauitatem huius rei explicare oratione poteſt.

Propter huiuſmodi abuſum , Paulus teſtatur Corinthios magna plaga percuſſos, ac multos concidiſſe. Nec dubitandum eſt plurima publica mala, & priuata, hodie eſſe pœnas abuſus ſacratiſsimæ cœnæ.

At dicat fortè aliquis. Quid mea refert ? ipſius res agitur,qui indignè cœnam ſumit. Cur ego luerem aliena delicta ? Tua permagni refert. Deus collocauit te in ſua Eccleſia , vt eam paſcas , non vt eam deſtruas,mactes & dilanies. Quod ſanè facis, quando ſine delectu pijs & impijs , offers ſacrum cœnæ myſterium.

Laudatur meritò Ambroſius , qui ne Theodoſio quidem Imperatori pepercit : quem ad ſacram cœnam non admiſit, priuſquam pœnitentiam magnæ illius cladis egit,cuius autor fuit.

Conſulo itaq; paſtori, vt diligenter diſcernat inter oues Chriſti veras , & laruatas : ne ſibi iudicium grauius accerſat.

Hactenus breuiter admonui , quinam ſint à ſacra cœna arcendi.

Iam quia in noſtris Eccleſijs nemo ad ſacram huius cœnæ communionem admittitur , niſi qui antea ſe ſuo paſtori examinandum

nandum exhibuerit, paucis paſtori meum de examine conſilium communicare volo: quod vt diſtinctius habeatur, in has quinq; partes diſtribuam: quæ ſunt:

PRIMA. Vitæ eius, qui examinabitur, præteritæ conſideratio.

SECVNDA. Colloquium paſtoris cum eo, qui ad cœnam ſe admitti expetit.

TERTIA. Conſolatio pœnitentis.

QVARTA. Abſolutio.

QVINTA. Admonitio, qua ſoluitur examen.

CONSIDERATIO præteritæ vitæ eius, qui eſt examinandus, diligenter eſt obſeruanda paſtori. Inde enim intelligi poteſt, quibus potiſsimum morbis aliquis obnoxius eſt. Conſiderabit ætatem, & quibus vicijs maximè quælibet ætas eſt expoſita: conſiderabit ſexum, artificium & vitæ genus: obſeruabit, an coniunx quis ſit, an iniunx: an in magiſtratu, aut ſub magiſtratu, an diues, aut pauper. Nam pro hac diuerſitate homines alij alijs laborant vicijs. Hæ igitur circumſtantiæ paſtori nequaquam negligendæ ſunt.

COLLOQVIVM ſequitur, in quo ſi paſtor dubitat de confeſsione, aut profectu alicuius in doctrina Catechiſmi, omnium primum requiritur enumeratio Decalogi,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſymboli apoſtolici, orationis Dominicæ, & doctrinæ vtriuſque Sacramenti. Hîc qui deficit, à cœna arcẽdus eſt, donec rectius inſtitutus fuerit. Eſt enim indignũ, eum ad participationem cœnæ Dominicæ admittere, qui elementa pietatis non nouit recitare.

Verum cum quis nouit hæc dextrè recitare, poſt recitationem, de pœnitentia agetur. Et quærendũ eſt, an vero ſenſu peccatorum ſuorum tangatur, & an doleat ipſe, quòd Deum ſuis horrendis peccatis offenderit. Hîc ſi paſtor vllos errores nouerit in vita eius cum quo agit, debet eos candidè aperire, perinde ac medicus, qui ægroto morbos exponit, quò libentius medicinam recipiat ægrotus, ac ſanitati reſtituatur, quam vnicè expetit. Deinde quæret an ſe reus emendare velit.

Hoc autem intelligi volo de erroribus communibus, qui non videntur excõmunicatione corrigendi. Nam flagitia publicam pœnitentiam requirunt, vel ſaltem petitionem condonationis ab Eccleſia. Sed de hac re ſuo loco.

Si offertur mercator, poteſt paſtor de vicijs vſitatis in mercatoribus interrogare. Si iuuenis, quæratur de ijs, quæ iuuentuti ſolent accidere, & ſic de alijs.

Porro hîc etiam conſulerem, vt propoſitis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſitis præceptis decalogi, ordine quærere-tur de obœdientia erga ſingula, qua rati-one homo confitens deduceretur cõmo-diſsimè in cognitionem ſui.

Poſtquam autem peccati confeſsio eſt facta, grauibus verbis paſtor exponet rea-tus turpitudinem & magnitudinem. De-inde indicabit, quanta ſit ira Dei & male-dictio ſuper peccatores non agentes pœni tentiam.

Hîc ſi animaduertis paſtor, hominem cum quo agit, ſeria duci pœnitentia, & ve-ro dolore propter peccatum tangi, quæ-rat an aliquod remedium aduerſus hanc iram Dei & maledictionem nouerit: qui ſi reſponderit in ſolo Chriſto remedium eſſe aduerſus mortem & damnationem, paſtor debet hoc reſponſum, ſcripturæ dictis con-firmare, & graui oratione oſtendere, quòd Chriſtus venerit in mundum peccatores ſaluos facere.

Iam tertio loco addet paſtor CONSOLATIONEM per dicta ſcripturæ & exem-pla, oſtendet voluntatẽ Dei eſſe, vt homo peccator non pereat, ſed conuertatur & viuat. Ita enim ſcriptum eſt. Nolo mortẽ (ait Dominus) peccatoris, ſed vt conuer-tatur & viuat. Oſtendet voluntatem Chri-ſti eſſe, vt omnes laborantes ſub molę pec-

cati, ad ſe veniant. Ait enim: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiã. Oſtendet angelis in cœlo gaudium eſſe ex pœnitentia peccatorum. Oſtendet ſerium & vniuerſale mandatum Chriſti eſſe, vocari omnes ad pœnitentiã. Oſtendet λύτρον Chriſti ſufficere pro peccatis totius mundi, ideoq; non eſſe cuiquam deſperandum, ob peccatorũ ſuorum magnitudinem. Nam hoc principium immotum eſt: Gratia exuperat peccatum. Hoc dictum inculcabit: Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Hæc illuſtrabit exemplis: atq; imprimis vtile eſſet accommodare exempla perſonis cõgruentia, cum quibus colloquium inſtitutum eſt: vt auaro pœnitenti, exemplum Zachei: aulico, Centurionis: homicidæ, Dauidis: meretrici, Magdalenæ: blaſphemo, Manaſsis: pauperi à morbis exhauſto, mulieris laborantis ſanguinis profluuio, & ſic de alijs.

ABSOLVTIO quarto loco ſequitur. Hic quæret paſtor, an confitens Chriſtum ſibi propitium eſſe ſtatuat, & an verè credat in Chriſtum mediatorem. Quod vbi ſincerè affirmauerit, paſtor inferet eum

iam in

iam in cœlis coram tribunali Dei abſolutum eſſe, & in gratiam receptum. Hæc enim eſt immota veritas: Omnis qui credit in filium, habet vitam æternam.

Huc addat hanc vel ſimilem formam, manu capiti eius qui abſoluitur impoſita, ſine tamen ſuperſtitione.

Cum mi fili non ſolum te peccatorem & reum agnoſcis, ſeriò dolens quod Deum horrendis tuis peccatis offenderis: verum etiam credis promiſsioni Euangelij de remiſsione peccatorum, & voci Chriſti, pronunciantis eum qui credit habere vitam æternam, & promittentis ratum fore in cœlo, quicquid ſolutum fuerit in terra: Ego teſtor te remiſsionem tuorum peccatorum habere, quam tibi vice Chriſti annuncio, atq; adeò, vt miniſter Dei in Euangelio filij ipſius, te abſolutum pronuncio, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, AMEN.

Iã quinto loco addatur ADMONITIO, vt caueat abſolutus ab inſidijs diaboli, à nequitia & malis exemplis mundi, ab inſidijs propriæ carnis: admoneatur, vt exerceat ſe in pietate, continuè oret, fugiat mala ſodalitia, abſtineat à crapula & ebrietate: oſtẽdatur præterea, quàm periculoſum ſit ſæpius in eadem peccata relabi: recitentur

exempla eorum, qui lapſi, non ſunt reuerſi per pœnitentiam. Adhæc admoneatur de ſuo officio, vt illud gnauiter agat, neminem defraudet, aut in negocio circumueniat, vt pro ratione ſuarum facultatum, ſit liberalis in pauperes.

Hæc aptari debent pro ratione & conditione eorum, cum quibus agitur.

Atq; hactenus de ſecunda parte officij paſtoralis. Sequitur tertia.

De disciplina, qua Paſtor ſuum gregem regere poſsit.

Magna laus eſt diſciplinæ Chriſtianæ, cuius moderatio paſtori potiſsimum incumbit. Quare paſtor hîc ſedulus ſit, ne ſua culpa diſſolutiores & languidiores red dantur auditores.

Via vitæ (inquit Salomon) cuſtodientis diſciplinam: & qui diligit diſciplinam, diligit ſcientiam. Idem: Tene diſciplinam, ne dimittas eam, cuſtodi illam, quia illa eſt vita tua. Et rurſus: Qui ſapientiam & diſciplinam abijcit, infœlix eſt.

Eſt autem Chriſtiana diſciplina aſſuefactio cùm interior, tum exterior, qua homines aſſueſiunt ad pietatem, iuſticiam, modeſtiam, & ad alias virtutes, quaq; in officio

officio continentur, ne quid vel errore, vel ignorantia, vel imitatione faciant quod ſe haud decet.

Huius finis eſt, vt maneamus in Chriſto, & non ab eius corpore myſtico abſcindamur. Si vos manſeritis (inquit Dominus) in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.

Eſt itaque amanda diſciplina, quæ nos continet in officio, ne à ſermone Chriſti deficiamus.

Porrò diſciplina hæc abſoluitur inſtructione & correctione.

INSTRVCTIO præceptis & regulis continetur, quarũ menſura eſt verbũ Dei.

CORRECTIO eſt emendatio erratorum incidentium in moribus.

Diſciplina, vt ex definitione quàm poſuimus apparet, eſt duplex: Interna & externa.

INTERNA eſt mentis, cogitationum, affectuum, voluntatis. Hæc diligenter cõmendanda eſt auditoribus.

EXTERNA eſt linguæ, geſtuum, veſtitus, &c.

De vtraque ſupra dictum eſt. Vnde paſtor deſumat & accõmodet auditoribus, quæ congruere animaduertit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Verùm quia hoc loco potiſsimum agitur de diſciplina Eccleſiaſtica, quæ ad iuriſdictionem pertinet: volo conſilium meum paſtori breuiter cõmunicare, quod ſi ſecutus fuerit, non operam vt ſpero ludet.

Monui ſupra, diſciplinam abſolui duabus rebus, inſtructione & correctione. De inſtructione, quæ continetur præceptis vitæ, quæ traduntur in Decalogo, nihil hoc loco dicemus: ſed tantum de correctione præcepta dabimus.

Nunc autem cum omnis correctio erratorum eſt, modus correctionis ex erratorum differentijs dependet.

Sunt autem differentiæ duplices. Quædam enim errata ſunt delicta, quædam crimina.

Delicta, à quibus in hac infirmitate humanæ naturæ nemo tutus eſſe poteſt, admonitionibus & caſtigationibus corrigere ſtudebit paſtor: Debet enim diligentem rationem habere vitæ cuiuſque, & ſtatim vbi animaduertit aliquem non recta, vt decet, via incedere, eum mox admonebit, & conabitur reuocare, priuſquam in præcipitium ventum fuerit.

Crimina, vt ſunt libidines, adulteria, tyrannis, vis, ſectæ à veritate abducentes, &c. è quibus ſcandalum publicè oritur,

tur, opus habent aſperiore curatione.

Si quis ergò facinus & crimen perpetrauerit, paſtor facinoroſum ad conuerſionem, feriò & grauiter hortabitur: idq; non ſemel aut iterum, ſed ſæpius: nec aſperè nimis, ſed paternè, indicato periculo & ſcandalo.

Deinde, ſi fruſtra laborem admonitionis paternæ ſuſcepiſſe videtur, alia tentanda eſt via: vocabitur facinoroſus ad conſiſtorium, in quo ad minimum ſint duo aut tres vicini parochi, & aliqui ex honeſtioribus parochianis.

In hoc conſiſtorio, admonendus eſt facinoroſus grauiter: oſtendendum eſt ei, quanto ſcandalo Deũ & Eccleſiam offenderit.

Hîc aut reſipiſcit facinoroſus, aut manet contumax in ſuo peccato. Pro hac diuerſitate pœnitentis, aut non pœnitentis, agendum eſt cum illo.

Quomodo agẽdum eſt cum facinoroſo pœnitente? Facinoroſum, qui poſt admonitionẽ promittit emendationem, paſtor nõ facilè recipere debet, ſine ſingulari exploratione. Exploratio autem hæc fieri poteſt hoc modo.

Aliquot diebus poſt promiſſam emẽdationem, paſtor vocabit pœnitentem ad ſe, & ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

& ſeuerè eũ monebit, de ira Dei aduerſus peccatum, & ad veram pœnitentiam eum adhortabitur, donec viderit certiſsima pœnitentiæ veræ ſigna. Nam qui ſimulantes pœnitentiam admittunt, ad publicam abſolutionem, magno periculo reum exponunt, & non ſatis grauiter officio funguntur.

Deinde reo ſignificabit, cùm Eccleſiam ſcandalo conturbarit, publicè veniam ab Eccleſia petendam eſſe.

Quod ſi ſe libenter id facturum promiſerit, conſtituet ei diem certũ, qua aſſumtis aliquot honeſtis viris corã ſe appareat.

Adhæc præſentibus teſtib. interrogandus eſt reus, an magiſtratum politicum, & aduerſam partem (ſi ſcelus eſt commiſſum publicum, offendens magiſtratum, & proximum lædens iniuria,) placauerit. Quod ſi ait, producet teſtimonia. Si neget, mittendus eſt ad magiſtratum, & ad partem læſam, priuſquam ad publicam abſolutionem admittatur.

His iam ritè & ordine peractis, conſtituet paſtor facinoroſo diem, qua compareat in cœtu Eccleſiaſtico, ſi publicè factũ ipſius innotuit: (alioqui in conſiſtorio aut priuata domo præſentibus teſtibus poteſt fieri abſolutio) ibi paſtor facinoroſum col

loca-

locatum ante altare, finita concione & admonita plebe, interrogare poterit hoc ordine.

PRIMVM, an fateatur à ſe commiſſum, quod illi obiectum eſt, cuiuſq; nomine publicè accuſatur.

SECVNDÒ, an peccati commiſsi eum pœniteat, quod & voce & ſignis teſtabitur.

TERTIÒ, an cupiat redire in amicitiam cum Eccleſia, quam ſcandalo læſerat, & cupiat abſolutionem.

QVARTÒ, an ſeriò conſtituerit adiuuante Deo, vitam ſuam emendare, & an hoc ſe facturum promittat.

QVINTÒ, an ſeriò ab Eccleſia petat veniam.

Hic poteſt reo mandari, vt catecheſin recitet: quo facto vertat ſe reus ad populum, & hac oratione petat veniam.

EGO miſer peccator, fateor me Deum & Eccleſiam meo peccato offendiſſe. Quare vos rogo omnes, vt mihi hunc meum lapſum propter Chriſtum condonetis. Promitto adiuuante Deo emendationem.

Huc addat paſtor admonitionem, de voluntate Dei recipientis peccatores, & de gaudio, quod eſt angelis in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, & hortabitur populum, vt ex animo ignoſcat

quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

quod commiſſum eſt, iubebitq; vt cum angelis Dei gaudeant, quod qui perditus erat redierit.

His peractis, interrogabit paſtor confitentem, an verè ſtatuat Deum ſibi remittere peccatũ ſuum, & cum reſpondet verè ſe id credere, iubebit paſtor vt genua flectat pœnitens, ac ita eum abſoluat.

ABSOLVTIONIS FORMA.

EGO miniſter Dei in Euangelio IESV CHRISTI, autoritate Euangelij & mandato Chriſti, te pœnitentem & confugientem ad miſericordiam Dei propter Chriſtum, pronuncio receptum eſſe in gratiam à Deo, & te abſolutum ab omnibus peccatis tuis teſtor in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen. Vade, & noli amplius peccare, ne tibi aliquid deterius fiat.

Hæc diſciplina vtilis videtur, & digna quæ in Eccleſia prudenter ſeruetur, vbi facinoroſus admonitus agat ſeriam pœnitentiam.

Huc tamen addo, quòd interdum circumſtantiæ perſonæ & facti requirant aliquam mitigationem: videlicet vt paſtor tantum deprecetur ab Eccleſia cõmiſſum ſcelus, idq; nomine ipſius qui peccauit. Sed hoc relinquo prudentiæ paſtoris, qui ædifica-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ficationem quæret, & non deſtructionem, quem in grauibus cauſis conſilio ſuperattendentis regi cupio.

QVOMODO AGENDVM CVM FACINOROSO NON AGENTE POENITENTIAM post admonitionem?

QVANDO facinoroſus conuictus non agit pœnitentiam,ſed pergit in ſua contumacia,debet paſtor ſubinde eum admonere, vt tandem pœnitentia ducatur. Quod ſi fruſtra fecerit, ad extremum remedium, nempe ad excommunicationem confugiendum eſt.

Eſt autem vt communio,ita excommunicatio multiplex,nec melius quæ ſit ratio excõmunicationis intelligitur,quàm excõmunionis collatione. Eſt itaq; communio triplex: Spiritualis,ſacramentalis,moralis.

SPIRITVALIS communio, eſt qua cum omnibus renatis communicamus, & participes ſumus Spiritus Chriſti, vt eiuſdem myſtici corporis mẽbra, cuius caput eſt Chriſtus. In hac communione eſt, quicunq; credit in Ieſum Chriſtũ,& retinet fidem & bonã conſcientiã. In hac fuit Naaman Syrus,etſi corpore erat in impia aula.

SACRAMENTALIS tantum,eſt hypo-

crita-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

critarum, qui in ſacramentis nobiſcum communicant, ſicut Iudas cœnæ Dominicæ cum reliquis diſcipulis particeps fuit.

MORALIS, eſt qua homines in ciuilibus moribus inter ſe ſociantur, ſiue eiuſdē ſunt religionis, ſiue diuerſæ.

Huic triplici communioni opponitur triplex excommunicatio: Spiritualis, Sacramentalis, Moralis.

SPIRITVALIS EXCOMMVNICATIO, eſt qua excluditur homo à communione corporis Chriſti myſtici, hoc fit naufragio fidei & mala conſcientia.

SACRAMENTALIS EXCOMMVNICATIO, eſt qua alicui interdicitur ſacræ cœnæ vſus: quod fit propter impœnitentiam.

MORALIS EXCOMMVNICATIO, eſt qua is qui ſcandalo Eccleſiam offendit, à ſocietate & familiari cum pijs conuictu arcetur.

Primum genus penes ſolum Deum eſt, qui membra mortua abſcindit à corpore filij ſui.

Secundum penes paſtorem eſt, qui non porriget ſacram cœnam, quos nouit viuere ſine pœnitentia.

Tertium eſt cenſuræ Eccleſiaſticæ, qua ſenatus Eccleſiaſticus ordine & modo ſeruato,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

uato, excludit aliquem ex ſuo cœtu per ſententiam.

Quantum ad primum excommunicationis genus attinet, parochi ſiue paſtoris officium eſt, perpetuò hortari ſuos auditores, vt ſtudeant retinere fidem & bonam conſcientiam, ne ſe ipſi à corpore Chriſti abſcindant. Quarum illa retinetur, meditatione beneficiorum Chriſti, & precatione: hæc fulcitur quatuor veluti fulcris, fiducia Chriſti, qua ſtatuitur peccatum remiſſum eſſe: bono propoſito, quo abijcitur peccandi voluntas: ardenti deſiderio, vitam in poſterum approbandi Deo: & ſancta vocationis cura.

Vt in hac communione corporis Chriſti ſpirituali, maneant ſui auditores, paſtor excubias aget, nihil non faciens, quo eos exhortationibus & monitionibus contineat in officio.

Verùm cum aliquod facinus cõmiſſum deprehenditur in certo autore, vt furtum, homicidium, aut quoduis damnum clam perpetratum, paſtor debet poſt concionẽ, primùm narrare factũ, quod deſignatum eſt. Deinde, ſumma cum grauitate deplorare, quod autores talium facinorum deliteſcant in Eccleſia, & venditent ſe pro ouibus Chriſti, & viuis Chriſti membris, qui

tamen reuera mortui ſunt, & exuerunt ſe Chriſto ſuo ſcelere. Tertiò, publicè teſtabitur eum, qui facinus perpetrauit, ſe mancipaſſe Satanæ, cum quo æternum peribit, niſi per pœnitentiam fuerit Deo reconciliatus. Quartò, ſubijciat exhortationem, vt quiſquis ſit, damnum reſarciat, ac redeat ad Deum per veram pœnitentiam, quo rurſus viuum Chriſti membrum fieri poſsit. Quod ſi is qui facinus perpetrauit aliquando reſipiſcat, ac ad paſtorem veniat, cupiens conſilium: Paſtor hîc ſingulari prudentia aget, ac inprimis cauebit, ne prodat alijs quod ſibi ſoli innotuit.

Si furtum deſignatum fuit, interrogandus eſt reus, an res adhuc ſalua ſit, an perierit. Si ſalua eſt, hortabitur vt reſtituat clam, quod clam abſtulit: ſin perijt, interrogandus eſt, an ſit ſoluendo, an non. Si ſit ſoluendo, paſtor circumſpectè aget cũ eo, qui rem amiſit, petetq; vt accepta ſatisfactione ſit contentus. Hic ſi voluerit eſſe contentus, paſtor à reo acceptam ſolutionem tradat ei qui damnum paſſus erat.

At dicas. Quod ſuades habet periculum non leue coniunctum. Sit ſanè ita. Quis, quæſo, poteſt curam Eccleſiæ habere, & rationem ſalutis ſingulorum membrorum in Eccleſia ſine periculo? ſi quis

velit

velit te cogere, vt reueles quod tibi innotuit, potius mortem oppetito, quàm vt reum prodas.

Verum ſi reus ſoluendo non fuerit, ad pœnitentiam tamen eſt excitandus,& mõſtrandum, ſi viderit reum duci ſeria pœnitentia, quod gratia ſuperet peccatum, & multis ſcripturæ teſtimonijs & exemplis eſt erigendus, ne deſperet: qui cum fateatur ſe credere remiſsionem peccatorum, abſoluendus eſt priuatim,& monendus, vt in poſterum ſibi caueat à Satanæ laqueis.

Porrò, ſi damno ſatisfactum fuerit, poteſt paſtor publicè ſignificare, quòd qui furtum aut damnum commiſit, ducatur pœnitentia, hortabiturq; populum ad gratiarum actionem, quòd is qui è corpore Chriſti myſtico ſe excluſerat, iam reſipiſcat,& corpori Chriſti rurſus inſertus ſit.

Cæterum ſi homicidium eſt cõmiſſum, paſtor rem occultabit quidem, ſed hortabitur reum, vt amicorum opera ſtudeat amicos occiſi placare. Quod ſi voluerit, debet paſtor dare operam apud magiſtratum, & eos qui læſi ſunt, vt admittant tranſactionem. Qui ſi hoc facere noluerint, paſtor illis omiſsis, debet cum reo agere, & longo tempore explorare, an verè eum pœniteat, qui homicidium perpetrauit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

uit. Quod cum deprehēderit paſtor, abſoluat reum ad miſericordiam cōfugientem.

Neq; enim debet curator animarum, regimen Eccleſiæ & politicam adminiſtrationem confundere. Non debet alterum pedem in ſuggeſto, alium in curia habere: ſed ſuum officium eſſe cogitabit, omnes Deo lucrificare, & imitari bonum paſtorem, qui non mox mactat ægrotam ouiculam, ſed ſanat quantum in ſe eſt: qui contra facit, non paſtor eſt, ſed lupus potius.

Quantum autem ad ſecundum excommunicationis genus, quo quis arcetur à ſacramento ſacræ cœnæ, attinet, ſciat paſtor, quòd impœnitentibus, qui conſuetudinis cauſa ſacramenta percipere volunt, non debeat porrigere ſacrum corpus Chriſti, & ſacrum eius ſanguinem: quemadmodum ſupra admonui.

Exempli cauſa. Si quis vel potator eſt, vel auarè agit, vel durius cum vxore aut familia verſatur, aut etiam aliquod aliud, quod non decet Chriſtianum, ſectatur ſtudium: talis ſi venerit ad paſtorem, non debet ad communionem cœnæ recipi à paſtore, priuſquam paſtor viderit emendationem. Non hîc habebit rationem perſonæ, ſed miniſterij ſui, non timebit inimicitiam, non odium, non amiſsionem facultatum,

non

non exilium,non mortem, ſed Deũ timebit, cuius vicem gerit, & Chriſtum, pro quo legatione fungitur. Helias non pepercit Achab impio. Ieremias non fractus eſt minis tyranni. Ambroſius diadema Theodoſij non horruit. Baptiſta maieſtate Herodis non eſt abſterritus. Breuiter, qui hic timore ſuccumbit, non eſt paſtor, ſed mercenarius, vt nihil dicam durius.

Reſtat tertium excommunicationis genus, quod potiſsimum ad diſciplinam & cenſuram Eccleſiaſticam pertinet. Huius fines cognitos habeat paſtor. Deinde excõmunicationis legitimã rationẽ teneat.

In omni excommunicatione ſpectanda ſunt tria: Deus, ciues Eccleſiæ, impœnitens homo.

Cum Deum reſpicis, conandum eſt, ne cum Dei contumelia inter Chriſtianos nominetur, qui turpem & flagitioſam vitam degit.

Cum ciues Eccleſiæ attendis, hæc cura ſubibit animum pij paſtoris,ne aſsidua malorum conſuetudine boni corrumpantur.

At cum intueris lapſum & deficientem ab Eccleſia, eo ſpectabit omnis paſtoris conatus, vt reus ſuffuſus pudore reſipiſcat tandem, ac Eccleſiæ reconcilietur.

Hos tres excommunicationis fines habebit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

bebit in conſpectu paſtor, qui omnes ad ædificationem Eccleſiæ faciunt, ad quam referri debet excommunicatio.

Vt autem legitima ratio excommunicationis teneatur, tenendæ ſunt ſequentes regulæ.

PRIMA. Paſtor ſolus, ſententia in reum à ſenatu Eccleſiaſtico non lata, nemině excommunicare debet. Muneris tamen huius eſt, vt facinoroſum ad cōuerſionem adhortetur. Huius regulæ & ratio & finis ſpectanda ſunt. Ratio eſt, quia æquitas poſtulat, vt examinetur res in iudicio, & cognoſcatur, priuſquam feratur ſententia. Finis eſt, ne vnius affectu res geri tanta videatur: qua ratione facilè in contemtum abiret excommunicatio.

Sed fortè hic obijciet paſtor, non talem ſenatum conſtitutum eſſe in his locis, vt ab eo feratur contra facinoroſum ſententia. Equidem fateor me optare ordinarium ſenatum, penes quem cenſura morum eſſet, ſed vix id ſperare poſſum in hac turba & ſenecta Eccleſiæ. Quare paſtori hoc do conſilium, vt loco ſenatus deligat ſibi tres ad minimum viros cordatos & pios, cum quibus conferat, & quorum ſententiam audiat. Verum ſi paſtor in ſua parochia neminem habet, cuius conſilio in

tanta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tanta re tutò vti poterit, rem deferat ad præpoſitum, & duos alios paſtores eius prouinciæ, in qua habitat paſtor: coram his cõpareat facinoroſus, ac examinetur. Hi conuictum hortentur ad pœnitentiam. Qui ſi ſupplex pœnitentiam promittit, agendũ eſt cum illo, vt ſupra oſtenſum eſt. Si autem non reſipiſcat conuictus, ſemel atq; iterum è ſuggeſto ſignificetur, eſſe hominem talem, qui contumaciter ſe gerit, poſt piam & paternam admonitionem, & conuictionem criminis: & ſimul hortetur paſtor populũ ad preces pro facinoroſo, vt Deus illum conuertere dignetur.

At ſi iſte adhuc permanſerit contumax, iterum ſiſtendus eſt coram deputatis cenſoribus, à quib. grauiſsimè admonebitur, additis minis. Quod ſi adhuc manſerit rebellis, non amplius conniuendum eſt. Hic putridum membrum enſe Eccleſiæ reſecandum eſt, ne pars ſincera trahatur. Hic locum habebunt noti verſiculi:

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile:
Ne maculet alias eſt ſeparanda grege.

Proximo itaq; die Dominico excõmunicatiõis ſentẽtia publicabitur. Hoc modo.

SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

CHARISSIMI fratres, notum eſt vobis (proh dolor) quomodo quidã de noſtro cœtu N. nomine, Eccleſiam noſtram ſcandalo offenderit, perpetrando N. Qui etſi à me paſtore ſuo priuatim eſt admonitus, nõ ſemel, ſed aliquoties, & apud ſenatum Eccleſiaſticũ conuictus eſt de ſuo flagitio, ꝙ vobis etiam publica fama innotuit: manet tamen contumax & rebellis, nec vlla pœnitudine ſui flagitij tangitur. Quapropter cum ſe à ſpirituali corporis Chriſti cõmuniõe abſciderit, nec admonitus & obiurgatus reſipiſcat: Ego miniſter Euangelij, autoritate & mandato Chriſti, vobis mecum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis, declaro iſtum N. qui ita ſe ſubiecit Satanæ, excluſum eſſe ab Eccleſia filij Dei, ac eum fugiendum tanquam ethnicũ pronuncio, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen.

Iam vos fratres dilecti, cauete ne commerciũ habeatis cum iſto. Sit vobis donec reſipiſcat, veluti ethnicus & publicanus, qui ſua culpa ius ciuitatis Chriſtianæ ac familiæ Dei amiſit: vt vel iſto pacto, eum tandem ſui flagitij pudeat ac reſipiſcat. Vos inſuper oro, vt vigiletis & oretis, ne Diabolus aliquem veſtrum ſimili laqueo capiat: atque caueatis ab iſtius conſortio, ne eius

ne eius veneno inficiamini. Neq; tamen vt inimicum eum ducatis, ſed admonete ſubinde vt reſipiſcat.

Cum autem huiuſmodi excommunicatus, ſit iam tanquã ethnicus & publicanus, imò Satanæ mancipium, debet paſtor adhuc operam dare, vt eum à ſua via peſsima reuocare poſsit. Nam vt Chriſtus ethnicos & peccatores inuitat ad pœnitentiam: ita noſtrum officium eſt, qui in miniſterio Euangelij ſumus, vt perpetuò operã demus, quo aberrantes ab ouili Chriſti reuocare poſsimus. Non ergò debemus odiſſe huiuſmodi, ſed eius vicem dolere, Deumque precari vt mortuum viuificet, ac perditum reſtituat.

Huc adijciam regulas duas, quas vtiliter ſequi poterunt cenſores morũ, ac iudices Eccleſiaſtici.

PRIOR eſt de peccatis in multitudinẽ graſſantibus, qualia ſunt (proh dolor) in hoc regno, ebrietas, luxus veſtium, comeſſationes, &c. de his ſequenda eſt regula. Non aſperè (inquit Auguſtinus) quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo quàm iubendo, magis monendo quàm minando. Sic enim agendũ eſt cum multitudine peccantiũ. Hæc regula concluditur ex finibus

excommunicationis ſupra poſitis. Nam ſi hîc paſtor excommunicationis fulmẽ mitteret, magis turbaret paucos bonos infirmos, quam corrigeret multos animoſos malos. Interim tamen paſtor non deſinet ea damnare, quæ Deus ſua voce damnat.

Posterior regula eſt de paucorum flagitijs. Seueritas exercenda eſt in peccata paucorum. Iuſta huius regulæ ratio eſt. Nam & hac ratione caſtigantur pauci, qui peccarunt, & multi inſontes ſibi in poſterum melius cauent.

Paſtor autem regulam Auguſtini ſequatur: In corripiendis fratribus miſericorditer corripiat homo, quod poteſt: quod autem non poteſt, patienter ferat, at cum dilectione gemat ac lugeat. Item: Quiſquis (vt ait idem ſanctus pater) quod poteſt arguendo corrigit: vel quod corrigere nõ poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit: vel quod ſaluo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic à maledictione liber & ſolutus eſt. Ita enim eradicanda ſunt zizania, ne frumenta lædantur.

Hoc conſilium Auguſtini ſequantur pij paſtores in hac peruerſitate morum, omni ferè diſciplina eneruata.

Hæc ſint dicta de modo regendi Eccle-
ſiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ſiam externa diſciplina. Nam de indictione precum, ieiunij publici, non eſt quod aliquid præſcribam, niſi ꝙ edicto regio, & gubernatorum Eccleſiæ, obtemperandum cenſeam.

De precatione Paſtoris pro grege.

QVARTA pars officij paſtoralis, eſt, exemplo Chriſti, Prophetarum & Apoſtolorum, oratione ſuum gregem paſcere: hoc eſt, vt gratias agat Deo cum fructum verbi videat, & oret Deum, vt ſuis conatibus aſpiret in ſalutem gregis, ac perpetuis gemitibus gregem principi paſtori Chriſto commendet. Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſcribens ait: Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis fratres, quēadmodum dignum eſt. Primo loco dicit, debemus: qua voce debitum officium paſtoris notat. Deinde ait: quemadmodum dignū eſt, ſignificans indignè paſtoris officio fungi eum, qui hoc debitum non ſoluit. Exemplo ergò Pauli paſtor orabit, vt Dominus dirigat corda ſuorum auditorum ad charitatem Dei, expectationem Chriſti, vt cōſoletur corda eorū, & ſtabiliat eos in omni ſermone & opere bono, vt dignetur eos ſancta illa vocatione, ad quam per Euangelium

gelium vocati ſunt, & compleat omnẽ ſuæ bonitatis gratuitam beneuolentiam, & opus fidei potenter: vt glorificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in ijs ex gratia Dei noſtri.

Aget & gratias Deo paſtor, quando animaduertit augeſcere fidem auditorum ſuorum, & abundare mutuam inter ipſos charitatem.

Etſi autem multæ incidũt neceſsitates, quæ ardentem inuocationem requirunt: poſſunt tamẽ precationes paſtoris in quatuor ordines diſtribui, vt primus ſit, pro ſanctificando nomine Dei, per totum orbem terrarum. Secundus, pro gubernatoribus rerumpublicarum in vniuerſum. Tertius, pro Eccleſia ſibi commiſſa. Quartus, pro vt caſus ſe offerunt varij, & tempus poſtulat. Huc aliquot exempli cauſa formulas ſubijciemus.

FORMVLA PRECANDI PRO SANCTIFICANDO NOMINE Dei, per totum orbem.

DEVS miſericors Pater, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, ago tibi gratias toto pectore, quod tibi eligas Eccleſiam in vniuerſo orbe, vt ſit templum, tuum nomen celebrans, precor ſuppliciter, vt auertas & in nihi-

in nihilum redigas omnium hominum & Diabolorum technas, qui vel opera tua vel virtutes obſcurare volunt, vel tribuunt hominibus aut Diabolo quod tuum eſt. Auerte, quæſo, corruptelas doctrinæ cœleſtis & ſacramentorum, tyrannidem impedientium curſum Euangelij, hæreſes, & alia, quibus vera tui noticia, vel corrumpitur, vel omnino aboletur: auerte epicureum contemtum tui nominis, barbaram negligentiam, academicam dubitationem, ſtoicam ἀστοργίαν: auerte ingratitudinem omnium hominum, qui te Deum vel non agnoſcunt, vel agnitum non prædicant. Auerte profanam vſurpationem nominis tui, hoc eſt, impuritatem morum, & nominis tui ſacrilegam vſurpationem: ac præſta, quæſo, vt in toto terrarum orbe, ſanctificetur nomen tuum: vt ſecundum opus tuum, ſit nomen tuum: vt ſecundum nomen tuum, ſit apud omnes nationes terræ noticia tui: vt ſecundum noticiam ex verbo & operibus tuis, ſit fiducia omnium hominum in te: vt ſecundum fiduciam, ſit laus tua, & celebratio in omnes fines terræ: vt ſecundum laudem nominis tui, ſit eiuſdem vſurpatio inter homines, per veram inuocationem, prædicationem, confeſsionem. Quæ quia ſine verbo haberi nõ

poſſunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

poſſunt, mitte tua dona de cœlo, conſerua miniſterium, verum vſum ſacramentorũ, & ſanctam diſciplinam: precor vt indies magis ac magis accreſcat numerus ciuium regni tui, quo tuum nomen latè propagetur ac celebretur. Tibi ſoli Deo, qui es Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſit honor, virtus & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

FORMVLA PRECANDI PRO MAGISTRATV, ET ALIIS vitæ neceſsitatibus.

OMNIPOTENS æterne Pater, in nomine filij tui te inuoco, ac precor vt auertas bella, conſerues leges & iudicia, impedias ἀταξίαν in omnibus ordinibus ac ſtatibus hominum. Auerte, quæſo, morbos, ſterilitatem terræ, ethnicã ſollicitudinem, & aſininam ignauiam: fac ne irretiamur tentationibus, & laqueis Diaboli, ob cupiditatem rerum huius vitæ. Auerte cyclopicam ingratitudinem, & abuſum rerum, ne tuis donis in luxum, voluptatem, ebrietatem, ſuperbiam, & contemtum pauperum abutamur. Breuiter, auerte omnem iniuriam creaturarum tuarum, quas nobis dediſti, vt illis vtamur in tuam gloriam & noſtram vtilitatem, in vero timore nomi-

nis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

nis tui cum gratiarumactione. Da bonos & fideles rerumpublicarũ gubernatores, tuere omnes ſtatus, aſsis imperijs, œconomijs, & politijs. Da regi noſtro Spiritum ſanctum tuum, & ſapientiam: da ſenatoribus regni ſalutaria conſilia: concede proſperam valetudinem: fœcunda terram, da commodas tempeſtates, pluuiam, & ſerenitatem, pro rerum naſcentium commoditate: largire fructibus terræ virtutem, per tuam benedictionem: fac vt patresfamilias gubernatores rerump. & alij, ſinguli ſuũ officium faciant, in timore tuo, & ſancta quadam cura. Da vt noſtra ſorte contenti, noſtris facultatibus, cùm in noſtrum bonum, tum in aliorum commodum, & potiſſimum in tuam gloriam rectè vtamur, cum ſumma gratitudine, inuocatione tui nominis, gratiarumactione, ac beneficiorum tuorum prædicatione. Tibi ſit honor, laus, gratiarumactio, in ſecula, Amen.

FORMVLA PRECANDI PRO ECCLESIA PASTORI commiſſa.

CLEMENTISSIME Pater cœleſtis, cũ Eccleſia filij tui ſit tuus ager, & tuum ſanctum verbum ſit ſemen viuũ: auerte, quæſo, Diabolum, ſeminantem zizania falſæ doctri-

doctrinæ & prauorum morum, ne nomen tuum apud profanos profanetur & blaſphemetur: ædifica ſpiritualem montem Zion, & Ieruſalem cœleſtem: inſpira ſingulorum mentibus veram noticiam tui: rege cogitationes noſtras tuo verbo: accende affectus puros & caſtos: reforma magis magiſq; voluntatem omnium: da vt omnes caueant ſcandala, vt omnes pietati erga te, & mutuæ dilectioni ſtudeant. Auge ſpem in omnibus promiſſorum bonorum, daq; vt tandem per Ieſum Chriſtum beata immortalitate donemur, Amen.

Reliquus eſt ordo precationum, quas tempus & caſus varij offerunt: quarum formulæ cōmodè præſcribi non poſſunt. Vt ergo tempore & caſu res offerūtur, ita pietas paſtoris prorumpet, nunc in gratiarum actionem, ſi quid læti affertur: nunc in preces, ſi quid neceſsitas exigit præſens.

DE CVRA PASTORIS PRO PAVPERIBVS.

QVIBVS rationibus paſtor impelli debeat, ad præſtandam eleëmoſynam de ſuis facultatibus, ſupra, cum de paſtoris domeſtica diſciplina ageremus, dictum eſt: eaſdem rationes accommodet ipſe auditoribus ſuis, & ſit ſedulus, curet vt ſint fideles pro-

les procuratores pauperum,vt ſint liberales ad conferendum pro ratione facultatum,vt ſit recta diſtributio,ne quod collatum eſt perſonis indignis conferatur.

In hac ergò re ſit diligens paſtor, cogitetq; officium ſuum eſſe, vt exemplo apoſtolorum, curam pauperum, præſertim domeſticorum fidei, habeat.

Porrò quatuor ſunt genera pauperum, quorum curam oportet paſtorem habere.

Horum PRIMVM eſt fratrum,qui exulant propter confeſsionem, aut alioqui fortunis ſpoliati ſunt.Horum magnam curam habuiſſe apoſtolos teſtantur Epiſtolæ ad Galatas, Romanos & Corinthios. SECVNDVM genus eſt ſcholaſticorum, qui opus habent præſidijs,ad continuanda ſtudia Eccleſiæ vtilia. TERTIVM genus eſt mendicorum, qui oſtiatim victum quærunt,quorum(proh dolor) nimis magnus numerus eſt. QVARTVM eſt pauperum, qui tametſi publicè non mendicant: tamē res illorum domeſtica eſt magis tenuis, quàm vt inde ali commodè poſsint. Hîc opus eſt magna prudentia,ne circumforaneis, pigris ſe venditantibus ſub ſcholaſticorum titulo,robuſtis mendicis,& potatoribus,qui potando conſumunt quib. vxor & liberi ali deberent,conferatur eleēmoſy-

na. Hîc valeat regula Pauli: Qui non laborat non manducet. Hortetur ergo paſtor ſuos auditores, vt amanter complectantur pios exules, cogitentq́; de communi ſorte filiorum Dei: vt pauperes ſcholaſticos iuuent liberaliter, ſed eos qui ſibi fuerint cõmendati honeſtis teſtimonijs: vt mendicos pios ſubleuent: vt curam habeant eorum, quorum labores non ſufficiant alendæ familiæ. Breuiter, fides & charitas ſint eleëmoſynarum regulæ.

QVOD PASTOR DEBEAT ESSE FORMA GREGIS.

PAVLVS requirit à paſtore, vt ſit forma fidelium, in doctrina & dilectione, &c. Et Petrus iubet, vt présbyteri ſint exemplaria gregis. Huc illud Pauli: Eſtote imitatores mei ſicuti ego Chriſti. Tunc enim (vt quidam ex patribus dicit) verbi ſemen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Huc pertinet & illud Senecæ: Animum non faciunt, qui animum non habent. Et Gregorius ait: Tantum debet actionem populi præcedere actio præſulis, quantum diſtare ſolet à grege, vita paſtoris. Vnde Auguſtinus: Talis eligatur paſtor, vt eius reſpectu, cæteri grex dicantur. Et illud Gregorij:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

rij: Paſce verbo,paſce exemplo,paſce ſubſidio. Paſce verbo prædicationis, doctè: paſce exemplo conuerſationis,ſanctè: paſce ſubſidio charitatis, piè.

Porrò huc pertinent omnia, quæ ſupra dicta ſunt de moribus pij paſtoris. Debet enim pij paſtoris vita, norma eſſe gregis. Vt quemadmodum vox paſtoris eſt regula vitæ gregis: ita exemplum regulæ, paſtoris mores eſſe debent.

In hoc ergo paſtor incumbat,vt retineat fidem & bonam conſcientiam,vt poſsit ſuos auditores cum Paulo exhortari ad officium præſtandum, hoc modo: quæcunque ſunt vera, quæcunque honeſta,quæcunque iuſta,quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis: ſi qua virtus, & ſi qua laus,hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me.

Vides mi paſtor quod non tantum ore doceat apoſtolus, quid fieri oporteat,verumetiam iubeat ſuos auditores ſe intueri, tanquam formam, & exemplar doctrinæ. Quem ſi tu imitatus fueris, cum Paulo olim perpetuum & lætiſsimum percipies fructum.

QVAENAM SIT POTESTAS PASTORIS.

Etsi ex ijs quæ de officio paſtoris dicta ſunt, intelligi poteſt quouſque ſe extendat eiuſdem poteſtas. Nam hæc partibus officij abſoluitur: tamen operæprecium iudico, paucis oſtendere, quib. terminis claudatur poteſtas paſtoralis. Nam duo genera hominũ video hîc non parum peccare.

Sunt enim qui ſupra modum extollunt poteſtatem Eccleſiaſticam. Sunt rurſus qui hanc nimium contemnunt, ac prorſus, vt nullius numeri, vilipendunt. Nos ergo nec illorum ſuperbiã, nec horum ὀλιγωρίαν approbantes, in medium nonnulla adducemus, de poteſtate paſtorali, quæ ſperamus bonos & cordatos viros nequaquam improbaturos.

Paulus Corinthijs ſcribens ait: Etſi amplius quippiã glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non in deſtructionem. His verbis Paulus primùm teſtatur, miniſtros verbi habere poteſtatem quandam, dum aſſeuerat eam poteſtatem ipſis traditam eſſe à Domino. Tum addit finem huius poteſtatis, quæ eſt ædificatio. Poſtremò eandem reſtringit, ne quis ea ad deſtructionem abutatur. Nullam enim Dominus ſuis contulit poteſtatem, ad deſtructionem Eccleſiæ ſeu domus Dei, ſed ad euertendum regnũ tenebrarum.

Hoc

Hoc ergo paſtor primum ſciat, ſe ſubli-
mi poteſtate donatum eſſe. Deinde quod
hæc poteſtas, ſpectet ædificationem Eccle-
ſiæ & nō deſtructionem. Habet autem pa-
ſtor hanc poteſtatem non vt Dominus ἀνυ-
πεύθυνος, ſed vt œconomus Chriſti, qui om-
nia ad nutum Chriſti Domini adminiſtret.

Quoniam autem plura ſunt poteſtatis
genera, hîc diligenter paſtori ſpectandum
eſt, quæ ſibi conueniat, & quæ non: ne vel
ſibi ius vſurpet quod non habet, vel etiam
ius quod habet negligat & prætereat.

Eſt itaq; omnis poteſtas aut iuris, aut
officij, aut iuſti & æqui, aut facti.

POTESTAS IVRIS eſt, qua quis do-
minium habet in res proprias, ſuo non a-
lieno iuri ſubiectas. Vt facultates meæ,
ſunt ſub mea poteſtate, quia meo iuri &
non alieno ſunt ſubiectæ. Habeo ergo in
meas res dominium & poteſtatem. Sic fi-
gulus poteſtatem luti habet, Roma. 9. Et
in poteſtate Ananiæ erant agri quos vendi
dit, Acto. 5.

Iam quæritur, num paſtor talem pote-
ſtatem, hoc eſt, iuris, habeat in Eccleſiam.
Papa ait: Scriptura negat.

Chriſtus Matthæi vltimo: Data eſt mi-
hi, inquit, omnis poteſtas in cœlo & in ter-
ra. Sed papa dicit hanc ipſam ſibi à Chri-

ſto datam. Si Papa hanc habet, habuit eam ante ipſum Petrus, cuius ſucceſſorem ſe eſſe gloriatur Papa.

Sed quid dicit Petrus? 1. Pet. 5. Non dominantes in clero. Et Paulus 2. Cor. 1. inquit: Non dominamur fidei veſtræ.

Proinde qui hanc poteſtatem, hoc eſt, dominium in Eccleſiam ſibi vſurpant, antichriſti ſunt & non Chriſti miniſtri.

POTESTAS OFFICII eſt, quæ datur paſtori ab eo cuius eſt miniſter. Hæc poteſtas non poteſt dari, niſi ab eo qui habet poteſtatem iuris, hoc eſt, niſi à Chriſto, qui ſolus habet in Eccleſiam plenũ dominiũ.

Hæc poteſtas de duabus reb. admonet paſtorem. PRIMVM, vt ex officio agat, quæ Dominus ipſi imperauit. DEINDE, quòd ratum ſit coram Chriſto Domino, quicquid facit paſtor iuxta officij regulã.

Verum vt plenius intelligatur, qualis ſit off[illegible] paſtoralis poteſtas, notanda eſt hæc differentia: Quòd quædam poteſtas officij ſit determinata, quædam indeterminata, quantum quidem ad modos attinet.

DETERMINATA poteſtas officij paſtoralis, eſt quæ intra certos terminos clauditur, ita vt non liceat iſtos terminos tranſilire. Hæc poteſtas eorum eſt, quæ certo verbo Dei expreſſa ſunt. Huic enim verbo

nec

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

nec addere, nec adimere quicquã vlli mortalium licet. Hæc poteſtas ſublimis eſt. De ea enim ita ait Chriſtus: Qui vos audit, me audit. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Quemadmodum enim legatus, cui cõmittitur à principe ſuo, quid agendũ ſit ipſi & dicendum, legationis fines tranſgreditur, & fit reus malè actæ legationis, ſi quicquã mandato principis vel addiderit, vel ademerit: ita miniſter Euangelij, ſi Euangelium Chriſti non purè prædicauerit, officio mala fide fungi conuincitur.

INDETERMINATA poteſtas officij paſtoralis, eſt quæ in ijs rebus ſita eſt, quæ nõ ſunt expreſſo verbo Dei determinata à Domino. Verum in hoc genere poteſtatis primùm ſciendum eſt, quòd hac poteſtate fretus, non poſsit, aut non debeat aliquid conſtituere, quod expreſsis regulis verbi Dei repugnat, ſiue expreſſè ſiue implicitè. Papa ordinat miſſas pro viuis & mortuis: ſed hæc cõſtitutio pugnat cum principio: fruſtra colitur Deus mandatis hominum. Idem iudicium eſto de plæriſq; quæ papatus admiratur, vt myſteria magna.

Deinde, debet quicquid ex hac poteſtate proficiſcitur, pertinere non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem Eccleſiæ.

Præterea habet hæc poteſtas locum in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ceremonijs, & alijs quæ faciunt ad ordinē & εὐσχημοσύνην, in tractatione religionis, & in externo Eccleſiæ regimine.

POTESTAS IVSTI ET AEQVI, eſt qua licet vti paſtori in ijs, quæ ipſi ex iuſto & æquo debentur. Poteſt ergo paſtor victum ſibi debitum & ordinaria ſtipendia exigere. Hæc poteſtas confirmatur multis ſcripturæ teſtimonijs. Dignus eſt mercenarius mercede ſua. Item: Dominus ordinauit, vt qui Euangelium prædicant, ex Euangelio viuant.

Hæc poteſtas iuſti & æqui cum officij poteſtate cohæret. Qui enim officium nō facit, nec iure mercedem quærit, nec iuſtè eam accipit. Viderint ergo Papiſtæ ocioſi, qua fronte tantos theſauros Eccleſiæ deuorant.

Verum hic ſciendum eſt, quòd tametſi iuſtum & æquum eſt, ſi paſtor debitam mercedem à ſuis auditoribus expetit: tamen habet etiam poteſtatem remittendi quod ſibi iure debetur. Quemadmodum exemplum Pauli apertè docet.

POTESTAS FACTI eſt facultas ea, quæ ad officium pertinet faciendi. Hæc poteſtas requirit, vt aliquis ſit idoneus ad officium paſtorale: hoc eſt, vt paſtor & ſciat & poſsit facere officium, atq; etiam

faciat

faciat. Huc pertinet cura Epiſcoporum, ſeu ſuperattendentum. Nam & eorum qui recipiendi ſunt ad miniſterium, & eorum qui iam recepti ſunt, curam habebit vigilans ſuperattendens ſeu epiſcopus: explorabit an eligẽdus ſciat & poſsit facere officium, inſpiciat an factus paſtor officium ritè faciat.

Verum quoniam ad officium particulare Epiſcoporum deuenimus, adijciã duo, examen eorum qui ſunt recipiendi ad miniſterium, & viſitationis capita.

Examen eorum qui ſunt recipiendi ad miniſteriũ verbi, triplex eſſe debet: an ſint docti, an mores tantæ functioni congruant, an ſint ad faciendum officium idonei.

Doctrinæ corpus & partium analyſin tenere oportet eum, qui ad officium paſtorale admittendus eſt. Præcipua religionis capita teneat, cum definitionibus, diuiſionibus, ſcripturæ ſententijs, & exemplis de ſingulis. Teneat quoqꝫ ſeriem hiſtoriarum ſacrarum: argumenta ſingulorum librorum, in veteri & nouo Teſtamento.

Si quis obijciat, nimis rigidum examen futurum, ſi iſta omnia à futuro parocho poſtularentur. Reſpondeo tam auguſto officio nõ debere præfici rudes & imperitos aſinos, quales, proh dolor, multos in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

miniſterio Euangelij eſſe nouimus, & præcipuas obtinere parochias.

In moribus ſpectentur, educatio, vita acta, præſentes mores, teſtimonia aliorũ. Breuiter, ſint mores quales Paulus requirit, ſcribens Timotheo & Tito.

Vt quis ſit idoneus, requiritur ætas iuſta, & docendi donum.

Capita viſitationis ſunt:

1. An miniſtri ſuum officium faciant.
2. Exhortatio populi ad obœdientiã erga Euangelium.
3. Cura adminiſtrationis bonorũ Eccleſiaſticorum.
4. Commendatio pauperũ apud populum: videlicet, vt ſinguli aliquid conferant in vſus pauperum.
5. Exhortatio, vt ſinguli ſuum officiũ faciant in timore Dei, fide et patientia, &c.

QVODNAM PRAEMIVM SIT PASTORIS RECTE præſtantis officium.

PRAEMIVM paſtoris rectè præſtantis officium, duplex in ſcripturis inuenio. Vnum, quod in hac vita datur: alterum, quod promittitur in futura. Illud appellare licet temporale: hoc, æternum. Nam vt illud tempore clauditur: ita hoc æternum durat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Temporalis præmij partes ſunt quatuor: Victus, honor, bona conſcientia, & donorum augmentum.

De his partibus ordine ex ſcripturis dicam, vt ijs paſtor, tametſi principaliter ad officium præſtandum cogitatione gloriæ Dei, & amore paſtoris Chriſti, vt ſupra explicatum eſt, excitetur: tamen moueatur minus principaliter hiſce præmijs, quæ filius Dei ordinauit paſtoribus. De victu ergo primum dicendum eſt.

VICTVM deberi paſtoribus Paulus teſtatur in multis locis. Dicit enim conſtitutum eſſe à Domino, vt Euangelio ſeruientes de Euangelio viuant. Et Chriſtus dicit Matthæi 10. Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus rurſus Galatis ſcribens ait: Communicet autem qui inſtituitur in ſermone, ei qui ſe inſtituit omnia bona. Neque hinc alienum eſt dictum, Deutero. 12. Caue ne derelinquas Leuitã in omni tempore quo verſaris in terra.

Huiuſmodi ſunt plurima teſtimonia, quæ teſtantur victum & ſtipendia deberi miniſtris Euangelij.

Hæc teſtimonia tria docent.

PRIMVM, quòd officium pij magiſtratus, ſit ordinare miniſtris Eccleſiarum ſtipendia.

SECVN-

SECVNDVM, quòd auditores debeant iure naturali & diuino, prædicatoribus iuſta præmia.

TERTIVM, quòd miniſtri verbi poſſint, & accipere ſtipendia, & exigere ordinariam mercedem ab ijs, qui ſponte non ſoluunt: quemadmodum ſupra indicauimus, cũ ageremus de poteſtate paſtorali.

Verum qui iniquiores ſunt miniſtris verbi, obijciunt mandatum Chriſti, exemplum Pauli, & exprobrationem Michææ prophetæ.

Mandatum Chriſti eſt: Gratis accepiſtis, gratis date. Hinc inferunt non licere miniſtris ſtipendia ordinaria petere: ſed perperam, vt ex alijs locis apparet. Non enim gratuitæ diſpenſationi repugnat, quòd Eccleſiæ doctores publicis ſtipendijs aluntur, modò vltrò & liberaliter Chriſto & Eccleſiæ ſeruiant: victus autem ſit quaſi laboris acceſsio. Significat quidem Chriſtus, neminem ſincerum fore verbi Dei miniſtrum, niſi qui operam ſuis gratis impendere paratus ſit: non tamen tollit, quod antea dixit: Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus Corinthijs ſcribens ait: Quis militat proprijs ſtipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? aut quis paſcit gregem, & de lacte

gregis

gregis non edit? & paulò poſt: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

Hæc dictorum collatio ſatis oſtendit, Chriſtum non prohibere miniſtris ſtipendia, ſed præferendam eſſe gloriam Dei.

Exemplum Pauli, cuius ipſe meminit, 1.Corinth.9.& Acto.20.obijciunt, qui noluit ſtipendium accipere à Corinthijs & Epheſijs, ſed ſuo artificio & ſibi ac ſocijs victum quæſiuit. Paulus in Corinthijs aperte docet iure debere miniſtris ſtipendia, ſed cur ipſe non acceperit, hanc cauſam aſsignat. Omnia (inquit) ſuſtinemus, ne quid remoremur Euangelium Chriſti.

Quando enim aduerſarij viderunt, Paulũ prædicare Euangelium, nulla habita ſtipendij ratione, præcidebatur calumniandi occaſio, qua putari poterat Apoſtolus, quæſtus gratia reliquiſſe Iudaiſmum, & prædicare Euangelium. Deinde eo tempore non fuerunt ordinaria conſtituta ſtipendia, vt nunc ſunt. Quare & temporis ratio ſpectanda eſt.

Exprobratio prophetæ Michææ 3. hæc eſt: Sacerdotes eius pro mercede docebant, & prophetæ eius pro pecunia diuinabant. Pœnam ſubijcit: Zion quaſi ager arabitur. Qui hoc obijciunt, deberẽt quæ in

eodem

eodem contextu præcedunt aſpicere. Principes eius pro muneribus iudicabant. Non ſolum ergo ſacerdotes, verumetiam iudices auaritia corruptos oſtendit. Sicuti ergo licet iudicibus & principibus, ſua ſtipendia accipere: ita & ſacerdotibus & miniſtris Euangelij. Sed vtrique caueant, ne pecuniam potius quærant, quam iuſticiam. Damnantur ergo Prophetæ voce, cùm principes, tùm ſacerdotes, qui ad quæſtum abutuntur officio.

SECVNDAM partem præmij paſtoris diximus honorem eſſe. Paulus enim apertè dicit: Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni ſunt. Deinde, vt patres ſpirituales coluntur à pijs auditoribus. Præterea, non poteſt maior honor eſſe, quàm quod ſint cooperarij Dei, & œconomi myſteriorum Dei. Hîc caueat paſtor, ne honorem ſpectet ſuum, quærendo eum per aliorum contemtum. Nam honor qui debetur miniſterio, ſpontè ſequitur fugientem. Papa ſe præponit Cæſaribus & Regibus, qua in re non ſe Chriſti apoſtolum, ſed apoſtatam declarat, & antichriſtum oſtendit. Chriſtus vult ſuos non dominium honoris quærere, ſed miniſterium, quo omnibus ſe piè ſubijciant. Caueat ergo paſtor, ne hanc præmij ſui partem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tem, impuro affectu contaminet.

TERTIA pars præmij eſt bona conſcientia, quæ comitatur eum, qui fidē retinēs in timore Dei facit officium, ſolam gloriā Dei, & ædificationem Eccleſiæ ſpectans.

Hæc eſt gloriatio noſtra (inquit Paulus) teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Loquitur enim de miniſterio ſuo. Et alibi dicit ſe ſeruire Deo pura conſcientia. Qui & diaconos hortatur, vt teneant myſterium fidei cum pura conſcientia. Præcipit quoq; Timotheo ſuo, vt militet honeſtam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiā.

Hanc conſcientiam conſequitur pius paſtor, ſi, vt dixi, & ipſe retineat fidem, & officium faciat ſincerè, ſpectans Dei gloriam & Eccleſiæ ædificationem. Huius bonæ conſcientiæ iacturam faciunt, non ſolum qui ſine legitima vocatione obtrudunt ſe Eccleſiæ, verumetiam qui ſe potius curant quàm gregem, & ſua magis quàm Chriſti quærunt. Quales ſunt omnes, qui auaritiæ cauſa minores parochias maioribus commutant, ſine ſuperiorum autoritate & vocatione, &c.

QVARTA pars temporalis præmij eorum miniſtrorū, qui fideliter & ſincerè faciunt officiū, eſt augmentum donorū, iuxta illud: Habenti dabitur: hoc eſt, ei qui re-

ctè vti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ctè vtitur exiguis donis quæ habet, benedictione Dei augentur indies dona. Hoc experiuntur quotidiè omnes pij miniſtri. Proinde Auguſtinus rectè dicit: Sæpe officium impertiendi, meritum eſt accipiendi.

Beatus Lutherus non in principio cauſæ Euangelij ita excelluit vt poſtea: habuit ſua quædam tenuia principia. Animaduertit indulgentiarum Papiſticarum vanitatem, huic ſe fortiter oppoſuit, non cogitans de abrogando papatu. Verum in hac lucta augentur dona Dei Luthero, & quotidiè nouis incrementis fiunt auctiora: adeo quòd tandem electum organon Dei factus ſit, quo Deus ſuam Eccleſiam purgare ab abominandis Papiſtarum erroribus voluit. Hunc ſanctum virum pij paſtores ſibi proponant, ac in timore Dei faciant officium: quod ſi fecerint, ſentient promiſsionem Chriſti, qua promittit incrementa rectè vtentibus collatis donis, non fore inanem.

Dixi de præmio temporali paſtoris piè & ſanctè præſtantis officium. Sequitur præmium, quod in futura vita propoſitum eſt, iuxta promiſsiones Dei.

De hoc præmio loquitur Petrus 1. Pet. 5. vbi hortatur Epiſcopos, hoc eſt, paſtores, vt non coactè, ſed voluntariè: neque

turpis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

turpis lucri cauſa, ſed liberaliter Epiſcopatu fungantur. Et (inquit) cum apparuerit princeps paſtorum, reportabitis im marceſcibilem gloriæ coronam.

De hac corona & Paulus loquitur, cum ait: Certamen præclarum decertaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſticiæ corona, quã reddet mihi Dominus in die illo, &c. Et Daniel 12. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſticiam erudiunt multos, tanquam ſtellæ in ſeculum, & in æternum.

In hoc præmium, quia bonitate Dei promiſſum eſt, & propoſitum paſtoribus piè ſuo fungentibus officio, debet paſtor fide intueri, & excitari ad ſtrenuè faciendum officium. Niſi enim in hunc finem intenti fuerint paſtores, fieri nullo modo po teſt, vt gnauiter in curſu vocationis ſuæ pergant: quin potius ſubinde deficient. Nam innumera ſunt offendicula, quæ exanimare poſſent etiam maximè cordatos. Sæpè cum ingratis hominibus negocium eſt, à quibus rependitur indigna merces: longi & immenſi labores, ſæpe irriti: Satan peruerſis ſuis machinationibus interdum præualet. Ergo ne frangatur aduerſis pius Chriſti ſeruus, vnicum hoc re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

medium habet, vt in Chriſti aduentum oculos conuertat. Ita fiet, vt ſuum laborem, qui carere profectu videtur apud homines, gnauiter obeat: cui tanta merces apud Dominum eſt repoſita.

Hæc ſint breuiter de præmio paſtoris dicta, quibus ſuo loco mouebitur ad ſedulò præſtandum officium.

QVAE POENA SIT PASTORVM MALE FVNGENtium officio.

VT AVTEM magis excitetur paſtor ad faciendum officium, ponat ſibi ob oculos pœnas neglecti officij, quæ ſunt cum temporales, tum æternæ.

Temporales pœnæ ſunt variæ:

Quædam propriam paſtoris perſonam attingunt, vt mala fama apud pios.

Quædam conſcientiam tangunt. Qui enim perfidè officium facit, vaſtat conſcientiam, quam poſtea circumfert perpetuam teſtem ſui ſceleris.

Quædam in donis fiunt, iuxta illud: Ei qui non habet, auferetur ab eo quod habet: hoc eſt, qui donis Dei ad Eccleſiæ ædificationem non vtitur, ſpoliatur paulatim donis, vt cæcus factus nec ſuam ſalutem cogitet, nec aliorũ curam habeat: donec

tandem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

tandem tradatur iuſto Dei iudicio in reprobam mentem, vt probet improbanda, & improbet probanda.

Quædam in familiam redundant. Solet enim Deus impietatem miniſtrorũ verbi, punire in vxoribus, & liberis, vt apertè in exemplo Heli ſacerdotis conſpicitur.

Hactenus de temporalibus pœnis, quæ leues ſunt reſpectu ſpiritualium & æternarum pœnarum.

Maledictus (inquit Propheta) qui facit opus Domini fraudulenter. Quænam, quæſo, pœna maledictione diuina magis pertimeſcenda? Notus eſt locus Ezechielis 3. Quum dixero ego impio, moriendo morieris, & non admonueris eum, nec locutus fueris, vt caueat impius, vt recedat à via ſua impia, vt viuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Vide quanta pœna manet paſtorem non facientem officium. Sanguinem, inquit, eius de manu tua requiram: hoc eſt, tibi imputabitur mors eius, & pœnas de te ſumam, quod fueris cauſa interitus & perditionis eius.

Huc illud Gregorij: Nos ſuper ea mala, quæ propria habemus, alienas quoq; mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidiè tepidi & tacentes

videmus. Idem paulò infra: Sanguis morientis de manu ſpeculatoris requiritur, quia peccatum ſubditi, culpa eſſe præpoſiti, ſi tacuerit, reputatur.

Huc & illud Ezech. 34. Væh paſtoribus Iſraël, qui paſcunt ſe ſolos.

In decretis pontificijs habetur hoc cuiuſdam patris dictum: Is qui præeſt, ſi præter voluntatem, vel præter quod in ſcripturis ſanctis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falſus teſtis Dei aut ſacrilegus habeatur. Iam qua pœna ſit dignus qui falſum contra Deum teſtimonium dicit, & ſacrilegè quod Dei eſt furatur, facilè eſt cogitare.

Has pœnas cogitabit paſtor, vt earum cogitatione accendatur, ad diligentiam in officio, vel in pigritia, vel metu officium negligentius faciat.

Figura quædam inſignis paſtorum, qui ouile Chriſti extruunt, & non tamen ea diligentia qua deceret ſibi cauent, in fabris arcæ Nohæ propoſita eſt. Hi enim extructa arca perierunt in diluuio, ſeruato Nohe cum ſuis. Caueant ergo paſtores, ne dum Eccleſiam ſuo miniſterio extruunt, ſe ipſos fluctib. maledictionis, vel officij præſtandi negligentia, vel morum prauitate obijciant.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Hæc ſunt quæ fratribus communicare hoc tēpore viſum eſt de paſtore bono, vt oſtenderem, qualis ipſe paſtor apud ſe, hoc eſt, cum ſecum agat ſolus: qualis in domo, cum vxore, liberis, & familia: qualis in conuerſatione, quoties opus fuerit foris cum alijs agere: & qualis in officio Eccleſiaſtico eſſe debeat.

ORO æternum patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti principis paſtoris, vt nos faciat organa vtilia ſuæ Eccleſiæ, regatq; nos ſuo ſpiritu, vt ea quæ illi grata ſunt faciamus: quò & paſtores & oues vnum ſimus in Domino coniuncti vinculo dilectionis, vt ita retinentes fidem & bonam conſcientiam in hoc vitæ curſu, lætiq; hinc migrantes, beata immortalitate donemur, per Dominum noſtrū IESVM CHRISTVM, qui cum Deo patre & Spiritu ſancto in vnitate diuinitatis viuit ac regnat in omnia ſecula ſeculorum,

AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

PROPOSITIONES XXXVII. DE LEGITIMA VERI CVLTVS Dei ratione.

I.

HOmines ad prædicationem Euangelij (quæ eſt pœnitentiæ, & remiſſionis peccatorum in nomine Chriſti) conuerſi, & ſpiritualiter renati, Deo ſpiritualem quendam cultum debent, quem ſoli credentes & intelligunt, & præſtare poſſunt.

II.

Philoſophi quidem omnibus ætatibus ſe torſerunt, in tradenda huius cultus ratione: & quidam ex illis, vt Socrates, Plato, Xenophon, &c. multas præclaras gnomas reliquerũt: ſed nullus eorum ſcientiam colendi Deum veram monſtrauit.

III.

Nam etſi principia quædam hu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ius cultus, naturæ lumine viderunt philoſophi: tamen, priuſquam ad rem deuentum eſt, in horribiles demerſi tenebras, & ſe & ſuæ doctrinæ ſectatores miſerè deceperunt: ac à vero Deo aberrantes, creaturam & dæmonia coluerũt, ſicuti cum hiſtoria mundi Paulus apoſtolus teſtatur.

IIII.

Verum de tenebris iſtis ſuam Eccleſiam educit Dominus, prætenſa verbi ſui lucerna, ſicuti ſanctus ille rex Dauid teſtatur, cum inquit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.

V.

Huius lucernæ ſplendore, quæ ad ſubſtantiam huius diuini cultus pertinent, inquirere operæprecium eſt, ne vel cum philoſophis vmbras inanes ſectemur, vel de vno errore in alium cum Monachis, ſpreta lucerna cœleſti, feramur.

Sunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

V I.

Sunt autem quatuor, quibus probè ex verbo Dei perceptis, ſolida cultus Dei ſcientia haberi poteſt.

1. Regula, ad quam tanquam ad Lydium lapidem exigendus eſt cultus Dei.
2. Fundamentum.
3. Definitio ſeu Ratio.
4. Cultus Dei in ſuas quaſdam formas ſectio.

V I I.

Regula cultus Dei generalis eſt hæc: Nullus cultus Deo acceptus eſt, niſi quem ipſe Deus proprio ſuo verbo ordinat ac homini commendat.

V I I I.

Hanc regulam vox Dei apud Iſaiam, & Dominus in Euangelio confirmat, cum inquit: Fruſtra colunt me docentes doctrinas, mandata hominumEt Paulus clarè damnat om-

nes ἐθελοθρησκείας, hoc eſt, cultus, quos homines bona, vt dicunt, intentione excogitant. Huc accedit quod Paulus diſertè pronunciat, impoſſibile eſſe placere Deo ſine fide. Et rurſus: Quicquid non eſt ex fide peccatum eſt.

IX.

Hanc ergo regulam teneant pij, & quiduis potius patiantur, quàm vt ſinant eam ſibi vlla Diabolorum, aut hominum tyrannide, hypocriſi & ſophiſtica eripi. Nam ea amiſſa, omnis ſuperſtitionis & idololatriæ ianua eſt aperta, & regnum Chriſti inuaditur.

X.

Vſus huius regulæ eſt multiplex. Primum enim ea ſtabilitur autoritas legislatoris Dei. Nam vt in Republica, vbi liberum eſt cuilibet condere leges pro ſuo arbitrio, autoritatem ſupremi domini vileſcere neceſſe eſt: ita etiam in Eccleſia, Dei autoritas

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

contemnitur, quando alij alios cultus Eccleſiæ obtrudunt. Quare cum hanc autoritatem ſibi ſoli vendicat Dominus in primo præcepto, caueat puluis & cinis, ne ſibi honorem diuinæ maieſtatis vſurpet.

XI.

Deinde, hæc regula liberat nos ab errore Ethnico, Phariſaico & Papiſtico, ne cum illis ſine modo ſuperſtitionis & ἐθελοθρησκείας cumulemus.

XII.

Præterea nos animat hæc regula ad audacter contemnendas, & deteſtandas omnes paparum ac monachorum regulas ac leges, quas volunt Eccleſiæ obtrudere, cum infinitis penè cultus generibus, de quibus vox Dei nullum planè verbum habet. Quare vtut ſpecioſæ ſunt humanæ leges de cultibus, quos ignorat verbum Dei, ſecurè à pijs omnibus

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

contemnantur ac vitentur, non ſecus atq; ſerpens, qui in paradiſo decepit Heuam.

XIII.

Donec enim ſteterit vox Dei, & regula quam ſequimur, fieri aliud non poteſt, quàm vt omnes cultus quos non tradit verbum Dei, ſint cultus dæmoniorum, quemadmodum & Paulus teſtatur.

XIIII.

Sequitur ſecundo loco fundamentum cultus Dei, quod in quouis homine volente Deum ritè colere, iactum eſſe oportet. Huius fundamenti duæ ſunt partes: Cognitio Dei, & cognitio noſtri.

XV.

Cognitionem Dei conſequimur duabus rebus, nimirum verbo & teſtimonio. Hæc enim duæ res coniunctæ docent nos, quòd Deus ſit fons omnis virtutis, iuſticiæ, ſapientiæ, veritа-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

ritatis, ſalutis: quòd Deus ſit ad iuuandum promtus ſua natura: quòdq; illi ſoli omnis gloria ſit tribuenda.

XVI.

Quod autem hæc Dei cognitio ſit pars fundamenti cultus Dei, teſtatur ipſe Deus, Iſaiæ 19. Cognoſcent Aegyptij Dominum in die illo, & facient ſacrificia & oblationem, vouebuntq; vota Domino ac reddent.

XVII.

Cognitio noſtri, quam dixi alteram partem eſſe fundamenti cultus Dei, ex trium rerum contemplatione petenda eſt: nimirum ex fine creationis, ex virium præſentium æſtimatione, ex facilitate lapſus in peccatum.

XVIII.

Finis docet officium, quod eſt referre imaginē Dei in ſincera pietate & iuſticia vera: vires præſentes docent,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

cent, quod præſtare Deo debitam obœdientiam minimè valeamus: lapſus frequentes nos admonent fragilitatis noſtræ & infirmitatis.

XIX.

Harum rerum conſideratio non hypocritica, facit, vt omnem gloriandi materiam abijciamus, & nos ſoli diuinæ bonitati committamus, omni fiducia ſalutis coniecta in filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Nam ipſe fons ille eſt, de quo Pater cœleſtis vult nos aquas ſalutis haurire.

XX.

Tertio loco propoſui cultus Dei definitionem certam tenendam eſſe, qualis eſt hæc. Cultus Dei eſt opus mandatū à Deo, factum ex fide, in celebrationē gloriæ Dei principaliter.

XXI.

In hac definitione ſunt tria, quæ neceſſariò coniuncta ſunt in vero Dei

cultu: opus præceptum, fides, celebratio Dei. Nam ſi vnum ex his demſeris, actio quantumuis ſpecioſa, non habet rationem cultus Dei.

XXII.

Opus præceptum, eſt materia cultus Dei, ſine qua cultus Dei eſſe non poteſt. Verum ſi quis peregrinam materiam ſubſtituat, cultus Dei non erit. Vt inuocatio ſanctorum eſt opus, celebrare miſſam eſt opus, roſarium peragere eſt opus: ſed quia à Deo non ſunt præcepta, non poſſunt eſſe materia cultus Dei, ſed impiæ potius ſuperſtitionis.

XXIII.

Secundum, quod neceſſariò requiritur in ratione cultus Dei, eſt fides. Nam opus præceptum non eſt cultus, niſi fides ſit eius effectrix. Caſtus fuit Xenocrates, caſtus fuit & Ioſeph: vtrique caſtitas erat præcepta. Sed quia ille fide vacuus erat, eius caſtitas non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

non fuit cultus Dei: huius vero, quia fides prælucebat, cultus Deo gratiſſimus, qui in gloriam Dei in tota Aegypto ceſſit. Similiter Dauidis militia cultus Dei fuit, Scipionis minimè.

XXIIII.

Quod autem fides neceſſariò requiratur, vt quæ formet opus, multæ ſunt rationes. PRIMA, nullum opus placet, niſi prius perſona placeat, placet autem fide. SECVNDA, opus non placet niſi ſit iuſtum: nunc autem vt perſona iuſtificatur fide, ita opera, quæ facit iuſtificatus, iuſta habentur propter fidem. TERTIA, fides facit vt voluntarium ſit noſtrum obſequium, & non veluti coactum minis legalibus, quod in cultu Dei requiritur. QVARTA, fides facit vt opus externum ſit ſpiritualis cultus. Oportet enim omnem Dei cultum ſpiritualem eſſe. QVINTA, differentiam facit fides inter cultum verum Dei, & alias omnes ſuperſtitiones.

SEX-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Sexta, fides tegit defectus operum & infirmitates multas, quibus alioqui contaminaretur cultus Dei.

XXV.

Proinde omne opus, cui non prælucet fides, ſiue præceptum ſit, ſiue liberum: impurum, ſuperſtitioſum, carnale eſt. Impurum, quia ex impuro corde proficiſcitur: ſuperſtitioſum, quia non regitur fide: carnale, quia ſpiritu Chriſti deſtituitur.

XXVI.

Phariſæus in Euangelio liberalis fuit in pauperes, fuit caſtus, fuit ſobrius, ex iuſtè partis vixit. Hæc, ſi præceptum tantum conſideres, præclara fuerunt omnia: ſed, quia vacuus erat fide, omnia iſta ſunt impuritate animi cõtaminata, atq; ideo abominabilia coram Deo. Contra autem Cornelij aulici eleemoſyna, caſtitas, ſobrietas, iuſticia, placuerunt Deo, vt ſpiritualis cultus. Nam prælucebat fides.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

XXVII.

Hinc facile eſt iudicare, quid ſit ſentiendum de operibus, quæ Papa vt cultum Dei, tyrannide, ſophiſtica, & hypocriſi tuetur: qualia ſunt monaſtica vita, vota impuri cœlibatus, aqua luſtrali aſpergi, inungi vnguento pontificio, inuocare ſanctos, peregrinari ad loca longinqua religionis ergò, adorare reliquias ſanctorum, miſſare pro viuis & mortuis, circumgeſtare panem, reponere panem intra cancellos vt adoretur, & eius generis penè infinita: quæ omnia ſunt apertiſſimi characteres Antichriſti.

XXVIII.

Huiuſmodi itaq; Papalia opera qui ponit in cultu Dei, quid ſit cultus Dei nunquam didicit. Nam nihil in ijs eſt, quod ad cultus Dei rationē pertinet. An non apertè contra regulam ſupra traditam pugnant? An non omnibus partibus deſtituuntur, quæ requiruntur in vera cultus Dei ratione? Quare

iſta relinquamus Satanæ Toparchæ, hoc eſt, Antichriſto: & nos ſequamur facem verbi Dei, quæ ſola nobis veram viam cultus ſalutaris monſtrat.

XXIX.

Tertium definitionis cultus Dei membrum fecimus, vt opus præceptum ex fide factum, tendat in celebrationem gloriæ Dei. Vt enim à fide proficiſci debet omnis cultus Dei: ſic tendat in gloriam Dei principaliter neceſſe eſt, ita vt gloria Dei ſit vltimus finis operis.

XXX.

Hoc confirmatur Iſaiæ dicto: Omnem qui inuocat nomen meũ, in gloriam meã creaui eum, formaui eum, feci eum. Et Dominus apud Matthæum: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt glorificent Patrem veſtrum cœleſtem. Huc & illud Auguſtini aduerſus Iulianum: Noueris itaque non officijs, ſed finibus à vicijs

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

diſcernendas eſſe virtutes. Officium autem eſt, quod faciendum eſt: finis vero propter quod faciendum eſt. Cum itaq; facit homo aliquid, vbi peccare non videtur: ſed nō propter hoc facit propter quod facere debet, peccare conuincitur.

XXXI.

Etſi autem vltimus & principalis finis cultus Dei, eſt gloria Dei: tamen nihil prohibet gradus eſſe mediorum finium, qui vltimo deſtinantur. Dauid militat, vt defendat ciues: defendit ciues, vt incolumis ſit reſpublica: vult incolumem rempublicam, vt doctrina religionis conſeruetur, & propagetur: idq; ideo vt Deus glorificetur.

XXXII.

Poſtremum, quod ſpectandum in cultu Dei propoſui, eſt eius in ſuas formas ſeu potius modos ſectio. Hæc ſectio ideo obſeruāda eſt diligentius, quia non ſolum oſtendit quàm latè pa

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

teat cultus Dei: verumetiam errorem eorum cõfutat, qui ocioſos homines, propterea quod non attingant Rempublicam, ſolos Deum in ſuo ocio colere exiſtimant: quaſi nõ multò melius militi, iudici, marito &c. pateret via ad colendum Deum, quàm ocioſo ventri, qui fumos auro commutat.

XXXIII.

In vniuerſum itaq; cultus Dei duplex eſt: Internus & externus, quorum poſterior ſine priori, cultus rationem non habet. Prior eſt animi: poſterior eſt corporis.

XXXIIII.

Vterq; Deo iuſtè debetur. Nam quod ad animam, creauit hominem ad imaginem ſuam, & corpus finxit ex limo terræ, ac omnes vires contulit ac conſeruat. Huc illud Pauli: Glorificate Deum in corpore veſtro & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

XXXV.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Vt internus cultus eſt motus cordis purificati fide, congruens cum lege Dei: ita externus eſt actio externa, quæ motu cordis regitur, congruens ad normam voluntatis Dei. Vterq; differentias recipit, iuxta gradus præceptorum decalogi, & diſcrimina vocationum in ſtatibus à Deo approbatis, hoc eſt, in œconomico, politico, & eccleſiaſtico. Hi enim tres ſtatus, ſoli approbantur à Deo cum omnib. artibus & officijs, quæ faciunt ad eorum incolumitatem conſeruandam.

XXXVI.

Hæc varietas cultus diuini non euertit quod ſupra tradidimus, videlicet quòd omnis cultus Dei ſit ſpiritualis. Hæc enim differentia non ſumitur à qualitate operis, ſed à qualitate animi, qui agitur ſpiritu Dei. Propter hunc ſpiritus motum, omne opus factum ex fide in celebrationem Dei, dicitur & eſt ſpiritualis cultus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

XXXVII.

Solos enim hos cultores requirit Pater cœleſtis, teſte filio, qui eum colunt in ſpiritu & veritate: hoc eſt, qui veris motibus Spiritus ſancti aguntur, ad præſtandam Deo obœdientiam, cum communem cum omnibus pijs, tum propriam cuiuſque in ſua vocatione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

INDEX RERVM QVAE IN HOC LIbello explicantur.

INſtitutio paſtoris quatuor conſtat partibus, pagina 1

PRIMA PARS.

Vita paſtoris priuata & ſolitaria 2
Neceſſitas puritatis in vita paſtoris, pag. 3
Puritas duplex: Animi & corporis, pag. 4

I.

Quæ ad animi puritatem requiruntur ibid.
1. MENS non renatorum qualis, pag. 5
Mentis vox tria complectitur ibidem
Dictum S. Maximi 6
Impuritas mentis quotuplex ibid.
Purgatio mentis ibid.
Ordinatio lectionum ſacrarum in Eccleſia 8
Fructus piæ lectionis 9
Baſilius Magnus Pſalmos alternatim cani ordinauit ibid.
Vtilitas Pſalmorum ibid.
Conſilium, 1. De lectione Pſalmorum 10
2. De verſione Georgij Maioris ibid.

3. De libris noui Teſtamenti præcipuè legendis 11
4. De libris veteris Teſtamenti præcipuè legendis ibid.
5. De Corpore doctrinæ ſcripto à Philip. Melanchthone 12
6. De alijs Philippi Commentarijs 13
7. De aliorum Commentarijs poſtea legendis ibid.
II. COGITATIONVM principia & cauſæ 14
Neceſſitas vitandi malas cogitationes 15
Bernhardus de cogitationibus 16
Cauſæ pernicioſarum cogitationum particulares ibid.
Remedia contra tentationes à Diabolo ortas in doctrina 17
Cogitationes à ſenſibus ortæ 18
Senſus feneſtræ mortis ibid.
Feneſtra viſus ibid.
Occluſio eiuſdem 19
Feneſtra auditus 20
Occluſio eiuſdem 21
Cogitationes ortæ à memoria & earum remediſum ibid.
Cogitationes ortæ à complexione hominis cum remedijs ibid.
Remediũ generale aduerſus malas cogitationes 22

III. Af-

III. AFFECTVS & eorũ differentiæ ib.
Corporalium affectuum origo & effecta 23
Auaritiæ tres fines 24
1. Voluptas & eius remedia 25
2. κενοδοξία & eius remedia 26
3. Metus futuræ inopiæ et eius remedia 28
Animales affectus & eorum genera 30
1. Ira triplex 31
Iræ vitioſæ remedia 32
2. Concupiſcentiæ ſpecies 33
Macarius de concupiſcentia 36
IIII. VOLVNTAS, & eius modi 37
V. STVDIVM 38

II.

CORPORIS diſciplina 38
Exercitia corporis 39
1. Epicureum ibid.
2. Phariſaicum 40
3. Politicum 41
4. Chriſtianum ibid.
Precandi formula pro conſeruanda hac vitæ innocentia 44

SECVNDA PARS, OCTO diſciplinæ domeſticæ capita continet. 54
I. Qualis vxor ducenda parocho 46
II. Affectus paſtoris erga vxorem 53

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

III. Inſtructio vxoris 54
IIII. Educatio liberorum 57
V. Tractatio familiæ ſeruorum & ancillarum 62
VI. Cura & prouidentia de victu & neceſſarijs 64
VII. Liberalitas in pauperes 66
VIII. Totius domus precandi ratio & tempus 73
Precandi formula 75

TERTIA PARS.

De cõuerſatione paſtoris politica et externa 76
I. Quid in vita communi ſpectandum ſit paſtori 78
1. Conuerſatio cum maioribus, paribus, inferioribus 78
2. Moderatio, 1. In veſtitu 81
2. In geſtibus 87
3. In ſermone 90
4. In conuiuijs.
3. Candor in contractibus 109
II. Quid in cœtu Eccleſiaſtico ſpectandum 111
III. Quid ſpectandum in conſilijs & deliberationibus 115
1. De doctrina controuerſa 116
2. De miniſterio 118

3. De

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

3. *De ijs quæ ad vtrunq; referuntur* ibid.

QVARTA PARS.

De officio paſcendi oues Chriſti 122

I. *Quodnam ſit paſtoris officium* 124

1. *Docere gregem Chriſti verbũ Dei* 144
2. *Adminiſtrare illi ſacramenta* 176
3. *Regere ipſum diſciplina* 184
4. *Precari pro grege* 203
5. *Curam pauperum habere* 208
6. *Formam gregis eſſe* 210

II. *Quænam ſit poteſtas paſtoris* 211

1. *Iuris* 213
2. *Officij* 214
3. *Iuſti & æqui* 216
4. *Facti* ibid.

III. *Quodnam ſit præmium rectè præſti-ti officij* 218

1. *Temporale* 219
2. *Aeternum* 224

IIII. *Quæ ſit pœna neglecti officij* 226

1. *Temporalis* ibid.
2. *Aeterna & ſpiritualis* 227

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

LIPSIAE

IMPRIMEBAT ANDRE-
AS SCHNEIDER
TYPIS VOEGELIANIS.
Anno

M. D. LXXIIII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Th. bis 1020 8° [LN 861]